

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Narožnina letno 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. čk. rač. 11.153. Telefon 45-86

50 LET SKUPNE SLOVENSKE UČITELJSKE ORGANIZACIJE

Učiteljska organizacija je po naravi poklicnega dela svojega članstva, ki je imelo v vseh dobah viden odraz v njenem snovanju, razširila svoje dejstvo daleko preko ozkega stanovskega področja, ki je odmerjeno drugim stanovskim organizacijam. Njeno delo je bilo eminentno važnosti za slovenski narod, za njegovo kulturno in gospodarsko življenje, za njegovo borbo proti pomnečevanju in odtujevanju slovenski narodni skupnosti in za njegovo osvoboditev. Velikega pomena pa je bilo in je to delo tudi za našo narodno državo, za Jugoslavijo, ki sta ji slovensko učiteljstvo in njegova organizacija pred osvoboditvijo slovenskega naroda pripravljala pot, po njeni ustanovitvi pa zastavljali vse svoje sile za njeno notranjo izgraditev in utrditve. Zaradi tega svojega dela je učiteljska organizacija važen činitelj v našem narodnem in državnem življenju. Naš jubilej zato ni samo manifestacija 50 letne stanovske borbe slovenskega učiteljstva v skupni organizaciji, marveč hkrati manifestacija našega 50 letnega vztrajnega in uspešnega organiziranega, kulturnega, gospodarskega in nacionalnega dela.

Prvi začetki slovenske učiteljske organizacije segajo daleč preko 50 let nazaj.

Doba borb za ustavo, ki je v 70 letih preteklega stoletja razgibala vse javno življenje v Avstriji, je prinesla gibanje tudi v vrstah neuvazevanih, slabo situiranih, nezadostno izobraženih in v vsakem oziru na vse strani odvisnih konkordatskih učiteljev. Potreba po izboljšanju položaja, po razširitvi splošne in poglobitvi strokovne izobrazbe je bila sila, ki je sprožila med njimi gibanje združevanja v času, ki je zaradi vesplošnega kipenja in hotenja po novi ureditvi obetal uspehe. V tej dobi so nastala prva učiteljska društva, katerih glavni cilj je bila ureditev učiteljskega položaja in položaja šole z ustavo in državnim šolskim zakonom. V letu 1868. izdana ustava in državni šolski zakon, ki je sledil naslednje leto, sta prinesla za šolstvo več važnih določb. Državni šolski zakon pa je uredil tudi vprašanje učiteljstva, njegove izobrazbe in službenega razmerja in ga rešil popolne negotovosti in spon vsestranske odvisnosti. Ta zakon je s tem dejansko ustvaril učiteljski stan, kar je ugodno vplivalo na vse nadaljnje delo učiteljstva pa tudi na njegovo združevanje v stanovskih društvih.

Slab socialni položaj in mučno občutena potreba po razširitvi izobrazbe sta odločala o prvih učiteljskih ustanovah na Slovenskem. V decembru l. 1860. je bilo v Ljubljani ustanovljeno »Društvo v pomoč učim. vdovam in sirotam na Kranjskem«, ki je najstarejša učiteljska ustanova pri nas. Društvo je po Zedinjenju prenehalo poslovati. Njegov skromni sklad, iz katerega se morejo dati še skromnejše podpore, upravlja danes Učiteljski dom v Ljubljani. Istega leta je bil ustanovljen v Ljubljani tudi »Učiteljski tovariš«, današnje glasilo slovenske učiteljske organizacije, ki je izšel prvič 1. januarja 1861. leta. Sprva je služil zgolj obravnavi vzgojnih in šolskih vprašanj, priobčeval obvestila o osebnih izprehembah učiteljstva in šolske uradne objave, pozneje pa je svoje področje razširil na obravnavo stanovskih vprašanj in vprašanj učiteljske organizacije. S tema dvema ustanovama so se vidno pokazali začetki učiteljskega pokreta pri nas.

Prvo slovensko učiteljsko društvo je bilo ustanovljeno na Koroškem v velikovški dekaniji l. 1866. Ostalo pa je brez vsakega vpliva na stanovsko gibanje slovenskega učiteljstva in na snovanje drugih učiteljskih stanovskih društev na Slovenskem. Brez teh zvez je že kmalu neopaženo zamrlo. Ze l. 1868. pa sta bili ustanovljeni dve novi slovenski učiteljski društvi: v Dravogradu in v Ptujju, leta 1869. »Učiteljsko društvo za Kranjsko« v Ljubljani, naslednje leto »Celjsko učiteljsko društvo«. V kratki dobi so sledila nato nova učiteljska društva po drugih okrajih. Z učiteljskima društvima v Dravogradu in Ptujju l. 1868. začne rasti učiteljska organizacija po vsem Slovenskem, zato štejemo to leto za začetno leto stanovskega združenja slovenskega učiteljstva.

Vsa našeta, pa tudi druga, pozneje ustanovljena slovenska učiteljska društva so delovala osamljeno vsako zase, vsako po svoji lastni uvidevnosti in preudarku, brez kake medsebojne povezanosti, ako izvzamemo nekatera društva na bivšem Štajerskem, ki so bila včlanjena celo v graškem nemškem »Lehrerbund«. Zaradi tega tudi ni bilo mogoče misliti na kake večje uspehe. Potreba po vzajemnem delu je postala kmalu živa. Prvo iniciativo za to je dalo »Učiteljsko društvo za Kranjsko«, ki je z namero, pritegniti v svoje okrilje vse slovenske učitelje, leta

1872. izpremenilo svoja pravila, razširilo svoj delokrog in se preimenovalo v »Slovensko učiteljsko društvo s sedežem v Ljubljani«. Zamisel, organizirati vse slovenske učitelje v enem samem društvu, pa je bila preveč neživljenjska, da bi se dala izvesti. Njeno oživotvorjenje bi zahtevalo likvidacijo že obstoječih okrajnih društev, kar niti malo ni bilo simpatično, niti bi ne bilo koristno. Skupna slovenska učiteljska organizacija bi kot eno samo društvo tudi ne mogla uspešno delati, ker bi bilo preveliko in preneokretno telo. Svoje člane bi lahko zbralo na zborovanje komaj enkrat na leto, kar bi jim onemogočalo vpliv na delo in vpogled vanj. To stanje bi samo po sebi prepuščalo vso organizacijo izključni volji vodstva, kar ni bilo samo nedemokratično, marveč tudi drugače ni bilo privlačno. Inicijatorji te zamisli tudi niso pomislili na to, da je del štajerskih slovenskih učiteljskih društev že včlanjen v graškem »Lehrerbund«. Ta društva so imela za tako ureditev enotne slovenske stanovske organizacije najmanj razumevanja. Po eni strani bi ne želela izstopiti iz »Bunda« brez utemeljenega razloga, po drugi pa bi ne zamenjala prožnosti sistema dela na zvezni z neokretnim sistemom na društveni osnovi in celo ne za ceno lastne likvidacije in samoodpovedi na demokratske osnove.

Misel na osnovevanje enotne slovenske učiteljske organizacije po tem neuspehu ni usahnila. Nasprotno, pridobivala je vedno več pristašev. Vlogoma je dozorevala in se slednjič konkretno izoblikovala v spoznanju in prepričanju, da je možno stvarno računati z ostvaritvijo te in take organizacije le tedaj, če se ustanovi kot zveza že obstoječih učiteljskih društev.

Potreba in čas sta bolj in bolj imperativno narekovala konkretne ukrepe. Ko se je začel vladajoči nemški nacionalizem vedno nasilneje uveljavljati tudi v štajerskem »Lehrerbund«, so nastali v njem spori in trenja. Posledica je bil izstop slovenskih društev. Prvo je izstopilo l. 1885. Ptujsko društvo, sledilo je l. 1887. Ljutomersko društvo, Celjsko in Mariborsko društvo pa nista že prej hoteli izpolniti svojih obvez do »Bunda« in je tako njuno članstvo pri njem samo ugasnilo. Kmalu so izstopila tudi druga društva. Položaj je bil sedaj za izvedbo misli nad vse ugoden. Prvi je javno nastopil za ustanovitev zveze slovenskih učiteljskih društev Franc Kocbek, takrat podučitelj v Zalcu. Na zborovanju Celjskega društva v Celju je imel v mesecu novembru 1887. leta obširen referat, v katerem je prikazal nujnost takojšnjega pristopa k delu. Celjsko učiteljsko društvo si je njegove misli soglasno in v celoti osvojilo in prevzelo nase obvezo, izvršiti vsa pripravljena dela. Bodoči zvezi so bile določene sledeče naloge; potegovati se za šolske in učiteljske interese, ustanoviti podporno društvo za slovenske učitelje, postaviti »Slovenski učiteljski dom« za obolele in okrevanja potrebne učitelje, izdajati pedagoške knjige, skrbeti za dobro slovensko mladinsko knjigo in osnovati svoje društveno glasilo. To so naloge, ki jim je slovenska učiteljska organizacija pozneje tudi služila in ki tvorijo tudi še danes bistveni del njenega programa. Sedava pravil in vse organizatorično in propagandno delo je bilo poverjeno na tem zborovanju posebnemu odboru, v katerem so bili že omenjeni Franc Kocbek, podučitelj v Zalcu, Anton Brezovnik, učitelj v Vojniku ter predsednik Celjskega učiteljskega društva, in Armin Gradišnik, podučitelj v Hrastniku.

Ze v letu 1888. je bilo za ustanovitev zveze vse pripravljeno. Ustanovni občni zbor naj bi se vršil v Celju. Zaradi ovir, ki so jih stajale avstrijske upravne oblasti novo se snujoči organizaciji učiteljstva vseh slovenskih dežel, v kateri so videli nevarno panslavistično ustanovo, pa je bila ustanovitev preložena in prenesena v Ljubljano. Tu je bila dne 22. aprila 1889. ustanovljena »Zaveza slovenskih učiteljskih društev«. Za njeno glasilo je bil proglašen »Popotnik«. Od ustanovitve prvega slovenskega društva l. 1868. do »Zaveze« je preteklo 21 let. V tem času je slovensko učiteljstvo na zunaj svojo organizacijo dogradilo. Treba je bilo pa še obilo dela za njeno utrditve.

Prvo slovensko učiteljsko društvo Ptujsko je imelo v začetku 15 članov. Zaveza je štela ob ustanovitvi 18 društev, in sicer: 4 na Kranjskem, 4 na Primorskem in 10 na Štajerskem, s skupaj 789 člani. Ze 10 let pozneje pa je imelo 32 društev s 1748 člani. Danes, ko je velik del slovenske zemlje odrezan od telesa naše države, šteje skupna slovenska učiteljska organizacija 34 učiteljskih društev in ima 3220 članov.

Z ozirom na obsežno delovno področje je bilo nemogoče pričakovati, da bi vodstvo »Zaveze« samo uspešno vršilo vse delo. Zato se je že takoj ob ustanovitvi delo razdelilo na odseke, ki jim je bilo vsakemu določeno posebno področje. Slomškovo odseke je imel nalogo izdajati Slomškove pedagoške spise, vrtnarski odsek nalogo pospeševati zanimanje za vrtnarstvo med učiteljstvom, odsek za ocenjevanje mladinskih knjig je ocenjeval iziše mladinske knjige in skrbel za dobro mladinsko slovstvo, obrambni odsek je skrbel za pravne, gnotne in moralne koristi učiteljstva, delo za stanovsko gospodarsko in socialno okrepitev pa je vršil osrednji odsek.

Prva leta je združevala »Zaveza« učitelje ne glede na svetovni nazor in politično prepričanje. Pod vplivom dela političnih strank pa so se zanesla trenja tudi v učiteljske vrste. Ze v letu 1899. je prišlo do razkroja. Učitelji katoliškega naziranja so začeli izdajati svoj list »Slovenski učitelj«, ki je prvič izšel 22. decembra 1899. Dne 10. septembra 1900. pa so ob priliki slovenskega katoliškega shoda v Ljubljani ustanovili svojo lastno učiteljsko organizacijo »Slomškovo zvezo«, ki je takoj začela snovati svoje okrajne podružnice. Slomškova zveza je združevala v svojih vrstah poklicne vzgojitelje katoliških načel, t. j. učitelje, učiteljice, katehete, profesorje vseh vrst šol in prijatelje šole. Vsi drugi učitelji so ostali v »Zavezi«.

Ta odcepitev je imela za posledico vedno večjo ločitev duhov med učiteljstvom. Obe organizaciji sta prišli pod odločen vpliv političnih strank, številčno močnejša »Zaveza« pod vpliv Narodne napredne stranke, Slomškova zveza pod vpliv Katoliške narodne stranke. Med njimi so nastale ostre borbe, od česar sta imeli tako slovensko šolstvo kakor učiteljstvo samo škodo.

Ze celo zgodaj je prišlo v »Zavezi« do izraza stremjenje po čim tesnejši povezanosti s hrvatskim in srbskim učiteljstvom. Zaradi upravne razdelitve, po kateri sta pripadali Hrvatska s Slavonijo pod ogrsko upravo, ni bilo mogoče misliti na to, da bi se učiteljstvo teh dveh dežel moglo pridružiti »Zavezi«. Možnost pa je obstajala za Dalmacijo. Inicijativo »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« je dalmatinsko učiteljstvo sprejelo in s slovenskim učiteljstvom leta 1900. preosnovalo »Zavezo slovenskih učiteljskih društev« v »Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«.

Potrebo tesne povezanosti slovenskih narodov je živo občutilo tudi slovensko učiteljstvo v »Zavezi«. Na njeno iniciativo so bile izvršene vse predpriprave in avgusta meseca leta 1908. je bila v Prazi ustanovljena »Zveza slovenskega učiteljstva v Avstriji«.

Kljub vsem težavam in oviram avstrijske uprave se z jugoslovanskim duhom prežeta učiteljska organizacija ni nikdar odpovedala svojemu cilju, ustvariti čim tesnejše sodelovanje z hrvatskim, srbskim in bolgarskim učiteljstvom. Slovenski učitelji, zlasti vodilni člani njihove organizacije, so vedno vzdrževali najožje prijateljske zveze z vodilnimi člani učiteljskih organizacij hrvatskega in srbskega učiteljstva v Hrvatski, Slavoniji, Bosni in Hercegovini in v bivši kraljevini Srbiji. V letu 1906. je Zavezina skupščina slednjič sklenila, da je treba izvršiti vse priprave za ustanovitev enotne zveze vseh učiteljskih organizacij južnih slovanskih narodov. Istega leta je bila ta iniciativa sprejeta na kongresu srbske učiteljske organizacije v Beogradu, ki so mu prisostvovali tudi zastopniki slovenskega, hrvatskega in bolgarskega učiteljstva.

Ostvaritev zamisli so preprečili sledeči politični dogodki l. 1908., ki so končali z avstrijsko aneksijo Bosne in Hercegovine. Ta aneksija je prikrajšala Srbijo za njene pravice, k medsebojni povezanosti in skupni borbi za ustvaritev nacionalnih smotrov stremelice učiteljstvo vseh južnih slovanskih dežel pa je prisilila, da je moralo od svojega narčta odstopiti.

Zaradi vsega tega dela so morali učiteljska organizacija in njeni vodilni člani prestatiti od avstrijske uprave mnogo neprijetnosti in šikan. Zlasti je bil njih položaj težak med vojno. Organizacijsko glasilo »Učiteljski tovariš« je prišel na indeks srbofilskih listov in celo vsak njegov naročnik in prejemnik je bil označen za politično sumljivega in nezanesljivega.

Osvobojenje in Zedinjenje sta prinesla »Zavezi« nove možnosti dela in razmaha. Takoj po prevratu je drugič izpremenila svoje ime v »Zavezo jugoslovanskega učiteljstva« in začela intenzivno delati na ostvaritvi svoje stare zamisli, na ustano-

vitvi ene same učiteljske organizacije slovenskega, hrvatskega in srbskega učiteljstva. V letu 1920. je likvidirala in se priključila kot posebno poverjeništvu s sedežem v Ljubljani vsedrjavni organizaciji, »Udruženju jugoslovanskega učiteljstva« (kratica: UJU), ki je bilo ustanovljeno na prvem kongresu učiteljstva Jugoslavije v Beogradu dne 18. junija 1920. Kljub izpremembi imena in kljub priključitvi državni učiteljski organizaciji pa je ostala organizacija še vedno pod vplivom demokratske stranke, kakor je še vedno stala pod vplivom SLS druga slovenska učiteljska organizacija »Slomškova zveza«.

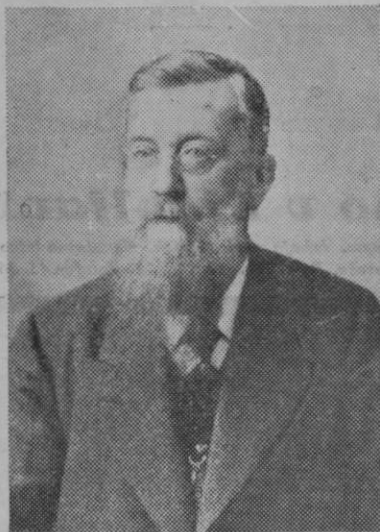
Zaradi vedno večjega vpliva povojnih političnih strank na prosvetno personalno politiko sta učiteljstvo in šola močno trpeli. Vskokratna izprememba političnega režima je imela za posledico nove premešitve učiteljstva, s katerimi se je vedno ena od obeh učiteljskih organizacij solidarizirala, dočim je bila druga kot opozicijska napram vodilnim osebam nove politične situacije brez vsakega vpliva in moči. Zato je vstala v učiteljskih vrstah misel po popolni depolitizaciji učiteljske organizacije. Misel je dobivala vedno več pristašev in propagatorjev. Glasniki za depolitizacijo so nastopali v ljubljanskem poverjeništvu UJU, pa tudi v »Slomškovi zvezi«. Na pokrajinski skupščini poverjeništvu UJU v Celju dne 18. julija 1926. je ta misel popolnoma zmagala. Skupščina se je s slovesno izjavo »Deklaracijo« izjavila za čisto stanovsko, od strankarsko političnih vplivov nezavisno organizacijo, ki bo mogla zastopati interese učiteljstva in šolstva na vse strani. Druga sloven. učiteljska organizacija »Slomškova zveza« je zato izgubila svoj pomen. Deklaracija je globoko delovala tudi na njene člane, ki so jo skoraj soglasno odobravali. Še istega leta je zato »Slomškova zveza« likvidirala, njeno članstvo pa je pristopilo v UJU. Po 26 letih medsebojne brezplodne in škodljive borbe se je slovensko učiteljstvo tako zopet združilo v eni sami stanovski organizaciji.

Po likvidaciji »Slomškove zveze« so si njeni bivši člani osnovali svojo kulturno »Slomškovo družbo« s ciljem razvijanja in propagiranja krščanskih pedagoških načel, svobodomiselnost učiteljstvo za osnovevanje posebne kulturne organizacije tedaj ni čutilo potrebe in je tudi do danes ni osnovalo.

S sprejetjem deklaracije, z likvidacijo »Slomškove zveze« in pristopom njenih članov v ljubljansko poverjeništvu UJU so prenehali stari spori, vendar organizacija še vedno ni prišla do svojega mira. Z deklaracijo in z iz nje izvirajočo konkvenco popolne depolitizacije se mnogi stari člani poverjeništvu UJU, ki so delovali v njem še izza časov »Zaveze«, niso strinjali in so vztrajali na tem, da ostane organizacija svetovno nazorsko in kulturno opredeljena. Več teh članov je tedaj odstopilo. Ustanovili so lastno društvo »Edinstvo« in pod istim imenom so začeli izdajati tudi svoj list. Med obema organizacijama se je vodila ostra borba, ki se je zlasti odražala v obeh glasilih. Borba »Edinstva« pa je postajala brezupna. Maloštevilni člani niso mogli vzdrževati lista, poleg tega se je njih število vedno bolj krčilo. Tudi med njimi je bolj in bolj prodiralo spoznanje pravilnosti deklaracijskih načel, zato so se jeli vračati v UJU. Leta 1928. je slednjič borba utihnila, »Edinstvo« pa je likvidiralo. Po dobrem letu nove borbe je zavladal mir v učiteljski organizaciji.

Leta 1931. je dobila organizacija nova pravila, s katerimi je zopet, že četrtoč, menjala ime. UJU — poverjeništvu Ljubljana, se je tedaj izpremenilo v »Jugoslovansko učiteljsko udruženje — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani«.

Dvakrat po letu 1926. je bila enotnost naše organizacije močno ogrožena, obkrat po vplivu in prizadevanju političnih strank, ki so skušale učiteljstvo stanovsko organizirati na političnem programu. To bi pomenilo borbo in razkol v naši organizaciji. Prvi poizkus je naredila l. 1933. Jugoslovanska nacionalna stranka, ki je hotela organizirati učiteljske klube JNS. Poizkus pa zaradi odločnega odpora naših članov, baš najizrazitejših pristašev te stranke, ni uspel. Namera ustanovitve učiteljskih klubov JNS je na ustanovnem občnem zboru avgusta 1933. propadla za vso državo. V letu 1937. pa je začela ustanovljati svoje učiteljske klube Jugoslovanska radikalna zajednica. Jeseni tega leta je bil tudi v Ljubljani ustanovljen tak klub, ki na se ni mogel razširiti. V letu 1938. ga je zato stranka razpustila. Deklaracija je zmagala tudi to pot.

Armin Gradišnik,
ustanovnik Zaveze

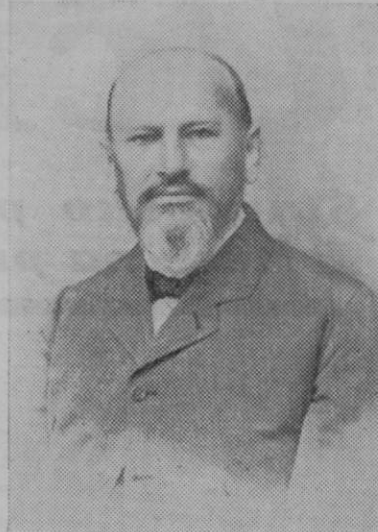
Fran Kocbek,
ustanovnik Zaveze

Anton Brezovnik,
ustanovnik Zaveze

Vojteh Ribnikar,
predsednik Zaveze

Dr. Tomaž Romih,
predsednik Zaveze

Tok svetovnih dogodkov je leta 1918. velik del slovenske zemlje priključil Italiji. Slovenska učiteljska društva v zasedenem ozemlju so se skupno s hrvatskimi učiteljskimi društvi v Istri leta 1900. združila v »Zvezi slovenskih učiteljskih društev v Italiji«. Njeni ustanovitelji so bili: tržaški učitelj Anton Germek, ki jo je tudi vodil od ustanovitve do njene prisilne likvidacije leta 1926., Alojzij Hreščak, učitelj v Lokvi, in Jože Pahor, učitelj v Sežani. »Zveza« si je osnovala svoje društveno glasilo »Učiteljski list« in izdajala mladinski list »Novi rod«. Ustanovila je tudi svoj učiteljske pevski zbor. Z razpustom »Zveze« l. 1926. so prenehale tudi vse njene ustanove.

Tem kratkim obrisom zgodovine učiteljske organizacije in njenega razvoja od njenih prvih začetkov do danes naj sledi še kratak prikaz njenega dela.

Sile, ki so sprožile v učiteljskih vrstah gibanje združevanja, t. j. ureditev gmotnega, družbenega in pravnega vprašanja učiteljstva, so določile tudi osnovno nalogo organizaciji, ki si jo je ustanovil stan predvsem v zaščito lastnega položaja. Učiteljska organizacija je zato v prvi vrsti borbena formacija učiteljskega stanu. Zaradi tega je tudi vso dobo svojega obstoja dosledno in odločno branila učiteljeve človečanske, družbene in državljanске pravice. Borila se je, da se mu ustvari pravna sigurnost in se vsa zakonodaja izvede tako, da bo imel v njej pri svojem delu in za to delo potrebno oporo. Ker pa more učitelj kljub gornjim pogojem uspešno vršiti svoje težke in odgovorne naloge le tedaj, če je prost morečih skrbi za svojo in eksistenco svoje družine, se je organizacija vedno prizadevala, doseči tudi izboljšanje njegovega gmotnega položaja. Pri vsem tem njenem delu in stremljenju jo je vedno najizdatneje podpiralo njeno glasilo »Učiteljski tovariš«, ki je že 79 let javna tribuna učiteljskih pravic in zahtev. »Učiteljski tovariš« je najstarejši obstoječi slovenski list sploh in gre torej učiteljstvu častno mesto tudi na področju našega novinarstva.

Slovensko učiteljstvo je bilo pred 50 leti ob ustanovitvi skupne organizacije v skrajno slabem gmotnem in socialnem položaju. Navsezadnje z golim nase in svojo lastno moč, je začelo sedaj kaj kmalu stvarno misliti na izboljšanje svojih težkih razmer. Iz organizacije je zrasla iniciativa in z njenim delom in pomočjo si je ustvarilo učiteljstvo v teku let celo vrsto solidnih gospodarskih in socialnih ustanov. Plod tega dela so: »Učiteljska samopomoč« in »Samopomoč za učiteljske otroke«, trije učiteljski domovi: v Ljubljani, Mariboru in Rogaški Slatini, »Dom učiteljic v Ljubljani«, dva denarna zavoda v Ljubljani in Celju in »Učiteljska tiskarna v Ljubljani« s knjižarno in podružnico v Mariboru. Zbirajo pa se tudi že sredstva za učiteljsko okrevališče v Omišlju na Krku. Vseh teh 10 ustanov si je zgradilo učiteljstvo v teku ne polnih 50 let samo, brez vsake tuje pomoči.

Največjo skrb in pažnjo je posvečala slovenska učiteljska organizacija v vsej dobi svojega obstoja slovenski šoli in njenemu razvoju. V spoznanju, da je najvažnejši činitelj v našem šolstvu učitelj kot osebnost in učiteljstvo kot stan, si je nenehno trudila doseči ostvareitev tistih pogojev, ki bodo učitelja postavili v položaj, da bo z uspehom delal na izgraditvi in razvoju našega šolstva. Od tod prvenstvena njena skrb in delo za razširitev splošne in poglobitve strokovne izobrazbe učiteljstva in zato tudi vsa njena borba za ureditev pravnega in gmotnega položaja učiteljskemu stanu. V teku 50 let je njeno delo po višji izobrazbi učiteljstva parokrat uspelo, vendar uspehi niso nikdar zadovoljili. Delo učitelja, duhovno izoblikovati otroka, t. j. najdražje in najplemenitejše, kar narod sploh premore, je tako važno, da je upravičen klic učiteljstva po akademski izobrazbi. Organizacija pa tudi sama neposredno skrbi za učiteljevo izobrazbo. Prireja strokovna in splošna kulturna predavanja, izobraževalne tečaje in ankete. Razširitev pedagoškega znanja in poglobitvi v pedagoška vprašanja šolske prakse služi »Popotnik«, ki ga izdaja organizacija. »Popotnik« izhaja 60 let in je najstarejši in edini samo pedagoški slovenski list.

Vedno je delala organizacija tudi na vseh drugih vprašanjih, ki zadevajo šolo. Predvsem si je prizadevala doseči v šolski zakonodaji take določbe, ki bodo ustrezale vsem stremljenjem šole po napredku. Skrbela je za sestavo dobrih pedagoških in mladinoslovnih izsledkom udeležajočih učnih

načrtov, za dobre šolske knjige in učila. Z uvedbo šolskih radio ur, ki jih organizira in vodi poseben njen odsek, je mnogo doprinesla k poživitvi pouka.

Pa ne samo za osnovno, tudi za nadaljevalno šolstvo je vedno skrbela. V njenem okrilju so obstajali posebni odseki za kmetijske in gospodinjске ter trgovske in obrtno nadaljevalne šole, vsak s svojimi posebnimi nalogami.

Ko motrimo danes vse to delo, mirno in z vso stvarnostjo lahko trdimo, da je današnja visoka raven našega šolstva plod požrtvovalnega dela slovenskega učiteljstva.

Slovenska učiteljska organizacija se ne nikdar v teku svojega obstoja ni omejevala na področje stanovskega dela. Vedno je čutila za svojo primarno dolžnost, neposredno služiti interesom svojega naroda. Predvsem sta slovensko učiteljstvo in njegova organizacija v vseh časih odločno odbijala vse poizkuse, oropati slovenski narod njegove narodne individualnosti. Val germanizacije, ki je ob koncu preteklega stoletja grozil preplaviti slovensko zemljo, je bil s pomočjo učiteljstva in ob njegovem delu ustavljen in razbit. Da smo ohranili naše današnje narodnostne meje, gre zato v veliki meri zasluga tudi slovenskemu učitelju in organizaciji, ki mu je dajala moralno oporo in napotke za delo, je pa to delo po svojih močeh tudi materialno podpirala.

Tudi po osvobojenju in zedinjenju učiteljske organizacije in slovensko učiteljstvo nista nikoli smatrali, da je ta nacionalna naloga končana. Vso skrb sta tudi nadalje posvečali vzgoji krepkih narodno zavednih značajev. Vedno in požrtvovalno sta delali za dviganje narodne zavesti in narodnega ponosa med našim ljudstvom in se borili proti raznarodovanju in proti odtujevanju našega človeka slovenski narodni in jugoslovanski državni skupnosti. Če kateri stan, potem je učiteljski stan tudi v tem oziru storil svojo dolžnost. Za sistematično izvajanje narodno-obrambne dela je imelo in ima učiteljstvo še danes pri organizaciji svoj odsek.

Za potrebe svojega naroda je imelo slovensko učiteljstvo vedno polno razumevanje. V zavesti, da se moreta šolstvo in prosveta razvijati le v gospodarsko dobrih razmerah, je učiteljska organizacija v svoj program prevzela tudi skrb za vzgojo učiteljev gospodarskih delavcev. Sama je prirejala vrtnarske, zadružno gospodarske in knjigovodske tečaje in izposlovala, da so se taki in kmetijski tečaji za učiteljstvo prirejali tudi iz javnih sredstev.

Poleg tega pa je vedno podpirala in tudi danes podpira delo številnih nacionalnih, kulturnih, socialnih in zdravstvenih organizacij.

80. LETNIK „UČITELJSKEGA TOVARIŠA“

»Učiteljski tovariš«, ki je najstarejši še izhajajoči slovenski list, stopa z današnjo številko v svoj 80. letnik. Istočasno, ko proslavlja slovenska učiteljska organizacija 50-letnico svojega obstoja, praznuje svoj častni jubilej tudi njeno stanovsko politično glasilo. Teško bi bilo podati povsem jasno sliko razvoja in dviga tega lista, smeri in borbi, ki so tekom zadnjih osmih desetletij odmevale iz njega. Vsaka doba je dala listu svoj pečat, vsak urednik več ali manj svoje individualne zmožnosti in tudi smer, a od onega časa, ko je postal glasilo učiteljske organizacije, je mogel zastopati le njeno smer in zagovarjati le njeno delo.

Ves mogočni razvoj in dvig učiteljskega stanu v Sloveniji in razvoj njegove organizacije se zrcali iz posameznih letnikov »Učiteljskega tovariša«. Vsa prizadevanja in borbe učiteljstva tako za narodni, kulturni, gospodarski in socialni napredok slovenskega naroda, šolstva in učiteljstva imajo svoj odmev v tem glasilu, ki je ves čas svojega obstoja bilo v službi naroda, njegovega šolstva in učiteljskega stanu.

Najbolj pregledno, toda v zelo zgoščeni obliki je podano poročilo o razvoju tega lista do l. 1910. v članku »Pol stoletja«, ki ga je spisal Branistan in je priobčen v »Učiteljskem tovarišu« ob njegovem 50 letnem jubileju 7. januarja 1910. V tem članku je orisana doba prvih petih urednikov sledeče:

»Tema je vladala slovenskemu šolstvu in učiteljstvu pred dobo nastopa »Učiteljskega tovariša«. Kakor četa brez gospodarja je ta

Slovenski učitelj je vedno delal tudi izven šole. Deloval je pri prosvetnih, gospodarskih, narodno - obrambnih, dobroteljskih in drugih društvih, ki jih je često tudi sam ustanavljal. Vse to delo je bilo dolgo prepuščeno poedincu samemu, ki ga je opravljal po lastni uvidevnosti. Da bi rodilo izvenšolsko delo čim več uspehov, ga je bilo treba posplošiti, organizirati in sistemizirati. Organizacija je s tem namenom kmalu po ustanovitvi Jugoslavije ustanovila poseben odsek. Izkušnje pri delu samem so odsek prisilile, da je svoj program izpreminjal in izpopolnjeval. S tem v zvezi se je izpreminjalo tudi ime odseka. Prvotni »Prosvetni odsek« se je izpremenil v »Odsek za izvenšolsko delo«, pozneje v »Klub prijateljev naše kulture« in slednjič v »Učiteljski pokret«. Program Učiteljskega pokreta je sociološki študij otroške okolice in somatološko ter psihološko proučevanje otroka v tej zvezi. Iz teh študijskih zaključkov samo po sebi izhajajo konkretne naloge za izvenšolsko delo učitelja v kraju službovanja. Učiteljstvo spoznava potrebo dela predvsem na gospodarskem polju. Iz gospodarskega dela naj raste in izhaja tudi kulturno delo. Za organizacijo in sistemizacijo izvenšolskega dela med učiteljstvom izdaja učiteljska organizacija poseben list »Prosveta«, ki je zaključila letos svoj 9. letnik.

Od svoje ustanovitve dalje posveča organizacija vso skrb dobri mladinski literaturi. Leta 1895. je ustanovila »Knjižnico za mladino«, leta 1906. »Jan Legovo knjižnico« in pozneje »Mladinsko knjižnico«. Leta 1900. je začela izdajati mladinsko revijo »Zvonček«. Po opustitvi »Zvončka« je organizirala l. 1928. v svojem okrilju posebno mladinsko založbo »Mladinsko matico«. Ta izdaja mesečno revijo »Naš rod« in letno redno 3 do 4 knjižice. »Naš rod« in publikacije Mladinske matice so najbolj razširjena mladinska izdavanja in dosežajo najvišjo naklado od vseh mladinskih listov v Jugoslaviji. Po svoji kvaliteti dosežajo višino najboljših mladinskih izdaj velikih narodov. V teku 11 let je razširila Mladinska matica med slovensko mladino knjig v skupni nakladi nad 1.200.000 izvodov.

Važnost Mladinske matice pa ni samo v tem, da skrbi naši mladini za dobro knjigo. Važno kulturno mislijo vrši tudi zlasti s tem, ker vzgaja nov rod mladih mladinskih pisateljev in umetnikov-illustratorjev.

Slično nalogo kot Mladinska matica na literarnem, ima »Učiteljski pevski zbor« na polju vokalne glasbe. Pri njem sodelujejo učitelji in učiteljice iz vseh predelov Slovenije, zato nalaga njegovo vzdrževanje organizaciji velikih gmotnih žrtev, terja pa te žrtve in mnogo truda in napora tudi od

pevcev in pevk samih. Zbor goji predvsem slovensko in jugoslovanska narodno in umetno pesem. Sam naroča in zalaga tudi nove skladbe, s čimer v znatni meri pomaga razvoju in dvigu naše glasbene produkcije. Poleg tega skrbi za izdajo mladinskih pesmaric, za organizacijo mladinskih pevskih zborov in za vzgojo pevovodij.

Učiteljstvo se je vedno zavedalo tudi tega, da je člen velike družine državnih nameščencev. Imelo je polno razumevanje za potrebe drugih nameščenskih strok in stanov. Učiteljska organizacija je vzdrževala prijateljske stike z vsemi drugimi stanovskimi organizacijami, jih podpirala v njihovih posebnih zahtevah, v primerih potrebe pa je vedno z njimi vred ramo ob ramo stala v borbi za skupne interese. Časten delež je zato doprinesla tudi pri delu za skupne pridobitve državnih uslužbenecv.

Če pregledamo danes, ko se ob proslavi 50 letnice oziramo nazaj, vse delo organizacije, vidimo, da skoraj ni področja našega javnega življenja, na katero bi slovenska učiteljska organizacija ne bila prenesla svojega delovanja. Na nacionalnem, narodno-obrambnem, gospodarskem, kulturnem, šolskem, pedagoškem, stanovskem in stanovsko gospodarskem in socialnem polju, povsod se je požrtvovalno, častno in z uspehom uveljavljala. S tem delom je ustvarila dobrine učiteljskemu stanu, v še večji meri pa svojemu narodu.

Za vse, kar smo učitelji z dolgotrajnim organiziranim delom dosegli in kar danes imamo, gre v prvi vrsti zasluga tistim že pokojnim in živim tovarišem, ki so nam pokazali pravo pot za naše delo. Snovalec prvih učiteljskih društev, buditelj učiteljske zavesti, tvorec skupne učiteljske organizacije, borcev za naše pravice in vsem tistim številnim neimenovanim in neznanim učiteljem in učiteljicam, ki so kakor kolji pomagali pri izgraditvi organizacije in pri njenem delu za dosego zastavljenih smotrov, bo naša hvaležnost in hvaležnost bodočih učiteljskih generacij trajen spomin.

Imena Andrej Praprotnik, Mihael Nerat, Franc Kocbek, Armin Gradišnik, Anton Brezovnik, Dr. Tomaž Romih, Vojteh Ribnikar, Anton Germek in vseh drugih neimenovanih učiteljskih organizatorjev in voditeljev bodo trajno blestela v zgodovini slovenske učiteljske organizacije.

Zahvala pa gre tudi vsem učiteljem in učiteljicam, ki so doprinali in doprinalajo žrtve za našo skupno stvar, vsem, ki so s svojim delom pripravljali boljšo usodo sedanji učiteljski generaciji, in vsem ki stoje danes sredi dela in ustvarjajo pogoje za še lepšo usodo bodočih učiteljskih rodov.

Metod Kumelj.

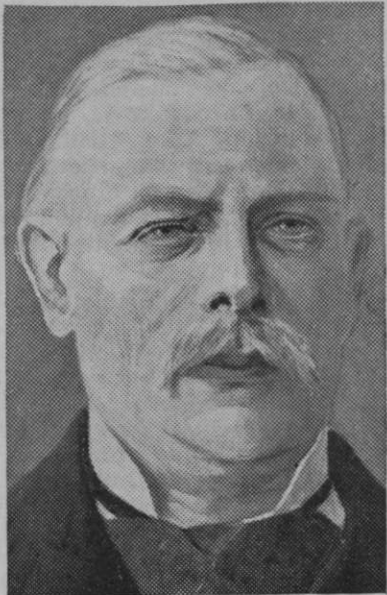
nost, kje naj se začno dajati pravice tudi slovenskemu učiteljstvu. V stremljenju za povzdigo šolstva se zrcali duša in mišljenje pravega učitelja, ker v šolstvu bo izkušal realizovati vse svoje ideale in jih tako udeležiti narodu v korist. Odločno in vestno je Praprotnik služil temu načelu in svoje nazore je uveljavljal v prvi (od 1861. do 1873.) in drugi (od 1882. do 1890.) svoji uredniški dobi »Učiteljskega tovariša«, ki je z njim bodril svoje tovariše k delu.

... Stanovsko glasilo je okrepilo in javnost pomnožila narodno zavest učiteljstva, ki je tvorilo močan jez med šolo in javnim navalom nanjo. Spoznali so nemški aristokrati, da preko učiteljstva ne morejo priti do šolstva in vplivati nanje. Njih doba se je bližala koncu. Z vso ljutostjo so se zagnali v narodno čuteče in delajoče učiteljstvo; preganjanje se je vršilo v najširših mejah; korupcija, terorizem, denunciantstvo itd. — to so bila njih sredstva; javen pritisk je bila usoda vsega slovenskega narodnega učiteljstva.

... Vpliv nemškega nasilja se je pokazal tudi pri uredništvu našega glasila. Andrej Praprotnik je bil tedaj tudi zastopnik učiteljstva v deželnem šolskem svetu. Ljute boje je imel tu prestajati, ko je moral braniti slovensko šolstvo pred njega tlačilci in krepko je moral braniti slovensko šolstvo in zagovarjati njega pravice v svojem glasilu.

... Strogo so pazili na pisavo »Učiteljskega tovariša«, da bi s tem potlačili Praprotnika pod poostreni tiskovni zakon, ga tako spravili iz deželnega šolskega sveta in tu potem

samovoljno gospodarili. Toda Praprotnik se ni vdal pritisku in je bil previden, zato je začasno oddal uredništvo »Učiteljskega tovariša« Mateju Močniku, ki je v njem od leta 1873, do leta 1882, vestno in pogumno branil pravice in koristi slovenskega šolstva; Praprotnik jih je pa brez skrbi dalje zagovarjal v deželnem šolskem svetu, kjer je deloval 24 let. Ko so se razmere ublažile, je prevzel uredništvo zopet sam.

Andrej Praprotnik,
ustanovitelj in dolgoletni urednik
»Učiteljskega tovariša«

... Uredništvo »Učiteljskega tovariša« je prevzel Andrej Zumer, ki ga je urejeval od leta 1890, do 1894. Ta uredniška doba je bila deloma mirna in slovensko šolstvo se je mirno razvijalo pod blagodejnim vplivom »Učiteljskega tovariša« in v rokah slovenskega učiteljstva.

... Toda doba četrtega urednika »Učiteljskega tovariša« Jakoba Dimnika, ki je list urejeval od leta 1894, do leta 1903., ni ostala povsem mirna. Učiteljstvo je zadobilo s kulturnim vplivom tudi politični vpliv. Ostalo je zvesto napredku šolstva in kulture in je zato prišlo v konflikt s principi in načeli klerikalne stranke.

Leta 1896, je bilo učiteljstvo napadeno od klerikalne strani, in od tedaj naprej se je pričel bojevati »Učiteljski tovariš« tudi politično za korist šolstva ter se je razvil polagoma v šolsko-politiški list. Njega pedagoško-didaktično vsebino je pa prevzel »Popotnik« in tako obvaroval notranji razvoj šolstva momentanih političnih vplivov.

... Do viška že prihaja ta boj, in že od Novega leta 1903, ga vztrajno bije naše glasilo pod uredništvom Engelberta Gangla za pravice učiteljstva in dobrobit šolstva. Kakor nekdanj nemstvo v nacionalnem boju za šolstvo, tako se je sedaj klerikalizem v političnem boju z vso ljutostjo zagnal v učiteljstvo.

... Ravno ta gonja je zopet ojačila našo stanovsko zavest. Slovensko šolstvo se razvija na podlagi širše nacionalne ideje. Ob vzajemnosti in skupnih kulturnih stremeljenjih učiteljstva tvori šolstvo gotovo bistveni del našega delovnega programa. Zavedajoč se tega, stopa učiteljstvo naprej, da razvije šolstvo do najpopolnejše oblike in ga napravi za vzgojitelja samostojnega in svobodnega človeštva.

Tako poroča Branistan.

Od jubilejnega leta dalje nastopajo za urednika in za list še težji, a tudi pomembnejši časi. S politično borbo so se stopnjevale tudi neprijetnosti, ki so dosegle svoj višek ob izbruhu svetovne vojne l. 1914. »Učiteljski tovariš« je prišel na črno listo kot srbofilski list. Izdana je bila celo posebna okrožnica s pozivom na lokalna oblastva in posamezne pristaše režima, naj javljajo vse naročnike »Učiteljskega tovariša«, ki so bili nato vsi zaznamovani kot nezanesljivi prevratni elementi.

Ker je moral takratni urednik Gangl k vojakom, je med vojno urejeval list Luka Jelenc. Cenzura je bila v teh letih nad vse stroga in je menda še prav posebno pazila na pisanje tega učiteljskega lista; neštete bele liste, ki izpolnjujejo prostor med tekstom posameznih števil, pričajo o njeni »velikodušnosti« do stanovskega glasila slovenskega učiteljstva.

Koncem leta 1918, je prevzel Engelbert Gangl ponovno uredništvo lista in ga urejeval do srede leta 1919. Zaradi imenovanja za višjega šolskega nadzornika se je odpovedal uredniškim poslom.

Duh največjega spontanega navdušenja žari iz člankov »Učiteljskega tovariša« ob našem narodnem osvobodjenju in zedinjenju. Učiteljstvo, ki je v veliki meri sodelovalo pri predpripravi in utiralo pota novim dogodkom je dalo duška svojim čustvom in se tudi z vneto lotilo težavnega dela, ko se je urejevalo vprašanje naše severne meje.

Doba resnega dela in ustvarjanja v svobodni domovini je polagoma zatemnila začetno navdušenje. Velike in težke naloge so bile zastavljene novemu uredniku Ivanu Dimniku. Od l. 1919, dalje je urejeval »Učiteljskega tovariša«. Snovanje Udruženja jugoslovanskega učiteljstva, nov uradniški zakon, borba za enoten učni načrt, deklaracijska doba, vse to so važni problemi, ki so nekaj let polnili stolpce našega glasila in so zato razgibali vse učiteljstvo.

Po osnovanju UJU se je učiteljstvo tudi v organizaciji še nekaj let bavilo s strankarsko politično borbo, katere vpliv se je v tej dobi še močno odražal v učiteljskem glasilu.

Toda z letom 1926, v borbi za Deklaracijo je ta vpliv ponehal in »Učiteljski tovariš« je postal resno stanovsko politično glasilo slovenskega dela združenega jugoslovanskega učiteljstva.

Morda ne bo neumestna ugotovitev, da se je začelo naše glasilo vmešavati v strankarsko politične boje v času uredniške dobe Jakoba Dimnika, a opustilo to prakso in prešlo na izključno stanovsko politično smer v času, ko je urejeval »Učiteljskega tovariša« njegov sin Ivan Dimnik.

Razgibanost, ki jo je prinesla v učiteljske vrste deklaracijska borba, se pozna v našem listu ves čas obstoja društva in lista »Edinstvo«, osnovanega po onem delu učiteljstva, ki se v začetku ni strinjalo z deklaracijsko smerjo naše organizacije.

Zaradi močnega vpliva zakonskih določb te dobe so bile trenutno razmere v organizaciji precej mirne, ko je prevzel uredniške posle Andrej Skulj v l. 1931. in jih vodil do decembra 1934. Toda prav v času njegovega uredniškega udejstvovanja je bila glavna skupščina učiteljskega udruženja v Ljubljani. Ob tej priliki je moral biti proti urednikovi volji v »Učiteljskem tovarišu« priobčen članek takratnega predsednika Damjana Rašiča: »Dve ideologiji«, ki je povzročil v glavnem odboru JUJ precejšnjo krizo. V isti čas spada tudi prvi poskus snovanja učiteljskih strankarsko političnih klubov, kar pa je bilo prepričeno prav zaradi odločnega načelnega stališča slovenskega učiteljstva in njegovega glasila.

Po imenovanju Andreja Skulja za banskega šolskega nadzornika je bilo poverjeno urejevanje »Učiteljskega tovariša« Vekoslavu

Mlekužu. Z izjemo enoletnega presledka, ko je moral zaradi znane prepovedi te posle opustiti in jih je vodil Ivan Kocjančič, a po njegovem odstopu je uredil tri številke tudi Alojzij Bučar, urejuje Mlekuž naše glasilo še danes.

Ta poslednja doba se odraža v listu predvsem v navajanju in vzgajanju članstva k priznavanju in spoštovanju deklaracijskih načel, v vzgajanju značev med učiteljstvom in v borbi za izpremembo prosvetne personalne politike, ki se vleče kot rdeča nit skozi vso to dobo. Izrazita postaja tudi borba za učiteljsko čast, njegov ponos in ohranitev njegovega značaja. Svoj močan odmev ima v listu tudi borba za naše gnotno osiguranje in priznanje enakih pravic vsemu učiteljstvu, ne glede na spol. Depolitizacija šolstva, poglobljeno delo za gospodarsko osamosvojitvev stanu, pa tudi vsa druga vprašanja zadevajoča šolo, učiteljstvo in prosveto, se obravnava v uvodnih in drugih načelnih člankih našega glasila.

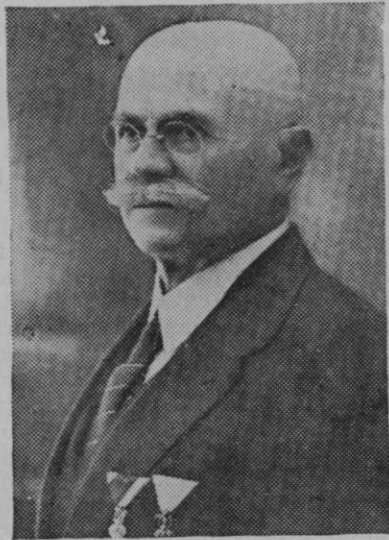
Nemogoče je v tako kratkem članku podati točno sliko razvoja »Učiteljskega tovariša« in njegovega pomena za narod, njegovo šolstvo in učiteljstvo, toda eno se lahko ugotovi, da mu, kot glasniku narodnih, splošno kulturnih, šolskih in učiteljskih teženj in potreb, nihče ne more odrekniti zaslug in priznanja.

Dolgo vrsto let že služi učiteljskemu stanu v njegovi pravični, toda težki borbi, in ko prestopa v svoj 80. letnik, želimo, da bi tudi v bodoče služil istim smotrom, kot doslej.

—ž.

Nekaj spominov Luke Jelenca

Ob proslavi 50 letnice skupne slovenske učiteljske organizacije smo smatrali za potrebno naprositi tudi šolskega ravnatelja v p. g. Luko Jelenc, da nam pove nekaj svojih spominov.

Luka Jelenc,
dolgoletni predsednik »Zaveze«

Kljub svojim 83. letom je dolgoletni predsednik »Zaveze« in pozneje poverjenik UJU Luka Jelenc še krepak in delaven. Na vrtu »Učiteljske tiskarne« se še vedno okretno giblje med gredicami in skrbi, da zelenjava dobro uspeva. Pri tem njegovem — morda sedaj najljubšem — opravilu se ga sreča. Domenila sva se za razgovor, v katerem naj bi mi povedal nekaj iz spominov na svoje delo v učiteljski organizaciji.

Ko sem ga drugi dan obiskal, je takole potekel najin razgovor:

Letos je minilo 50 let od ustanovitve »Zaveze slovenskih učiteljskih društev«. Ali ste se že ob ustanovitvi udeleževali v njej?

— Ne! Med ustanovnike »Zaveze« se ne morem prištevati. V odbor sem bil namreč izvoljen šele l. 1890, na občnem zboru v Celju, a predsedstvo mi je bilo poverjeno na »Zavezinem« občnem zboru v Novem mestu l. 1895. Že takoj po ustanovitvi te tako važne in takrat nad vse potrebne učiteljske organizacije sem se kot mlad učitelj začel zanimati za njena načela, deloval sem za njeno uveljavljanje in pred vsem za njene uspehe. Morda je bil prav to vzrok, da so me tovariši volili v njen odbor in mi nato poverili tudi predsedstvo.

Kako se je razvijala »Zaveza« pod Vašim predsedstvom? Ali ste imeli dobre sodelavce?

— Prva leta razvoja so bila dokaj težka, je potožil. Odbor »Zaveze« je bil po pravilih sestavljen iz predsednika in dveh podpredsednikov, dveh tajnikov, blagajnika in osmih odbornikov. Vsi smo bili iz raznih krajev Slovenije. Niti ožjega odbora ni bilo na sedežu društva, čeprav so to zahtevala pravila, ki jim je bilo v tem pogledu ustrezno le prvo leto. Pozneje so bili vsi odborniki iz po-deželja. Razumeli boste, da je bila tudi eksperimentalna organizacija temu primerna. Seveda se v tistih časih tudi ni zahtevalo od »Zaveze« toliko in ni imela takega stališča in dela kot ga ima učiteljska organizacija danes.

Za moje sodelavce bi radi vedeli! Bilo jih je mnogo, toda med najizrazitejše že v prvih letih svojega udejstvovanja, ki so mi ostali živo v spominu štejem M. Nerata, prvega urednika »Popotnika«, Armina Gradišnika in Frana Kocbeka oba ustanovnika »Zaveze«, Franca Luznarja dolgoletnega blagajnika in Vilibalda Rusa tajnika društva, Vekoslava Strmška, Dragotina Česnika in pozneje tudi Engelberta Gangla, dolgoletnega urednika »Učiteljskega tovariša«. Bila jih je še dolga vrsta, toda če bi Vam hotel naštevati vse, bi imeli v članku premalo prostora.

Pogovor je nanesel tudi na nebitvene podrobnosti, a kmalu sva bila zopet pri stvari.

Katera vprašanja so bila v dobi Vašega predsednikovanja za učiteljstvo in organizacijo najbolj pereča?

Zamislil se je nekoliko preden je začel pripovedovati:

— Mnogo je bilo vprašanj. Učiteljstvo se je že od ustanovitve »Zaveze« zanimalo za najrazličnejša javna vprašanja, toda narodna stvar nam je bila najbolj pri srcu in z njo v nerazdružni zvezi je bilo vprašanje dviga slovenskega šolstva in gnotno vprašanje tedanjega učiteljstva. Težko je bilo, ko so nas pred vojno s podeljevanjem doklad delili v dve vrsti učiteljskega.

Kakšne in katere vidne uspehe je takrat izvojevala organizacija?

— Težko vprašanje, je vzdihnil. — Združili smo vse učiteljstvo v enotno organizacijo. In prav to je bilo največjega pomena za takrat tako važen pravilen razvoj slovenske narodne misli in zavesti. Enoten nastop učiteljstva je pripomogel do postopne ureditve šolstva in tudi reševanja vprašanja učiteljskih plač. Sicer smo v gnotnem pogledu dosegli le spremembo krajevnega sistema v osebni sistem, to je, da niso bile plače za vsak kraj drugačne, marveč so bili določeni trije razredi učiteljskih plač. Toda pravo rešitev gnotnega vprašanja je dosegla organizacija šele po

Anton Gnus, Dol:

Ob 50 letnem jubileju

V času avstrijskega konkordata, t. j. pred letom 1869., se je moglo pri nas sicer govoriti o šoli in učiteljih na Slovenskem, pojma: slovenska šola, slovenski učitelj, pa sta bila neznana. Redke so bile šole, ki so se nahajale le v mestih, trgih in nekaterih večjih vaseh. Šolske obveznosti ni bilo. Šolo so obiskovali le posamezni otroci zavednejših in premožnejših staršev. Ogromna večina otrok pa je ostala brez pouka. Narod sam je bil nepismen, neveden, zato na milost in nemilost izpostavljen kvarljivim vplivom in izkoriščevanju. Učitelji te dobe — večina brez vsake prave izobrazbe — saj ni bilo kakih šol, kjer bi se lahko usposobili za svoj vzvišeni poklic, so bili brez vsakih zakonitih pravic, brez urejenih službenih prejemkov in povsem odvisni od dobre volje krajevnih mogotcev.

V navedenem letu pa se je izvršil v tem pogledu temeljit preobrat. Nov avstrijski šolski zakon je dal tako narodni šoli, kakor učiteljstvu teh šol, popolnoma novo osnovo. Rekli bi: ustvaril je novo šolo, šolo za narod, t. j. za vse sloje in stanove. Ustanavljanje šol je bilo predpisano v vseh krajih in povsod, kjer so bili za to dani pogoji, t. j. dovoljno število otrok in kjer je bilo vzdrževanje šole zagotovljeno. Poset šole je bil za vse otroke obavezen, pouk brezplačen. Šola je postala državna ustanova, učitelj — važen činitelj človeške družbe. V posebnih šolah, učiteljskih, se je pripravljala na svoj poklic. Izboljšalo se mu je gnotno stanje, pridobil je na ugledu in obetala se mu je lepša bodočnost. Šele od te dobe naprej moremo govoriti o slovenski šoli in slovenskem učitelju.

Novi zakon je natančno določal dolžnosti in pravice učiteljev. Šolske oblasti so sicer strogo pazile na to, da so učitelji izpolnjevali vestno in točno svoje dolžnosti, kazale pa niso nikake prave volje, priznati jim zakonite pravice. V tem je pač največ trpelo učiteljstvo od predstavnikov šolskih oblasti v slovenskih pokrajajah, ki so bili največkrat tuji in narodovi nasprotniki.

Najbolj sovražno pa so nastopali proti najvestnejšemu slovenskemu učitelju, ako se je opogumil vzpajati mladino v šoli v narodnem duhu, izven šole pa poseči kot svobodni državljan v občinske in politične zadeve. Najmilejši pridevek za takega učitelja je bil: »državi nevaren element«.

osvobojevanju, ko je prosvetni minister Svetozar Pribičević odločil prevedbo učiteljstva v rang državnih uradnikov II. kategorije. Seveda smo to dosegli po težki borbi in z nešteti intervencijami.

V času mojega predsedništva smo uredili tudi vprašanje Zavezinih listov. »Učiteljski tovariš« je postal šolsko političen in »Popotnik« pedagoški list. Ustanovili smo mladinski list »Zvonček«, ki ga je urejeval Engelbert Gangl. Znano Vam je, da smo izdajali tudi mladinske knjige.

Za stanovske gospodarske in socialne ustanove so bili takrat postavljeni trdni temelji. O tem pričajo danes Učiteljska tiskarna, Učiteljski dom v Ljubljani, Učiteljska Samopomoč i. dr.

Kako je bilo s snovanjem jugoslovanske in slovenske učiteljske zveze?

— »Zaveza slovenskih učiteljskih društev« se je pozneje spremenila v »Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«, ker smo s tem preimenovanjem računali na pristop dalmatinskega učiteljstva. K odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani je prišel tudi urednik »Prosvete«, Jovan Jovanović, učitelj iz Kragujevca. V svojem listu je nato propagiral večkratne sestanke, prireditve in tudi razstave srbskega in slovenskega učiteljstva. In ob proslavi 25 letnice Udruženja srbskega učiteljstva v Beogradu l. 1908. je bila sprožena misel osnovanja Jugoslovanske učiteljske zveze, ki pa na žalost zaradi prevelikih ovir ni bila realizirana. Pač pa je bila v Pragi l. 1908. osnovana Zveza slovenskega učiteljstva v Avstriji.

Kako pa je bilo s snovanjem Udruženja jugoslovanskega učiteljstva?

— Po osvobojevanju smo pri vodstvu Zaveze takoj spoznali potrebo po osnovanju enotne učiteljske organizacije za vso Jugoslavijo. Ni bilo lahko — težka je bila borba, premostiti smo morali nešteto zaprek preden je prišlo do ustanovnega občnega zbora leta 1920. Pravila, ki jih je predlagala »Zaveza«, je izdelal tov. Engelbert Gangl. Mnenja so bila na kongresu zelo deljena in le odločnemu nastopu slovenske delegacije, ki sem jo takrat vodil jaz, gre zahvala, da je bilo udruženje osnovano.

Se zadnje vprašanje: Kako dolgo ste bili predsednik učiteljske organizacije in zakaj ste odstopili?

Njegov pogled, kot da zre v davno preteklost, mi je razodel, da mu to vprašanje ni najprijetnejše, vendar je odgovoril.

— Polnih 30 let sem stal na čelu slovenske učiteljske organizacije. Dolga in odločna je bila moja borba za narodne in učiteljske pravice. — Uspehe naj presojajo drugi. —

Umaknil sem se iz UJU in podal ostavko na mesto poverjenika ob začetku deklaracijske borbe. Nisem se mogel strinjati z načinom, kako se je hotelo izvesti sprejetje Deklaracije v organizaciji. Tudi sem čutil v njej obsodbo načina vsega svojega dela za koristi učiteljskega stanu.

Z »Edinstvom« sem še nekaj časa sodeloval, a sem se po dolgoletni borbi in delu končno umaknil v pokoj tudi kot organizacijski delavec. Neprijetnosti, ki sem jih imel, prepuščam pozabljenju.

Krepko mi je še stisnil roko in poslovala sva se.

V. M.ž.

Anton Gnus, voditelj slovenskega učiteljstva v deklaracijski dobi

učiteljstvo, je predstavljalo prvo... zedinjeno Slovenijo.

Neizmerne pomena in izredne važnosti je bila nova »Zaveza« za slovensko učiteljstvo. Združeno je moglo posvetiti vse svoje sile za povzdigo stanovskega ugleda, veljave in v dobrobiti stanu, za prosep in napredek slovenskega šolstva ter s tem za srečo in blaginjo svojega naroda. Slovenski učitelji smo imeli odslej priliko medsebojnega spoznavanja ne le na zunaj, marveč tudi po srcu in duhu. Spajala nas je ista prijateljska vez, ista bratovska ljubezen, iste stanovske težnje: stanovska čast in ponos. V medsebojnem obče- vanju smo se navduševali za svoj prevzvišeni poklic, v skupnem delu in stremljenju se potegovali za svoje pravice. Zavest sloge in edinosti je jeklenila naš pogum, da branimo svojo veljavo, svoj ugled in svoj stan proti vsakemu neprijatelju.

Da se pa omogoči tudi hrvatskim tovarišem iz Primorja in Dalmacije, kateri se iz političnih razlogov niso mogli združiti s svojimi tovariši v »Savezu hrvatskih učiteljskih

društva«, je XI. skupščina naše »Zaveze« v l. 1899. sklenila spremeniti pravila in svoje ime v »Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«. Bil je to lep in pomemben pojav jugoslovanske vzajemnosti.

Poslovanje naše stanovske organizacije je postajalo popolnejše, ko se je mogla opreti na novoustanovljene gospodarske, socialne in kulturne ustanove. Tem je posvečalo organizirano učiteljstvo veliko pažnje, skrbnega dela in mnogo truda v prepričanju, da so kulturne in materialne dobrine ono sredstvo, ki družijo in veže člane v nepremagljivo četo in jim daje odporno silo proti nasprotnikom nasamih in našega stanu.

Svetovna vojna je povzročila slovenski šoli in slovenskemu učiteljstvu neizmerno in težko popravljivo škodo. Nihče ni utrpel relativno toliko žrtev kakor vprav učiteljski stan. Njegovih vrst pa ni toliko zredčila bojna vihra, kakor pohlep njegovih sosedov po slovenski zemlji.

Po razpadu Avstrije, krute mačhe slovenskih rodov, je bila zopet slovenska učiteljska organizacija prva, ki je uvidela potrebo in važnost združiti vse jugoslovansko učiteljstvo v enotno, skupno organizacijo. In to le v korist šole, naroda, države in učiteljskega stanu. Ze v aprilu, l. 1919., je poslala svoje tri zastopnike v Zagreb in Beograd, da ustvarijo v posvetih in razgovorih s hrvatskimi in srbskimi tovariši vse v ta namen potrebne pogoje. Uspeh ni izostal. Prvi kongres vsega jugoslovanskega učiteljstva, meseca julija 1920. v Beogradu, je oživil novo vsedržavno učiteljsko organizacijo.

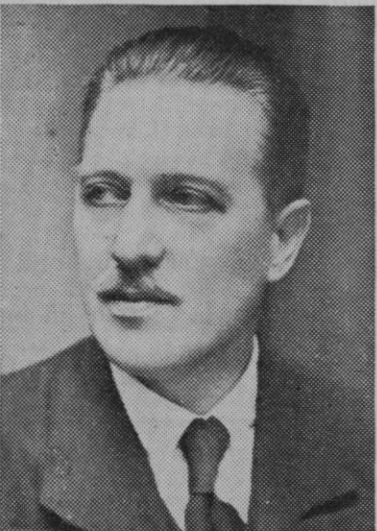
Nova organizacija, v novi državi, pod novimi razmerami, je nastopila in hodila po novih potih. Dosegla je lepe uspehe, nakopala pa si je tudi mnogo nasprotnikov.

Vemo pa, da brez bojev ni uspehov, in da zahteva vsak boj — svoje žrtve. Sredstva pa, ki se jih poslužujemo v idejnih bojih, ne smejo biti nikdar nečastna. Iz tega izvajam:

»Ne jemljite in ne uničujte učiteljem ugleda! S tem ovirate in onemogočate njegovo vzgojno delo v šoli in izven šole. Bodite uverjeni, da ne škodujete le učitelju, marveč v enaki meri samemu sebi, svojemu poklicu in stanu!«

Andrej Skulj:

Za deklaracijo

Andrej Skulj, bivši poverjenik UJU in urednik »Učiteljskega tovariša«

Ob petdesetletnici »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« moramo prav posebno poudariti važno dobro notranjih ideoloških borb v naši organizaciji, tako zvano deklaracijsko gibanje.

Destruktivno delo vseh onih, ki so si prizadevali podrediti učiteljstvo in šolo kratkovidnim in sebičnim strankarskim interesom, zanašajoč sporna politična načela v učiteljsko organizacijo in s tem cepljenje stanovskih vrst, je rodilo nujno in odločno zahtevo, da se strne do tedaj razdvojeno učiteljstvo v enotno stanovsko organizacijo, v kateri bo vsem zajamčena popolna enakopravnost, svoboda vesti in mišljenja.

Po ostrih notranjih borbah, v katere je posegla tudi politična javnost v dnevnem časopisu, je bila sprejeta na celjski skupščini l. 1926. »Deklaracija«, ki je določala za vse učiteljstvo samo eno stanovsko organizacijo, katere član mora biti vsak zaveden učitelj, ne glede na njegovo osebno politično prepričanje.

S sprejetjem deklaracije si je organizacija nadela nalogo: varovati svojo neodvisnost na vse strani, da bo lahko odbijala kvarne vplive dnevne politike na šolstvo in da bo lahko zastopala interese stanu in šole napram vsakemu režimu.

Zalostne izkušnje so rodile iskrene želje in odločne zahteve, da se vrne učiteljstvo šoli in se osvobodi političnega pritiska in izrabljanja z ene kakor z druge strani. Potreba samoobrambe je strnila po 26 letih ločene učiteljske vrste in jih združila v skupno stanovsko organizacijo, prenovljeno in okrepljeno z zdravimi smernicami.

S sprejetjem Deklaracije je bil postavljen trden temelj za nadaljnji napredek učiteljskega stanu. Osnove naše Deklaracije je sprejelo tudi »Jugoslovansko učiteljsko združenje« in s tem omogočilo združitev vseh učiteljev v enotni državni učiteljski organizaciji.

Čeprav je večina učiteljstva sprejela ideje Deklaracije z umevanjem njih življenjskega pomena za bodočnost učiteljskega stanu, je bil za nekatere ta prehod iz tradicionalne

strankarske orientiranosti v apolitično stanovsko ideologijo prenašel. Prelom je povzročil ostre ideološke diskusije in borbe, preden je tudi te posameznike prevzela zavest, da more koristiti stanu, šoli in prosveti le enotna, povsem neodvisna stanovska fronta.

Te borbe so ustvarile jasnost in podčrtale razlike med miselnostjo in cilji stanovske politike in politikom, ki jo skuša uveljaviti vsakokratna vodeča politična skupina v učiteljskih vrstah.

Našo osamosvojitve in naš dvig so pozdravile vse stanovske in tudi gospodarske organizacije, pozdravila pa je našo odločno in zdravo borbo tudi trezna in preudarna javnost.

Vsa nova spoznanja, ideje posameznikov ali skupin, rode ob svojem rojstvu pristaše pa tudi nasprotnike. Za ideje kot take ni važno, kdo jih je spoznal, koliko žrtev je padlo zanje, koliko je bilo borb, važno je le, da zmagujejo in se ohranijo posameznikom in skupinam v korist na njihovi življenjski poti. Tako tudi z idejami Deklaracije.

Jugoslovansko učiteljsko združenje se s svojimi sekcijami bori za popolno izvedbo deklaracijskih načel in trdno smo prepričani, da bo prej ali slej doseglo svoj končni cilj.

V poživljeni organizaciji je začelo živahno delo in stremljenje po temeljitejši splošni in posebej še strokovni izobrazbi učiteljstva, in to v mnogih izobraževalnih tečajih, ki so prav posebno dvignili zanimanje za razna aktualna šolska in izvenšolska vprašanja in nujno pripomogli k sodobnemu razvoju in napredku naše šole.

Učiteljska organizacija je v tej dobi izdatno sodelovala pri snovanju in organiziranju kmetsko in gospodinjstvo nadaljevalnega šolstva ter mu začrtala smer ne samo za našo banovino, temveč je dala tudi pobudo za razvoj tega šolstva za vso državo.

V to dobo spada ustanovitev »Učiteljske gospodarske poslovalnice«, ki je vzbudila v učiteljskih vrstah zanimanje za naše gospodarske ustanove, ki so se ob sodelovanju učiteljstva znova poživile in upajmo, da bodo postale kmalu resnična last vsega stanu.

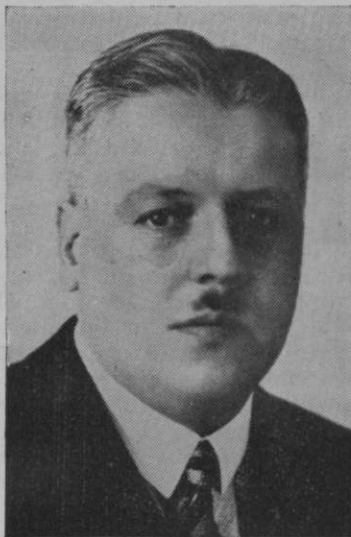
Istotako spada v ta čas ustanovitev »Učiteljskega pevskega zbora«, ki je predstavil in proslavil slovensko učiteljstvo širom naše domovine in, tudi v inozemstvu odlično reprezentiral našo narodno in umetno pesem.

Najlepša, največja in najpomembnejša ustanova našega zdravega pokreta pa je »Mladinska matica«. Ta kulturna ustanova, ki je ni enake pri velikih narodih, je viden dokaz, kaj zmore idejno pravilno usmerjena organizacija. Vse klevete in ovire niso in ne bodo mogle zavreti krepke razmaha te mladinske knjižne ustanove.

Vsi ti navedeni in neomenjeni uspehi naj nas krepe ob spominu na trde boje za resnično svobodo in napredek našega stanu in nas bodre k nadaljnjemu skupnemu delu po deklaracijskih načelih do končne častne zmage.

Ivan Dimnik, predsednik JUU:

Slovensko učiteljstvo in organizacija učiteljstva v državi

Ivan Dimnik, predsednik JUU

Ob zedinjenju Srbov, Hrvatov in Slovencev v skupno državo je bilo učiteljstvo organizirano v Udruženju srbijanskega učiteljstva, Savezu hrvatskih učiteljskih društev, v Zavezi avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev in Slomškovi Zvezi.

Takoj v začetku državne skupnosti je pričelo živahno gibanje med učiteljskimi prvaki tako v srbskem, kakor v hrvatskem in slovenskem delu učiteljske organizacije. Delo je bilo olajšano v toliko, ker so bile vodilne učiteljske osebnosti srbijanskega, hrvatskega in slovenskega učiteljstva že pred zedinjenjem v tesnih medsebojnih zvezah in je bilo prirejeno več uradnih medsebojnih sestankov, na katerih se je naglaševala potreba medsebojnih stikov in stanovske tesnejše zveze jugoslovanskega učiteljstva.

Plod tega sodelovanja je bil prvi ustanovni učiteljski kongres v zedinjeni in samostojni državi, ki se je vršil 18. avgusta 1920. leta v Beogradu. Na tem kongresu, ki je bil precej buren, so bile sprejete prva pravila Udruženja jugoslovanskega učiteljstva za vso državo s sedežem v Beogradu. Sprejeta je bila tudi resolucija, ki je vsebovala idejno, ideološko osnovo udruženja in temeljne smeri organizacije. Na tej osnovi je izvršena likvidacija srbijanskega učiteljskega udruženja in slovenske Zaveze, dočim ni likvidirala slovenska učiteljska organizacija »Slomškova Zveza« in ni likvidiral »Savez hrvatskih učiteljskih društev« v Zagrebu. Vodilno vlogo med slovenskim učiteljstvom so imeli tedaj Luka Jelenc, predsednik »Zaveze«, Engelbert Gangl, urednik »Učiteljskega tovariša«, in Ivan Štrukelj, predsednik »Slomškove Zveze«.

Po odstopu prvega predsednika skupne stanovske organizacije g. Čede M. Todorovića je postal predsednik glavnega odbora pok. Mihailo Jović. Od Slovencev sta bila v glavnem odboru Luka Jelenc in Anton Gnus.

Prva glavna skupščina skupne stanovske organizacije je bila 8. in 9. novembra 1921. leta v Zagrebu.

Druga glavna skupščina je bila v Sarajevu 20. in 21. septembra 1922. leta. V tem letu je bila izvršena reorganizacija Udruženja do kraja. Udruženje se je pričelo posebno baviti z vprašanjem enotnega zakona o narodnih šolah, enotnega učnega načrta za vse osnovne šole v državi, višje pedagoške šole, na podlagi katerih naj se dvigne učiteljska izobrazba, in skupščinskega poslovnika.

V letu 1922./23. je glavni odbor izdelal izpremembe pravil in jih predložil glavni skupščini v razpravo in odobrenje. Ta III. skupščina je bila v Ljubljani 5. in 6. avgusta 1923. leta V tem letu je nastopila zopetna izprememba v vodstvu centralne organizacije. Dotedanji predsednik Mihailo Jović se je iz osebnih razlogov odpovedal predsedstvu in je bil na njegovo mesto izvoljen Milutin Stanković, urednik »Narodne Prosvete«. Organizacija je pokazala posebno delavnost pri izdelavi enotnega projekta zakona o narodnih šolah in uradniškega zakona, v katerem pogledu je stalno delovala na to, da se učitelji priznajo kot državni uradniki. Organizacija se je delila na poverjeništa: Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo ter Split. V glavni upravi udruženja je poleg že omenjenih dveh sodeloval še Rudolf Dostal. Posebno aktivno je sodelovalo slovensko učiteljstvo pri sestavi predloga za zakon o narodnih šolah in uradniški zakon.

Leta 1924. je bila glavna skupščina v Dubrovniku, in sicer 24. in 25. avgusta. Osrednje vprašanje, ki ga je reševala ta skupščina, je bilo stališče učiteljstva do verskega pouka. Na ti skupščini so sodelovali tudi veroučitelji. Dočim je srbijansko učiteljstvo zastopalo tezo, da učitelji-laiki poučujejo verouk v osnovni šoli, se je slovensko učiteljstvo opredeljevalo za to, da je ta dolžnost in naloga veroučiteljev in duhovščine. Posebno važno vlogo je imelo udruženje pri razvrstitvi učiteljstva po novem uradniškem zakonu, v katerem oziru se je ljubljansko poverjenišvo UJU vidno udeleževalo, kar je razvidno iz »Učiteljskega tovariša« v teh letih. Zastopniki slovenskega učiteljstva v glavni upravi so bili še vedno isti.

Burno je bilo leto 1925. Konec leta 1924. in leta 1925. je bila doba strankarsko političnega obračunavanja med učiteljstvom. Zato se je ta duh zanesel tudi v organizacijo in na glavno skupščino v Subotici, ki se je vršila 25., 26. in 27. avgusta 1925. leta. Posledica do-

godkov je bil odstop Milutina Stankovića od predsedništva in izvolitev Pere Vuksanovića za predsednika Glavnega odbora. V političnem vrvežu, ki se je pojavil, je odločno in zelo uspešno nastopil pok. Josip Lapajne, ki je naglaševal potrebo nadstrankarstva učiteljske organizacije. Deljeno mišljenje so podali na skupščini Milutin Stanković, Pavle Simić, Danilo Đorđević in Anta Mladenović. Od Slovencev so sodelovali v tem letu v Glavni upravi Luka Jelenc, Anton Gnus in Rudolf Dostal, na novo so pa bili izvoljeni v izvršni odbor Pavle Flere in v glavni odbor Josip Lapajne.

Leto 1926. je bilo važno za slovensko učiteljstvo, ker je v tem letu pričelo večje gibanje med slovenskim učiteljstvom za depolitizacijo učiteljske organizacije, odnosno bolje rečeno, za nadstrankarski značaj učiteljske organizacije. Po seji širšega sosveta, 10. januarja 1926. leta, so nastopile izpremembe v vodstvu poverjenišva, UJU v Ljubljani. Započeta je tako zvana deklaracijska borba, ki je imela za cilj, da postavi organizacijo na nadstrankarsko osnovo. Ta borba je završila z izvolitvijo novega odbora poverjenišva UJU na pokrajinski skupščini v Celju. Ta odbor je bil vezan na smernice Deklaracije o stanovski politiki učiteljstva. Posledica tega je bila likvidacija paralelne stanovske organizacije »Slomškove Zveze« v Sloveniji in združitev vsega slovenskega učiteljstva v enotni stanovski organizaciji, na strogo nestrankarski podlagi. Učiteljstvo »Slomškove Zveze« si je pa skupno z neučitelji ustanovila svojo kulturno organizacijo »Slomškovo društvo«, ki služi svetovno nazorskim njihovim ciljem. Te izpremembe so vplivale tudi na zastopstva slovenskega učiteljstva v centralni upravi, v katero so bili na glavni skupščini v Beogradu 8., 9. in 10. avgusta 1926. leta izvoljeni od Slovencev Pavle Flere v Izvršni odbor, v glavni odbor pa Andrej Skulj pot predsednik poverjenišva, Josip Kopal kot tajnik, Anton Hren in Josip Lapajne. Ta delegacija je pričela vnašati duh »Deklaracije« v centralno udruženje. Za predsednika glavnega odbora je bil izvoljen v tem letu Vlada K. Petrović.

Leta 1927. je bila zopet zelo burna glavna skupščina v Skoplju 19. in 20. avgusta, ki je končala brez vsakega uspeha. V centralnem upravnem odboru so ostali isti zastopniki iz Slovenije.

Dne 11., 12. in 13. avgusta 1928. leta bi se morala vršiti glavna skupščina v Mariboru. Posebno delavnost je v tem letu pokazalo udruženje v pogledu sodelovanja pri projektu zakona o narodnih šolah in zakona o drž. uradnikih. Glavni odbor je pripravil nov projekt pravil, v katerem so bili vsebovani glavni principi. Deklaracije slovenskega učiteljstva o nestrankarski smeri stanovske organizacije. Zaradi smrti voditelja hrvatskega naroda, bivšega ministra prosvete Stjepana Radića, je bila skupščina prekinjena. Slovenski zastopniki v glavni upravi so ostali isti.

Na glavni skupščini 1929. leta, ki je bila 16., 17. in 18. avgusta v Zagrebu, se je razpravljalo o predlogu poverjenišva UJU Ljubljana o reorganizaciji udruženja na zvezno osnovo. Izvoljena je bila nova glavna uprava z Vladom Petrovićem na čelu. Od slovenske delegacije so bili v izvršnem odboru Pavle Flere, a v glavnem odboru Andrej Skulj, Josip Kopal, Ivan Dimnik, Anton Hren in Dušan Šestan.

V letu 1929./30. so izvršene važne izpremembe. Diktatura, uvedena 6. januarja 1929., je imela svoje reperkusije tudi v učiteljskem udruženju. Na skupščini, ki se je vršila 20., 21. in 22. avgusta 1930. leta v Beogradu, so bila sprejeta tudi nova pravila. Zastopniki slovenskega učiteljstva so ostali isti.

V letu 1930./31. je bila izvršena popolna reorganizacija udruženja. Po beograjski skupščini je zaradi odstopa Vlade Petrovića prevzel predsedstvo Milan Popović. V tem letu je izšel novi uradniški zakon, ki je prinesel mnoge izpremembe. Predsednik g. Milan Rabinović je bil v najtesnejših zvezah s poverjenišvom UJU Ljubljana, ki je aktivno in agilno sodelovala na projektu uradniškega zakona, da bi bil čim boljši za učitelje. Zaradi te določbe se je morala izvršiti izprememba v glavni upravi UJU. 14. aprila 1931. leta je postal predsednik UJU Damjan Rašić.

Prosvetno ministrstvo je odobrilo nova pravila, ki so predvidevala novo ime Jugoslovanskega učiteljskega udruženja in reorganizacijo udruženja po banovinah. »Savez hrvatskih učiteljskih društev« je moral prisilno likvidirati, a vse članstvo ni pristopilo v JUU. Glavna skupščina je bila v Beogradu 23.—25. avgusta 1931. leta. Iz izvršnega odbora je izpadel zaradi določb uradniškega zakona Pavle Flere. Od slovenske delegacije so bili zastopani v glavni upravi Ivan Dimnik, Josip Kopal, Dušan Šestan, Anton Hren.

V letu 1932./33. je slovensko učiteljstvo posebno intenzivno sodelovalo s centralno upravo ter je isti predložilo: Pravilnik o zaščiti članstva JUU, predlog za izpremembo zakona o narodnih šolah z ozirom na premeščanje učiteljstva, projekt za izpremembo disciplinskih predpisov, pravilnik o stanovskih častnih razsodiščih in poslovnik za učiteljske skupščine. Izvršni odbor je predložil pravila učiteljske kreditne zadruge. Glavna skupščina v Ljubljani 19., 20. in 21. avgusta 1933. leta je bila zelo burna, ker je opozicija ostro nastopala proti upravi. Ob tej priliki so nekateri hoteli ustanoviti centralni učiteljski klub Jugoslovanske nacionalne stranke in je ustanovitev centralnega kluba in formiranje sre-

skih klubov odpadlo, ker je slovensko učiteljsvo iz načelnih razlogov odločno nastopilo proti temu.

V letu 1933/34. je opozicija zahtevala sklicanje izredne glavne skupščine, da se normalizirajo razmere v združenju. Iz tega razloga je prišlo do izpembe v vodstvu glavne uprave v aprilu 1934. leta. Predsednik Damjan Rašič je odstopil in so provizorno vodstvo združenja prevzeli predsedniki sekcij za dunavsko banovino Đorđe Mirkov, za Beograd Drag. Ostoić in za dravsko banovino Ivan Dimnik. V zastopstvu slovenskega učiteljsva je nastopila izpemba in so predstavljal slovensko učiteljsvo v glavni upravi tov. Ivan Dimnik, Metod Kumelj, Dušan Sestan in Anton Hren. Na skupščini v Beogradu, ki se je vršila 18., 19. in 20. avgusta 1934., sem bil izvoljen za predsednika glavnega odbora JUU.

V svežem spominu je še glavna skupščina v Sarajevu 1935. leta, ki je sprejela Deklaracijo o smeri stanovske politike JUU, osnovna načela za personalno prosvetno politiko, nova pravila JUU, skupščinski poslovnik i. dr. ter je napravila potrebne sklepe za sanacijo stanovskih razmer v savski banovini. Njej je sledila glavna skupščina v Novem Sadu, na kateri je bila ponovno izvoljena uprava čiste stanovske smeri. Od slovenske delegacije so bili zastopani v glavnem odboru Metod Kumelj, Fran Voglar in Ciril Hočevar v letih 1934./35. in 1935./36. V tem letu so se sanirale tudi razmere med hrvatskim učiteljsvom na izredni sekcijki skupščini. To leto je pričel tudi odpor proti strogo stanovski smeri učiteljske organizacije, ki se je izražal v ustanovitvi centralnega in sreskih učiteljskih klubov Jugoslovenske Radikalne Zajednice in Novega učiteljskega pokreta, da stavi združenje v službo vsakokratnega režima.

Leta 1937. je bila glavna skupščina JUU v Skoplju. Od Slovencev so prišli v glavno upravo Metod Kumelj, Drago Supančič, Jože Župančič in Fran Roš, ki so do danes ostali

člani glavne uprave JUU. Leto 1937./38. je poteklo v smeri poglobljenja stikov in stanovskega sodelovanja s hrvatskim učiteljsvom. Redna glavna skupščina v Zagrebu 20., 21. in 22. avgusta 1938. je bila po prizadevanju opozicije od upravne oblasti razpuščena in se je morala vršiti 2. novembra 1938. izredna skupščina.

Niti prostor, še manj mi pa dovoljuje ozko odmerjeni čas, da bi se mogel poglobiti v analizo vsega sodelovanja slovenskega učiteljsva z ostalim učiteljsvom v državi in s centralno naše organizacije. Dotaknil sem se samo kronološko važnejših epoh in dogodkov.

Naj končam z besedami podpredsednika JUU tov. Stjepana Kranjčevića, Hrvata, ki je očrtal potrebo sodelovanja vsega učiteljsva v državi in odnosov v organizaciji na zagrebški skupščini lani sledeče:

»V tem bratskem in sporazumnem delu smo se našli tudi mi, učitelji narodnih šol, gotovo prvi od vseh ostalih narodnih slojev, in smatram, da je ta dober znak in glasnik boljšega in uspešnejšega prizadevanja tudi na političnem polju.

Moram reči, odkar sodelujemo z Vami, tovariši iz ostalih krajev, posebno s tovariši Srbi iz Srbije, da bratov Slovencev in Srbov iz drugih krajev ne omenjam, a to je od izvolitve sedanje uprave naše organizacije, nikdar in v nobenem primeru nismo občutili kako nerazumevanje ali odpor proti upravičenim potrebam in zahtevam hrvatskega učiteljsva.

Zaradi takega razumevanja naših potreb, a te potrebe so skupne nam vsem, sodelujemo mi, hrvatski učitelji v stanovski organizaciji z voljo in navdušenjem in bomo sodelovali tako dolgo, dokler bodo odnosi do nas taki kakor so danes. Verujemo, da bi bil hrvatski narod pripravljen za popolno sodelovanje v državi v onem trenutku, ko bi v vodenju njenih poslov zavlada tak bratski sporazum, kakor vlada danes v naših stanovskih vrstah.«

pravno prenehal biti hlapec, da je postal gospod. Ne gospod po obleki in kretanju, marveč gospod po svojem značaju. Če bi danes naš veliki pokojnik Ivan Cankar pisal svoje »Hlapec«, bi objektov zanje gotovo ne iskal več v učiteljskih vrstah, več in hvaležnejših bi našel drugod.

Res pa je tudi, da nam ta doba ni prihranila številnih razočaranj. Mnogo je učiteljev, ki so se v prejšnjih letih, ko so potrebovali zaščite organizacije in se zatekali pod njeno okrilje in v njeno varstvo, s polno prepričevalnostjo zavzemali za stanovsko linijo, solidarnost in tovarštvo z vsemi atributi in konsekvencami, ki pa so v času naše preizkušnje pobegnili iz naših vrst. Načelo odklanjanja osebne koristi na škodo upravičenejšega sotovariša in celote, ki ga zastopa in izvaja organizacija in za katerega so se, svoj čas ogrožani, borili sami, in vsa druga etična načela, na katerih sloni delo organizacije, so bila o prvi priliki pozabljena. Zavrgli so jih za ceno boljšega mesta in ugodnejšega položaja. Iz strahu pred odgovornostjo napram sotovarišem in konsekvencam v organizaciji so sami pobegnili iz naših vrst. V prejšnjih časih deležni vse zaščite organizacije in celo denarne podpore, prigovarjajo sedaj tudi takratnemu našemu delu, sedanjemu pa poizkušajo podtkati strankarsko politično tendenco. Razumemo tudi to, ker vemo, da je ob nastopu krize vesti treba iskati leka za utešitev. Za te in take člane nam ni žal. Z njihovim odhodom smo se moralno okrepili, z dotokom novih, zdravih in mladih moči pa smo številčno celo posrli.

Posebno skrb smo posvečali vsa leta organizaciji sami in njeni izgraditvi. Trudili smo se in uspeli, da ni bilo v njej nobenih trenj. Tako smo jo ohranili vso dobo sposobno za borbo. Načelo demokracije je bilo izvedeno v polnem obsegu. V vrstah članov je vladalo zato polno zadovoljstvo in zaupanje do vodstva. To je krepilo vse naše delo. Le v tem in takem razpoloženju je organizacija lahko odbila poizkuse razdvojiti vrste učiteljsva in z ustanovitvijo politične učiteljske formacije razkrojiti našo stanovsko organizacijo. Prvič se je izvršil tak poizkus v letu 1933. Beograjski učitelji, ki so jim bili osebni in strankarski interesi bližji kot interesi stanu in organizacije, so sklicali v avgustu t. l. v Ljubljani ustanovni občni zbor učiteljskih klubov JNS. Zavednost ogromne večine učiteljsva je to namero preprečila. V Ljubljani so ti klubi propadli za vso državo. Značilno pri tem je, da so poleg oficialne učiteljske organizacije najodločneje nastopili proti ustanovitvi teh klubov baš tisti naši učitelji, ki so bili sicer najizrazitejši pripadniki JNS. Drugi poizkus l. 1937. je bil za nas opasnejši, ker je stranka JRZ že imela svoj centralni učiteljski klub v Beogradu in klube v poedinih banovinskih mestih. V oktobru 1937. je peščica slovenskih učiteljev priredila v Ljubljani ustanovni občni zbor kluba, sprejela pravila in izvolila tudi začasn odbor, obstoječ po večini iz nečlanov in neprijateljev JUU. Med našimi člani pa je klub naletel zgolj na odpor. Tudi politični pristaši JRZ — naši člani — so klube odklanjali. Do marca 1938. v vsej Sloveniji ni mogel zbrati nad 70 članov. Ker bi bil tak klub brez pomena, ga stranka ni odobrila. Stanovska organizacija in njeno delo sta tudi to pot popolnoma zmagali.

Prosvetna personalna politika v zadnjih letih je nujno narekovala organizaciji, da je

omejila vse svoje drugo delo in osredotočila svojo skrb na zaščito učiteljskih osebnih in šolskih interesov. Ta dva interesa sta med seboj tako tesno povezana, da jih ne moremo ločiti. Dejstvo je, da je izgraditev našega slovenskega šolstva do današnje visoke stopnje plod sistematičnega in organiziranega dela slovenskega učiteljsva, dejstvo pa je tudi, da je učiteljsvo uspešno delalo na šolskih vprašanjih samo takrat, kadar je imelo za to delo potreben mir in je vladalo zadovoljstvo v njegovih vrstah. Le mir in občutek sigurnosti ustvarjata zadovoljstvo, kar je prvi in osnovni pogoj za uspešno delo učitelja. Ogrožanje miru in občutka sigurnosti med učiteljsvom ogroža zato tudi našo šolo v njenem delovanju in razvoju. Vse naše delo v zaščito učiteljsva je zato služilo neposredno interesom vsega učiteljskega dela za narod, in prvi vrsti za slovensko šolo. Če bi to doumeli tudi naši politiki, bi bilo učiteljsvu prihranjeno obilo gorja, našemu šolstvu pa škoda.

V teku zadnjih 8 let je imelo učiteljsvo največ miru v letu 1931. Z ustanovitvijo stranke JRKD leta 1932. pričena zopet strankarski vpliv na prosvetno personalno politiko, kar je učiteljsvo spričo izgubljenosti stalnosti na mestu in v službi vsak dan teže občutilo. Ta vpliv je s časom naraščal, zato so tudi naraščale premetitve.

Premetitve se v letih 1933. in 1934. niso omejevale samo na Slovenijo, marveč je bilo več učiteljev premeščenih tudi izven njenih mej. Nov udarec za nas so bili tudi primeri odpustitve iz drž. službe brez disciplinske preiskave, upokojitve učiteljev pred dopolnjeno službeno dobo brez disciplinske preiskave in brez krivde in pa razrešitve šolskih upraviteljev. Zaradi odločnega odpora proti konkretnim krivicam in borbe proti novim metodam v prosvetni personalni politiki, ki so ogrožale ves učiteljski stan, je prišlo do hudega trenja med prosvetno upravo in med organizacijo. V spor je pozneje posegla proti organizaciji tudi sama politična stranka. Kljub temu naš odpor ni bil zlomljen in ni ostal brez uspeha. Krivice so se začele v večji meri popravljati. Tudi stranka je popustila in naše delo je naletelo na razumevanje, ki je rodilo vedno več uspehov, tako da je bilo slednjč popravljeno nad ¾ vseh zaščitnih primerov. Točen prikaz v tajniškem poročilu za banovinsko skupščino v juliju 1935. kaže, da je bilo od 47 zaščitnih primerov, deloma prenehanih iz leta 1933./34., deloma na novo dostavljenih v letu 1934./35., 34 ugodno rešenih, 6 še v postopku, 7 neugodno rešenih. V odstotkih je završil uspeh: 72 % rešenih, 13 % v postopku, 15 % nerešenih. Po izvršeni politični izpembi v juniju 1935. smo pričakovali boljše čase za učiteljsvo in organizacijo. To svoje pričakovanje smo opirali na pošteno delo organizacije v prejšnjih letih, za katero smo računali, da bo priznано in objektivno ocenjeno. Prepričani smo bili, da se bodo stare krivice popravile in da se nove ne bodo ustvarjale.

V septembru l. 1935. so izšle nove uredbe o osebnih in draginskih dokladah, ki so v vseh že tedaj prezadolenih nameščencih obupno odjeknile.

Na skupnem sestanku 28 nameščenskih organizacij je bila sklenjena skupna in popolnoma enotna akcija in sprejet enoten komunikativni in enotna navodila za članstvo. Zaradi te akcije je prišlo do policijske preiskave in sodne tožbe po zakonu o zaščiti države proti predsedniku in tajniku naše organizacije. To-

Lovro Perko:

Nekaj spominov na prvi občni zbor Zaveze slovenskih učiteljskih društev

Lovro Perko

Bilo je 22. in 23. aprila (velikonočni ponedeljek in torek) 1889. leta. Zaradi tega prihaja ta kratki opis že nekako po 50 letnem jubileju. Kljub temu pa ne bo odveč, če obudim nekaj svojih spominov na ta važni dogodke. In raznih važnih, veselih, pa še bolj težkih in žalostnih dogodkov v borbi za dosego svojih stanovskih pravic, za napredek šolstva in za dvig prosvete in narodne zavesti ima učiteljsvo dokaj za seboj. Da bi imelo večjo moč in silo ter večjo oporo pri tem prizadevanju, si je pričelo snovati svoja okrajna učiteljska društva, kajti le v združitvi za istimi cilji stremočih pridobiva vsak stan na moči, odpornosti in vztrajnosti.

Da pa te sile še poveča, si je začelo okrog 1887./88. iz teh učiteljskih društev snovati

zba pa je bila pozneje umaknjena. Akcija je vsaj delno uspela. Z novo uredbo, izdano mesec dni po objavi prve, je bil položaj popravljen vsaj najpotrebnejšim.

Uradni pozivi za vložitev prošnje za premetitve so bili prvič izdani v par primerih že l. 1932. in 1933. Decembra 1935. jih je bilo odposlanih nad 50. V decembru 1935. in januarju 1936. je bilo premeščenih po službeni potrebi skoraj 300 učiteljev, več v druge banovine. Premetitve pa so se tudi še pozneje nadaljevale. Temu se je organizacija uprla. Uprla pa se je tudi razreševanju šolskih upraviteljev, novim odpustitvam iz državne službe brez disciplinske preiskave, napredovanjem na škodo upravičenejših, kar se do tedaj nikoli ni dogajalo, postavljanje mlajših in dobro situiranih učiteljskih abiturientov pred starejšimi in socialno potrebnejšimi. Borba se je vršila v tisku, na zborovanjih, v spomencih in resolucijah, z okrožnicami, vlogami in osebnimi intervencijami. Posledica te borbe so bile po eni strani napadi v delu slov. tiska na učiteljsvo in organizacijo, na drugi sodne tožbe in disciplinske preiskave, ki so bile uvedene proti funkcionarjem organizacije. V obrambo časti in ugleda organizacije smo bili prisiljeni na napade in žalitve odgovoriti s sodnimi tožbami, zaradi izdanih amnestij pa so bila postopanja še pred izvedbo procesov prekinjena. Obtoženi funkcionarji organizacije smo bili pred sodiščem oproščeni. Disciplinske preiskave, ki so pri poedinih funkcionarjih dosegle število 7, 5, 4, še do danes niso izvedene. Izvedena je samo disciplinska preiskava proti uredniku »Učit. tovariša«, ki je izpadla zanj neugodno. V dobi borbe je bilo uredniku »Učit. tovariša« tudi uradno prepovedano nadaljnje urejevanje lista. To odločbo pa je državni svet na tožbo urednika razveljavil.

Ta najtežja doba za nas, najtežja za učiteljsvo in organizacijo tudi od njunega obstoja, je danes za nami.

Kljub tej borbi in kljub vsemu poznejšemu vztrajnemu in napornemu delu se nam ni posrečilo, da bi v zaščitnih akcijah za članstvo dosegli znatnejše uspehe. Ravno tako nam ni uspelo doseči preusmeritev prosvetne personalne politike, ki bi jo bilo treba izpremeniti v temeljih. Edini uspeh kažejo zadnja, v maju mesecu izvršena napredovanja, ki so izvedena res po rangni listi. Novi minister prosvete je s temi napredovanji in svojo namero izjaviti jih tudi v bodoče v duhu zakona, storil učiteljsvu in šolstvu veliko uslugo. V nasprotju z dosedanjimi ministri prosvete, ki so se na svojih mestih smatrali za politike, je kot prvi zavzel vzvišen položaj državnika, ki mu je ustvarjanje pozitivnih vrednot za državo in narod nad politično strankarskimi interesi. Naša želja je, da bi se na isto stališče postavil tudi na vseh ostalih področjih prosvetne personalne politike.

Prosvetna personalna politika je boleče vprašanje učiteljsva in njegove organizacije. Vsa leta so bila personalno politična vprašanja v prosveti jedro novega dela. Mi od svojih zahtev popustiti ne moremo in ne smemo. Dobro se zavedamo, da branimo zahtevo po vrnitvi zdravih osnov v prosvetno personalno politiko osnovne pravice učiteljsva in šole. To nam daje optimizem in nas utrjuje v veri na uspeh.

Na kratko in najtočneje bi bilo označeno glavno naše delo vseh zadnjih osem let v besedah: borba za objektivno in pošteno reševanje učiteljskih personalnih vprašanj.

»Zavezo slovenskih učiteljskih društev«. Po dolgem so bila pravila odobrena. Na gotovih višjih mestih niso imeli nič kaj preveč smisla in še veliko manj naklonjenosti za taka združevanja.

Za 22. in 23. aprila 1889. je bil sklican prvi redni občni zbor »Zaveze« v Ljubljani.

Delegati vseh k Zavezi pristopivših društev so imeli prvi dan v mestni dvorani občni zbor. Tu so izvolili predsedstvo in odbor ter določili programske točke za glavni občni zbor, ki se je vršil naslednji dan.

V predsedstvo so bili izvoljeni: Srečko Stegnar, Anton Razingar in Iv. Praprotnik, prva dva učitelja v Ljubljani, a slednji na Stajerskem v Pušcavi. V odboru so bili tedanjemu učiteljsvu dobro znani odločni borci za učiteljske pravice in za obče napredno šolstvo, med drugimi: Armin Gradišnik, Vojteh Ribnikar, Kocbek in drugi.

Zborovanje delegacije, kateri je izrekel dobrodoščilo in pozdrave okrajni šolski nadzornik Andrej Zumer, je bilo sicer živahno, a brez vsakih motenj.

Zvečer je bil pozdravni večer v čitalniških restavracijskih prostorih nasproti Kazini. Med sviranjem godbe in pevskega točkami je bilo izrečenih tudi nekaj pozdravnih napičnic na zbrano učiteljsvo. Kot govornik je nastopil z nad vse temperamentnim govorom tedaj še aktivni učitelj, zdaj je tudi pokojni Andrej Gabrček z Goriškega.

In nastalo je tiho šušljanje med navzočimi: ta bo imel jutri na glavnem občnem zboru odločen govor proti Lichtensteinovemu predlogu za konfesionalno šolo, iznešenem v dunajskem parlamentu. Ta predlog je zbudil med tedanjimi svobodomiselnimi poslanci in publiko veliko ogorčenje in odpor. Odklanjalo ga je tudi tedanje, svojega učiteljskega poklica se zavedajoče učiteljsvo. No, in

Metod Kumelj:

Bežni pogled v najbližnjo našo preteklost

Pregledno podati naš položaj in delo v zadnjih letih je težka naloga za tako ozko omejen prostor, kot je odmerjen temu članku in zlasti težka, ker je doba, o kateri naj pišem, za točno predočitev položaja in dela organizacije časovno le še vse preblizu.

Metod Kumelj, predsednik JUU sekcije Ljubljana

Čas zadnjih dveh let, odkar stojim na čelu slovenske učiteljske organizacije, ni zase nikako tipično in zaključeno razdobje, marveč zgolj perioda v razvoju razmer in dela prejšnjih let. To najbolj pojasnjuje že samo dejstvo, da sedanjega svojega položaja nisem dosegel morda po kaki borbi v organizaciji, marveč sem po odstopu svojega predhodnika predsednika tov. Dimnika nanj nekako »napredoval«. V tem času tudi niso nastopile take in tolike politične izpembe, da bi zaradi njih nastopile občutne izpembe za učiteljsvo in organizacijo. — Ob nastopu nove funkcije mi vprašanja, ki so težila učiteljsvo in organizacijo, niso bila nova. Vsa ta vprašanja sem do podrobnosti poznal iz svojega dela pri vodstvu organizacije, kjer sem deloval od l. 1931. dalje kot tajnik. Od tega leta dalje sem osebno sodeloval prav na vseh vprašanjih, ki jih je obravnavala organizacija. In za to delo prevzemamo jaz in vsi funkcionarji organizacije odgovornost ne samo pred učiteljsvom in ne samo pred najširšo javnostjo, marveč pred najstrožjim sodnikom — pred svojo vestjo. To ugotovitev podajam le glede na svoječasne napade in delu slovenskega tiska, ki je delu organizacije v prejšnjih letih osporaval moralne osnove.

Pa še ena ugotovitev je potrebna. Funkcionarji osrednje organizacije in učiteljskih društev pa tudi ogromna večina učiteljsva tudi v najtežjih časih pri svojem napornem, odgovornem in često ogrožajočem delu za obrambo časti, ponosa, človečanskega dostojanstva in svojih pravic niso klonili. Odločno in neustrašeno je vztrajalo učiteljsvo v borbi, vsakdo je postavil celega moža. Doba zadnjih let, kakor je bila težka, je bila koristna in potrebna. To je bila za nas doba selekcije. Dodobra smo se med seboj spoznali in danes točno vemo, na koga lahko gradimo in se v borbi zanašamo. Prijetno je spoznanje, da nas je mnogo, mnogo borcev. Iz težke preizkušnje je izšlo učiteljsvo izravnanih hrbtnic. Ta doba dokazuje, da je učitelj že

napočil je dan glavne skupščine, 23. april. Ob 10. uri se je napolnila čitalniška dvorana starejšega, po večini pa mlajšega tedanjega učiteljsva iz vseh krajev naše slovenske domovine. Izjema je bila le tužni Korotan.

Ze pri otvoritvi se je opazilo, da obhaja nekateri na boljnih mestih ali po teh hrepenjih strah, da bi jim to ne bilo v škodo. Zato se niso udeležili občnega zbora. Tako ni bil navzoč prvi predsednik Stegnar in občni zbor je otvoril podpredsednik Razinger Anton s prav pohlevnim otvoritvenim in pozdravnim govorom.

Navzoč je bil kot policijski ali vladni zastopnik mag. svetnik Zamida.

Zborovalce je v prav lepem govoru pozdravil tedanji mestni župan Peter Grasselli. Podčrtal je važno delo in upravičene zahteve učiteljskega stanu po gmotnem izboljšanju ter želel ustanovljeni učiteljski Zavezi obilo uspeha. Za njim je pozdravil zborovalce tedanji dež. odbornik kranjski dr. Jos. Vošnjak. Govora obch sta bila z navdušenjem sprejeta.

Profesor Luka Lavtar je imel predavanje o metodičnem postopku pri računskem pouku v ljudski šoli.

Pričela je razprava o že omenjenem Lichtensteinovem predlogu o konfesionalni šoli. Referent je bil, kakor že omenjeno, pokojni Andrej Gabršček. Svoj referat je pričel s kaj temperamentnim uvodom. Ali kakor hitro se je dotaknil in kritiziral šolske zakone

in predpise, že je bil ustavljen po vladnem zastopniku, da ni dopustno govoriti in še manj kritizirati državni šolski zakon. Seveda je nastalo med navzočimi veliko vznemirjenje in klici: »Naj se nadaljuje!« Toda govornik se je moral ukloniti, ker sicer bi bila skupščina in najbrž tudi »Zaveza« že takoj po rojstvu razpuščena. Sprejeta je bila resolucija za izboljšanje učiteljskega položaja in šolstva, v kolikor te zahteve niso nasprotovale tedanjim šolskim zakonom.

Daljša in precej živa debata se je razvila pri odločitvi, katero obeh učiteljskih glasil naj bo glasilo Zaveze. Po daljši debati je obveljalo, da bodi to »Popotnik« in ne »Učiteljski tovariš«. To pa zato, ker je »Popotnik« zavzel od vsega začetka odločno stališče proti Lichtensteinovemu predlogu, a »Učiteljski tovariš« je omahoval in ni pri tem tako usode polnem vprašanju za šolo in učiteljstvo pokazal prave barve. To je bilo takrat, pred dobrimi 50 leti.

No, kljub vsem težkočam, oviram in težavam se je to prvo zborovanje Zaveze le srečno završilo.

In Zaveza, četudi je imela prva leta po ustanovitvi še dokaj neprilik in težav, se je le krepila od leta do leta, se razvijala in pridobivala na veljavi in ugledu že pred vojno, a po vojni se je pretvorila v mogočno učiteljsko organizacijo, kakršne nima skoraj noben stan, v Udruženje jugoslov. učiteljstva — UJU.

Rudolf Mencin:

Deklaracija slovenskega učiteljstva iz leta 1926. in njene miselne osnove

Rudolf Mencin, idejni vodja borbe za Deklaracijo

I. Duhovno revolucionarni značaj deklaracijskega gibanja.

Stanovsko politično gibanje slovenskega učiteljstva, ki je dobilo svoj najvidnejši izraz s sprejetjem stanovske politične izjave na veliki pokrajinski skupščini v Celju leta 1926., je bil upor slovenskega učiteljstva zoper šolsko politiko slovenskih političnih strank in zoper varuštvo stranke nad učiteljskim stanovskim združenjem, bil je poizkus duhovne osamosvojitve učiteljstva od tesne, nezvoljenjske politične miselnosti in poizkus rehabilitacije učiteljstva za politične grehe preteklosti.

To gibanje se je moglo roditi le med obmejnim učiteljstvom, kjer je imelo že svojo predzgodovino. Moglo se je roditi le tam, kjer je od nekdanje prevladovala zavest narodne in stanovske skupnosti nad politično strastjo.

Misel učiteljske stanovske skupnosti je imelo med učiteljstvom vseh obmejnih slovenskih pokrajin svoje krepko izročilo. Zato je našla deklaracija učiteljstva Mežiške doline kot predhodnice celjske deklaracije povsod močan odmev.

Neposredni cilj gibanja je bila združitev vsega slovenskega učiteljstva v eno stanovsko združenje in izločitev strankarskih vplivov nanj.

Mlajše učiteljstvo si težko predstavlja, kako hudo je trpel ugled učiteljstva zaradi nesrečne stanovske politike obeh stanovskih taborov. Psihološko je bila stanovska politika svobodomiselnemu usmerjenemu učiteljstvu razumljiva iz nesrečnih kranjskih političnih razmer, stvarno je bila zgrešena in kvarna za šolo in učiteljstvo.

Slovensko svobodomiselnemu usmerjeno učiteljstvo je prineslo svojo strankarsko ideologijo iz predvojne dobe v skupno državno stanovsko združenje, kar ga je oviralo, da bi bilo spoznalno svojo zgodovinsko nalogo v tem združenju.

Stanovsko politično gibanje je s sprejetjem celjske deklaracije svojo prvo nalogo izpolnilo. Slovska zveza je kot stanovska organizacija prenehala, katoliško učiteljstvo je stopilo v skupno državno organizacijo, stari voditelji so se umaknili, stanovsko združenje je dobilo novo idejno, izvenstrankarsko osnovo.

Učiteljsko gibanje je pomenilo zlom monopolne politične strankarskih ideologij na ločevanje, zbiranje in miselno oblikovanje duhov v javnem življenju. Pomenilo je pojav novega činitelja v našem političnem življenju. V tem smislu je bilo za tisto dobo pravo revolucionarno dejanje, revolucionarno pa še v drugem smislu, ki je bil manj očiten: kot vdor v tradicionalno politično ločitev duhov v liberalni in katoliški tabor.

Razumljivo je, da je zadelo deklaracijsko gibanje na močan odpor pri enem delu učiteljstva. Vmes je poseglo politično časopisje. Političnim varuhom učiteljstva to gibanje naravno ni moglo biti všeč. Očitali so mu, da je oportunistično, idejno brezbarvno. Tudi brez sumničnega in izigravanja patriotizma in nacionalizma pri nasprotnikih ni šlo. A uvidevnost in stvarnost sta zmagali med učiteljstvom tudi tam, kjer ni bilo popolne jasnosti o zadnjih ciljnih gibanja. Nasproti starim geslom so postavili »deklaraš« svojo novo stanovsko politično ideologijo.

II. Vodilne misli stanovske politike.

Stanovska ideologija nima namena, nado-miščati učitelju-državljanu strankarsko ali državopolitično ideologijo. Učiteljstvo ne more biti država v državi. Stanovska ideologija uveljavlja samo na določenem področju neka načela, ki pa ne veljajo samo za učiteljstvo, ampak za vsako stanovsko združenje. Stanovska misel učiteljstva izhaja iz narodne in ljudske misli.

Narodna misel.

Stanovska misel v strogo sindikalnem pojmovanju je pretesna in prenosna za učiteljstvo, čigar stanovske koristi so neločljive od šolskih, prosvetnih in narodnovzgojnih. Pač pa je vsaka prava stanovska organizacija politično bojnega značaja, dasi ne v strankarskem smislu. Stanovsko združenje ima drugo funkcijo v narodu in državi, ko

politična stranka. Razumljiva je le iz globljeje pojmovanja ideje narodne skupnosti. So prizadevanja in vrednote, ki preko in mimo vseh socialnih, političnih in kulturnih nasprotij združujejo vse stanove in razrede in jih mora narod kot celota zastopati, če hoče obstati. Kdor te nujnosti ne priznava, ne čuti narodno. Ideja narodne skupnosti je vodilna ideja vsakega malega, politično zrelega naroda. Misel stanovske skupnosti ni nič drugega kakor svojsko uveljavljanje te ideje na določenem področju. Le iz te ideje bo zajemala svojo moč in svojo prihodnost. Stanovska prizadevanja morajo imeti svoje opravičilo v prizadevanjih narodne skupnosti. Stanovsko združenje mora poudarjati to, kar je vsem stanovskim tovarišem skupno, kar jih družijo, ne kar jih loči. Kar ni vsem stanovskim členom skupno, ne spada v stanovski program. Naloga stanovskega združenja je, da vzgaja svoje članstvo k zavesti odgovornosti do narodne celote, k pravemu tovarištvu in duhovni strpnosti, k razumevanju narodnovzgojnih nalog učiteljstva. Politična moč združenja je v solidarnosti vseh članov na zunaj, v tem, da vsak člen, kjer koli se javno uveljavlja, zastopa v stanovskih zadevah stališče in zahteve svojega združenja in da svojega vpliva nikjer ne izrablja v svoj prid na škodo stanovski stvari in na škodo stanovskega tovariša.

Ljudska misel.

Kakor v ideji narodne skupnosti, mora koreniniti stanovska misel v ljudski ali demokratični misli. Le v demokratični svobodi lahko izpolnjuje stanovsko združenje svojo polno nalogo in predstavlja pomemben politični činitelj. Vsak diktatorski ali avtoritaren režim mora nujno ponižati stanovsko združenje v orodje svojih prizadevanj in mu vzeti svobodo samostojnega ukrepanja in ves politični vpliv. Le svobodno, od političnih strank in režimov neodvisno stanovsko združenje lahko z uspehom služi svojemu namenu:

da zastopa koristi, pravice in politične svobodščine svojih članov in jih vzgaja k politični zrelosti in stvarnosti, da omejuje poseganje političnih strank na področja, kjer niso pristojna, in postane v tem smislu nekaj regulator političnega življenja.

Stanovska združenja so poklicana, da ustvarijo protiutež totalitarnim prizadevanjem političnih strank, ki hočejo zajeti vsa področja javnega življenja, tudi tista, ki morajo iz stvarnih razlogov po načelu ekonomije narodnih sil ostati politično nevtralna.

Učiteljsko stanovsko združenje mora zato brezpogojno varovati načelo demokratičnosti na zunaj in znotraj, vzgajati mora svoje članstvo h globljemu pojmovanju demokratične misli, opusti naj vsako misel na duhovno uniformiranje svojega članstva in vsako misel na vsiljevanje nazorov, ki so stvar svobodnega prepričanja.

Svojo moč in veljavo bo iskalo učiteljstvo v tesnem naslonu na ljudstvo in v delu zanj. Zato naj pospešuje stanovsko združenje vsako prizadevanje učiteljstva po zblizanju z ljudstvom, po spoznavanju njegovih razmer in potreb. Kar je ljudstvu sveto, naj mu bo nedotakljivo. Nikdar v nobenem primeru in z nobenim režimom se ne sme postaviti proti ljudstvu, ampak biti mora eno z njim v vseh velikih vprašanjih njegovega življenjskega obstoja.

III. Stanovska združenja v demokraciji prihodnosti.

S postavitvijo teh načel je ubralo učiteljstvo novo, svojo pot v stanovski politiki. Tudi v tem oziru je bilo gibanje duhovno-revolucionarnega značaja in je prehitelo splošni razvoj za dolgo vrsto let.

Danes postaja že marsikomu jasno, da pripada neodvisnim stanovskim in strokovnim organizacijam v demokraciji prihodnosti pomembna naloga, da poleg drugih oblik uveljavljanja ljudske volje ustvari pogoje za pravo demokratično življenje. Demokratične oblike vladanja preživljajo danes svojo krizo, a ta se ne dotika ideje same, ta je večna. Iskala in našla bo nove, svojemu bistvu in spremenjenim razmeram ustrezajoče oblike ljudskega zastopstva kot dopolnilo političnih ljudskih zastopstev, in med njimi bodo imela neodvisna stanovska in strokovna združenja svojo važno vlogo kot sestavni deli nove demokracije.

S stanovsko zamisljivo avtoritarnih vladavin nima ta stanovska misel prihodnosti nič skupnega. Stanovska misel kot vodilna državopolitična misel je protislovje v samem sebi. Na tej osnovi ne more živeti nobena država niti en dan. Stanovska misel, ki ne izhaja iz narodne in ljudske misli, je separatistična, tesna in nekonstruktivna in more služiti samo kot plašč za prikrivanje drugih prizadevanj. Avtonomnost stanovskih združenj v diktatorskih ali avtoritarnih režimih je gola umišljava.

Stranke in režimi, ki neodvisnosti stanovskih in strokovnih združenj ne upoštevajo in jih skušajo vključiti v svoj sestav, dokazujejo s tem svoja neljudska, avtoritarna prizadevanja in načrte.

Vsako odmiikanje stanovske organizacije od demokratičnih osnov je izdajstvo prave stanovske misli.

IV. Deklaracijsko gibanje in država.

Le iz trdne vere v pravičnost svoje stvari in zrelega presojanja političnega položaja so zajemali duhovni voditelji gibanja moč, da so vztrajali na začrtani poti do konca.

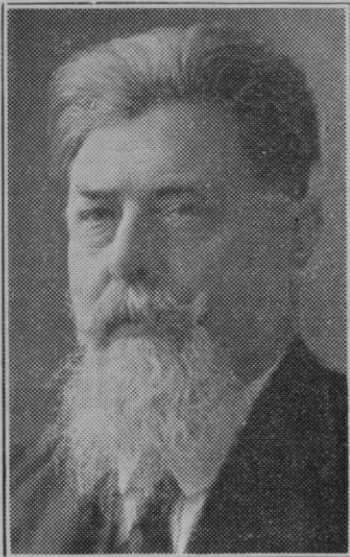
Alojzij Hreščak:

Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu

Učiteljstvo po Italiji zasedenih slovenskih in hrvaških pokrajin je bilo vedno živa veja celoslovenske predvojne organizacije avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Leta 1918. ga je zadelo tem huje, ker je zgubilo tudi sleherni stik s svojimi dosedanjimi sobojevniki za stanovske pravice ter žive vire avtonomno organiziranega literarnega in znanstvenega dela.

Prve mesece po premirju so životarila posamezna učiteljska društva v depremirajočem ozračju politične negotovosti in upravnega kaosa, čakajoč mrzličavo mirovne pogodbe med Jugoslavijo in Italijo, ki naj bi imela poleg državne pripadnosti prinesiti tudi določila o pravnih osnovah in možnostih narodnega življenja zlasti na šolskem področju.

Ko so se te usodepolne spremembe izvršile, je postala združitev vsega slovanskega učiteljstva v Italiji neodložljiva nujnost. Učiteljstvo se je dobro zavedalo vseh težkoč, ki ga čakajo in kličejo brez odloga na požrtvovalno delo. Ohraniti narodu vse dobrine, ki jih je imel, zaceliti rane, ki mu jih je zadala nemila življenjska usoda ter pokazati mu pot, ki pelje k odrešenju, je bila vodilna misel, ki je živela v slovanskem učiteljstvu v Italiji takrat, ko je ustanovljalo svojo centralno organizacijo.

Anton Germek, predsednik Zveze slovanskih učiteljskih društev v Trstu

Dne 1. in 2. februarja 1920. l. so se zbrali na poziv sedaj že pokojnega tovariša Antona Germeka pri Sv. Ivanu v Trstu delegati vseh tedaj obstoječih društev ter ustanovili »Zvezo slovanskih učiteljskih društev v Trstu«. Z velikimi ovacijami je bil na tem zborovanju izvoljen sklicatelj Germek za predsednika. Bil je to prvi in zadnji predsednik, ki je vodil Zvezo od njene ustanovitve skozi šest let do njenega razpusta v jeseni l. 1926. Bila so to leta neutrudljivega dela, polnega samozavejanja, požrtvovalnosti in junaštva, ki mu jih učiteljstvo iz zasedenega ozemlja ne bo pozabilo nikdar.

Takoj na ustanovnem zborovanju je sklenila Zveza izdajati svoje glasilo »Učiteljski list«, ki je postal tako zvest spremljevalec »Zveze« v šestletni dobi njenega obstoja. Prva njegova številka je izšla 1. marca 1920. leta. Izhajal je polmesečno do konca 1921., nato pa trikrat na mesec v revialni obliki do svojega prestanka dne 1. avgusta 1926. l. Njegov prvi urednik je bil do 16. septembra 1921. Janko Samec, nato pa do konca Jože Pahor.

Šest letnikov »Učiteljskega lista« pomenja en sam ganljiv dokument naporov in trpljenja tamkajšnjega učiteljstva. »Zvezi« je kumovalo ob rojstvu kakih 800 učiteljev in učiteljic, njenemu pogrebu je prisostvovalo pa še komaj 500 članov.

Ogrožen položaj šolstva in učiteljstva je vzpodbodel tamošnje organizatorje k prese-

netljivj delavnosti in borbenosti. Vedeli so, da se je po odhodu velikega dela slovenske in hrvaške inteligence preneslo težišče vsega narodno prosvetnega dela na učiteljstvo in njegovo organizacijo.

Nuja samoočrambe do poslednjih sil je rodila celo vrsto borbenih mož, ki so tvegali najhujše v vsiljenem jim boju. Ze prvo Zvezino delegacijsko zborovanje v avgustu leta 1920. je sklenilo ustanoviti mladinski list ter organizirati po učiteljskih društvih obsežno izobraževalno akcijo z vsakoletnim zaključnim izobraževalnim tečajem kot rekapitulacijo in krono medletnega dela.

Prva številka novoustanovljenega mladinskega lista »Novi rod« je izšla že v januarju l. 1921. v nakladi 5000 izvodov. Tudi urejevanje »Novega roda« je prevzel prvo leto Janko Samec.

Njegov naslednik Josip Ribičič je urejeval list od začetka 1922. l. do svojega odhoda v Jugoslavijo v septembru l. 1924. Zadnja dva letnika v letih 1925. in 1926. je uredil Jože Pahor. List je dosegel takoj od vsega početka zavirljivo višino: najvidnejši pisatelji in pesniki na obeh straneh državne meje so si šteli v brezpogojno dolžnost postaviti svojo umetnost na razpolago listu, ki je pomenjal skoraj edino lektiro mladega in starega rodu v odcepljenih pokrajinah.

Vztrajno in smotno se je v vseh letih Zvezinega obstoja izvajala izobraževalna akcija včlanjenega učiteljstva. Med letom so se vršili pogosti izobraževalni sestanki učiteljstva po posameznih društvih. Kjer so dovoljevale komunikacijske zveze, so objemali radiji izobraževalnih krožkov tudi teren več društev. Na teh sestankih so se obravnavala po večini sociološka in pedagoška vprašanja. Na štirih počitniških tečajih, ki so vršili vsi pri Sv. Luciji blizu Tolmina v letih 1922. do 1925., so mogli učitelji ob predavanjih povabljenih znanstvenikov in strokovnjakov samokritično obrniti pogled na svoje medletno delo, popraviti eventualno svoja dognanja ter pridobiti novih pobud za nadaljnje delo. Teh tečajev se je udeleževalo preko 100 učiteljev in učiteljic, katerim bodo ostali ti dnevi skupnih naporov in medsebojnih vzpodbujanj, preživljeni v romantičnem predgorju Julijskih Alp, ob sotočju Soče in Idrije, v neizbrisnem spominu. Odkodovali so jih za neštevilne doživljaje ob njihovem otežočenem poklicnem delu ter jim vlivali novega poguma in optimizma za nadaljnjo vztrajanje na eksponiranih mestih.

Leta 1921. je bil ustanovljen pevski zbor Zveze pod fanatično neutrudljivim Srečkom Kumarjem. Ta zbor je vršil v naslednjih letih eminentno narodno misljo. Povpsel se je takoj na najvišjo umetniško stopnjo v Julijski Benetiji, priredil je neštevilno koncertov po vseh večjih krajih ter dvigal navdušenje prebivalstva do naravnost ganljivih prizorov. Turneja po Italiji, t. j. po višji sili skršena sama na Benetke in Bologno, v letu 1923. je končala v gluhih lozi italijanskega bojkota. Zadalja je organizaciji težke finančne udarce, ki jih je pa narodna zavednost njenih članov v najkrajšem času požrtvovalno paralizirala. Ker je obstojal pevski zbor po večini iz članov izobraževalnih krožkov, je mogel nastopati ob vsakoletnem svetlucijskem tečaju skoraj polnoštevilno ter pomagati tako dvigati razpoloženje in stanovsko solidarnost navzočih tečajnikov.

V sredi najdrznejših načrtov za bodočnost, pred sklicanjem delegacijskega zborovanja in obdržanjem petega izobraževalnega tečaja je prekinil razpust Zveze po italijanskih oblasteh v avgustu l. 1926. to vitalno krepko, z neprimerno požrtvovalnostjo vodeno organizacijo v njenemu življenjskem utripu.

Njihovo delo je rodilo krasne uspehe, zato ne bo nikdar pozabljeno. Marsikatera ideja se je prenesla v novo domovino ter začela tu živeti v novih oblikah.

Morali so računati z dejstvom centralistične ureditve države. Skupna stanovska organizacija vsega državnega učiteljstva je bila stanovskopolitična nujnost. Potemtakem je moral stanovski program slovenskega učiteljstva veljati za vse učiteljstvo v državi. Naloga slovenskega učiteljstva je bila zgodovinska in se je dala rešiti le iz zrelega gledanja na celotnost življenjskih vprašanj naroda in države.

Slovensko učiteljstvo je stalo pred vprašanjem, kako spraviti skupne naloge in stanovska prizadevanja vsega državnega učiteljstva v sklad z dejstvom, da živi slovenska kultura svoje avtonomno življenje in ima zato slovensko učiteljstvo tudi svoje posebne naloge. Odgovor je mogel biti le ta, da mora veljati za stanovsko združenje v malem, kar velja za državo v velikem, da mora torej v sestavi stanovskega združenja že biti nakazana zamisel prihodnje ureditve države.

Za duhovne iniciatorje deklaracijskega gibanja je bilo do kraja jasno, da je prihodnost države odvisna od izvedbe dejanske enakopravnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev, brez katere ne more biti sporazuma med temi tremi narodi. Centralistična ureditev države pomeni rušenje njenih osnov. Kulturni unitarizem je v naši državi do kraja nemogoča stvar, a kulturni unitarizem je nerazdružno in vzročno povezan s političnim in gospodar-

skim centralizmom. Centralizem v državi, centralizem v državnem stanovskem združenju je zlo. Učiteljstvo mora pripravljati na svojem področju psihološke pogoje za zdravo sožitje vseh treh narodov, mora pridobiti za skupno stanovsko združenje tudi hrvaško učiteljstvo in tisti del slovenskega učiteljstva, ki unitarizem načelno odklanja. Nehati mora ločevanje učiteljstva in državljanov v državotvorne in protidrjavne elemente. Država je organizirana oblika naroda, in stoji v njegovi službi, je tu zaradi njega in ne obratno. Država je v enaki meri država Hrvatov in Slovencev, kakor je država Srbov. Hrvati in Slovenci morajo kakor Srbi biti subjekt in ne objekt državne volje, državni narod v polnem pomenu besede. Jugoslovanska misel ne sme nikdar biti antiteza slovenske, hrvaške ali srbske misli.

O teh stvareh ni kazalo razpravljati v deklaracijskem boju, niti ne bi smelo stanovsko združenje vsiljevati teh nazorov vsemu učiteljstvu, saj je večina pripadala demokratični stranki, ki je bila strogo unitaristično usmerjena. Značilno za uvidnost pravega učitelja pa je bilo, da je odklonila zahtevo, da se sprejme postulat o narodnem in državnem edinstvu v deklaraciji, ker se je zavedala, da se pojmuje vse preveč kot politično bojno geslo unitaristov proti avtonomistom.

Tudi v tem pogledu pomeni deklaracijsko gibanje zgodovinsko dejanje in korak naprej k ustvaritvi pogojev za trajno ureditev in notranji rast države.

Vsaj en del učiteljstva je slutil, kako se bodo razmere v državi razvijale in da morajo prej ali slej dobiti Hrvati, pa tudi Slovenci svojo avtonomijo, ker prej sporazuma med narodi ne bo. V polni zavesti tega, kaj čaka slovensko učiteljstvo v slovenski avtonomiji, so to misel sprejeli kot svojo in podredili svoje ozke stanovske koristi narodno in državopolitičnim nujnostim. Kdor ne pozna zgodovine učiteljstva na bivšem Kranjskem, se ne zaveda, koliko samozatajevanja in moralnega poguma je bilo treba za tako odločitev. To učiteljstvo nima vzroka, sprejemati nauke in očitke od politične strani, ki nimajo drugega namena, ko lastno odgovornost za razmere zvaliti na tuja ramena.

V. Po končanem boju.

Gibanje okrog deklaracije je zajelo večino učiteljstva samo na površini. Za globlje pojmovanje njenih miselnih osnov niso bili med slovenskim razumništvom takrat pogojni nikjer ugodni. Pri večini učiteljstva je pač zmagala politična stvarnost in treznost nad strankarsko tesnocrčnostjo. Novo vod-

stvo združenja je prevzelo odgovorno nalogo, prenesti načela gibanja v življenje. Marsikatera plodna prizadevanja spadajo v tisto prvo dobo po sprejetju deklaracije. V državni organizaciji je našla slovenska stanovska politika lep odmev. Niso se uresničila vsa pričakovanja, a marsikaj se je obrnilo na bolje. Stari rod je dal, kar je mogel. Mlažje učiteljstvo je bilo poklicano, da odločneje prelomi s preteklostjo. Zato je postalo vprašanje učiteljskega naraščanja in njegove vzgoje osrednje vprašanje stanovskega združenja.

6. januar 1929. leta je ustvaril nov politični položaj in je razvoj usmeril drugam. Umaknil sem se takrat iz stanovsko-političnega življenja, ker so postale zunanje ovire za dosledno uveljavljanje deklaracijskih načel vedno težje.

Kot politični činitelj je bila stanov. organizacija izločena. Učiteljstvo kot celota mora odkloniti odgovornost za razvoj šolske politike po 6. januarju 1929. Marsikaj se je vrnilo, kar bi moralo biti za vselej pokopano. Kljub vsemu pa ni šlo deklaracijsko gibanje mimo učiteljstva brez globokih sledov. Iz njegove idejne vsebine zajema stanovska organizacija še danes svojo moralno moč, in pride čas, ko se bo deklaracijska misel ob spremenjenih zunanjih pogojih zopet lahko svobodno razmahnila.

IZ ZGODOVINE UČITELJSKIH DRUŠTEV

Učiteljsko društvo Brežice

Robert Ivanuš,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Brežice

Učiteljsko društvo Brežice je bilo ustanovljeno l. 1872. in je v decembru l. 1932. proslavilo 60 letnico svojega obstoja. Ob ustanovitvi je bilo v tem društvu združeno učiteljstvo sodnih okrajev Brežice, Sevnica in Kozje. — Ustanovitelj in prvi predsednik društva je bil pok. nadz. Jamšek, ki si je prizadeval, da po društvu dvigne intelektualni nivo takratnega članstva, ki je bilo večinoma rekrutirano iz učiteljstva »stare šole«. V veliki meri je z vztrajnim delom dosegel svoj prvotni smoter, predvsem pa je širilo narodno in politično zavest takrat brezpravnega učiteljstva. Dolgo let je bilo društvo član štajerskega Lehrerbunda, Zaveze slovenskega učiteljstva na Štajerskem, od 4. aprila 1889. na Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev v Ljubljani.

V narodnem duhu je društvo delovalo zlasti v zadnjih letih pred vojno in je l. 1903. pokazalo, da ni njegovo delovanje omejeno le na teritorij tostran Sotle, ampak tudi dalje preko.

L. 1921. se je društvo skupno z ostalimi organiziralo v UJU, l. 1931. pa v JUU. Za uspešno izvrševanje programa glede dviganja samoizobrazbe si je društvo tekom let oskrbelo vrsto odličnih predavateljev pedagogov in znanstvenikov. Danes šteje društvo 104 člane. Voditelji so mu bili od početka dalje tov. Jamšek (1872.—1877. in 1887.—1888.), Ornik (1877.—1879.) in 1880.—1887.), Kunšič (1879.—1880.), Mešiček (1888.—1894.), Moric (1894.—1895.), Exel (1895.—1899.), Knapič st. (1899.—1924.), Drnovšek (1924.—1925.), Pečnik (1925.—1926.), Voglar (1926.—1927.), Jakopec (1927.—1928.), 1929.—1930. in 1935.—1936.), Knapič ml. (1930.—1935.), Hofbek (1936. do 1937.) in Ivanuš (1928.—1929. in od 1937. dalje).

Učiteljsko društvo Celje

Franjo Roš,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Celje

Leta 1869. so hoteli tovariši Vučnik v Vojniku, Koderman na Frankolovem, Zdolšek pri Novi cerkvi in Škoflec v Celju ustanoviti učiteljsko društvo s sedežem v Celju. Toda vlada predloženih slovenskih pravil ni odobrila. Zato se je leto nato rodilo drugo društvo, ki je družilo slovensko in nemško učiteljstvo. Na njegovem ustanovnem občnem zboru, 19. maja 1870., je bil kot prvi predsednik izvoljen celjski šolski nadzornik profesor dr. Gustav Adolf Lindner, prvi češki veliki moderni pedagog ter poznejši univerzitetni profesor v Pragi. Sledil mu je J. Bobisut 1871.—1881. Društveni delokrog je prvotno obsegal vso Štajersko. Polagoma pa so se jela snovati samostojna okrajna društva, tako da se je društvo omejilo na celjski in laški sodni okraj do 1906., ko se je tudi to osamosvojilo. Po 10-letnem obstoju in ostrih borbah je leta 1882. društvo prešlo v slovenske roke, za kar imajo zasluge zlasti tovariši Brezovnik, Jarc,

Gabršek in še živenci trije Anton Petriček, Blaž Jurko in Tomaž Grah. Predsedovali so društvu Jakob Lopan 1882.—1885., Anton Brezovnik, Josip Zupanek 1888., Anton Petriček in I. Štukelj.

Naj citiramo iz društvene kronike odstavke, ki se tiče ustanovitve »Zaveze«:

»Leta 1889. ostanje v naši zgodovini za vedno zapisano z zlatimi črkami. Konec leta 1887. je imel tovariš Kocbek temeljit govor glede združitve vseh slovenskih učiteljskih društev. Njegov govor je imel tak uspeh, da se je sklenilo, naj prevzame to akcijo naše društvo. To nalogo sta izborna rešila tov. Gradišnik in Kocbek. Poklicala sta v življenje prvo združeno Slovenijo, našo dično »Zavezo«. Ta znameniti dogodek se je zgodil o veliki noči 1889. Omenjena tovariša sta našemu društvu pridobila tolik ugled, da se mu je odslej priznavalo med bratskimi društvi nekako prvenstvo. V tem pogledu so zaslužni tudi še tov. Brezovnik, Petriček in Gnus.«

Ze leta 1894., nato pa 1898. do 1908. je vodil društvo tov. Armin Gradišnik. Ljudevit Černej je načeloval društvu l. 1909. Sledil mu je 1910. do 1918. tov. Fran Brinar. Od 1919. do 1925. je predsedoval tov. Anton Sivka. Ta uspešna doba se odlikuje po najugodnejšem pravnem in materialnem položaju slovenskega učiteljstva. Sledil mu je tov. Josip Gosak s Teharj 1926.—1934. V njegovi dobi je društvo dalje smotno raslo. L. 1931. se je z njim združilo dotlej samostojno »Savinjsko učiteljsko društvo«, obsegajoče vranski sodni okraj. Naj bodo tu naštetih vodilni člani tega društva, ki je vselej uspešno delalo: tovariši Meglič, Vidic, Farčnik, Kramar, Zotter, Vrabl, Jakše, Sevnik, Zdolšek in Jarh. Od 1934. predseduje celjskemu društvu tov. Fran Roš v Celju.

Društvo je štelu l. 1892. 33 članov, l. 1897. že 83, dočim jih šteje danes 203, in je drugo najmočnejše v sekciji. Ima lastno bogato pedagoško knjižnico in »Brinarjev članski socialni fond«. Vselej je služilo narodu in njegovi prosveti, dosledno je stalo na stanovski liniji, zvesto branec koristi učiteljstva ter borbeno vztrajajoč na braniku idealov slovenskega naroda in njegove šole. Mnogo je učiteljev in učiteljic, ki so si s svojim nacionalnim, kulturnim, gospodarskim in socialnim delom zgradili neminovne spomenike v krajih svojega udejstvovanja. Gotovo jim je mnogo v to potrebnih sil dajala stanovska skupnost, uveljavljena v stanovski organizaciji. Mnogo je baš njihove zasluge, da uživa učiteljstvo med ljudstvom v okraju slej ko prej trden ugled in polno upoštevanje.

Učiteljsko društvo Črnomelj

Matko Ljubič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Črnomelj

Med najstarejša slovenska učiteljska društva in društva na našem jugu sploh, spada vsekakor Belokrajinsko učiteljsko društvo, ki je bilo ustanovljeno l. 1870. V l. 1870., torej v prvem letu obstoja, je štelu društvo 14 članov - učiteljev s teritorija Bele Krajine, ki jih smemo torej smatrati kot ustanovitelje našega današnjega društva.

Poleg teh štirinajstih članov - učiteljev je imelo društvo še 34 članov-neučiteljev iz raznih strok drž. službe in bogate posestnike. Celu okrajni glavar iz Krškega, grof Korinski, je bil član društva v ustanovnem letu.

Prvi predsednik društva je bil Jožef Juvan, učit. v Črnomlju. Zanimiv računski zaključek iz tega leta. Izkazuje namreč 162 gl dohodkov in 119 gl 21 kr izdatkov, in pomislite

vendar, takrat že je s strani članov nastal prvi dolg — v prvem poslovnem letu — z izkazano krasno vsotico 22 gl! (datum: Črnomelj, 17. grudnia 1870.).

Iz l. 1871. je med člani zanimivo ime Janez Lapajne, učit. v Idriji, ki je postal tega leta član našega društva. V knjigah tedanjega časa zasledimo še precej učiteljev iz oddaljenih krajev kot našega člana, kar dokazuje, da se učiteljstvo v onih krajih v tej dobi še ni organiziralo.

Kot rečeno, je bil prvi predsednik društva Jožef Juvan, nato Janez Rupnik, učit. v Črnomlju in najmarkantnejša osebnost one dobe; za njim Franc Šetina, učit. v Črnomlju; Franc Lovšin, učit. na Vinici; Rihard Megušar, učit. v Podzemlju; Konrad Barle, učit. v Metliki; Albin Razpotnik, učit. v Semiču; Matko Ljubič, učit. v Podzemlju; Just Martelanc, učit. v Črnomlju, in ponovno Matko Ljubič, šol. upr. v Podzemlju.

Učiteljstvo je bilo v stalnem kontaktu z narodom in z učiteljstvom onstran Kolpe. Ustanavljalo je nar. čitalnice, hranilnice in posojilnice, gasilska (v Metliki že l. 1863.) in narodnoobrambna društva, ter se posebno posvečalo napredku kmetijstva. Posebno znameniti učitelji tedanje dobe so: Ivan Tomšič z Vinice, slov. mlad. pisatelj, ki mu je hvaležno učiteljstvo na viniški šoli vzdalo spominsko ploščo; znani Justin, ki se je odlikoval kot botanik; Kristij Engelman; Vito Zupančičeva; Anton Jeršinovec, ki je poleg svoje težke boleznij opravljal posel šol. nadzornika za črnomeljski, novomeški in kočevski okraj; Franc Šetina, šol. upr. iz Črnomlja, ki si je stekel velikih zaslug za dograditev Belokrajinske železnice; Franc Lovšin, šol. upr. z Vinice, kot marljiv zbiratelj narodnega blaga; Konrad Barle, kot pospeševatelj kmetijstva; Poldka Bavdkova z Vinice kot zbirateljica nar. blaga; Božo Račič, bivši šol. upr. v Adlešičih, sedaj ravnatelj OZ za ZDO kot znamenit zbiratelj in propagator nar. ornamentike, in drugi.

V Beli Krajini službuje danes 116 učnih moči, od katerih je 76 članov JUU, ostalih 40 pa je brez vzroka izven organizacije. Tudi teh 40 vabimo k sodelovanju!

Učiteljsko društvo Dravograd

Rudolf Gallob,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Dravograd

Predhodnik društva je bilo pred svetovno vojno društvo Koroških slovenskih učiteljev in visokošolcev »Gorotan« v Celoveu. V tem društvu so se zbirali slovenski učitelji vse Koroške.

Po svetovni vojni je bilo ustanovljeno februarja 1919. učiteljsko društvo za okrajno glavarstvo Velikovec. Prvi predsednik je bil Peter Močnik. Glavna naloga tega društva je bila, da ustvari slovensko šolo na Koroškem.

Po plebiscitu se je sedež učit. društva Pliberk prenesel v Prevalje ter se je društvo imenovalo »Učit. društvo za Meziško dolino«. Društvu je dalje predsedoval Peter Močnik do leta 1924. Predsedstvo društva je prevzel nato Pavel Košir. Leta 1925. je predsedoval društvu Ignac Mlačnik. Vodstvo društva je prevzel Ivo Feinig, po njegovem odhodu v Maribor leta 1930. pa sedanji predsednik Rud. Gallob.

Omeniti moramo tudi učit. društvo za okraj Marenberg, ki se je pa po izidu novih društvenih pravil JUU združilo z društvom v Meziški dolini, Marenberškemu društvu je predsedoval od njegove ustanovitve preizkušeni narodni borec Mirko Lešnik in končno še Slavko Terčak.

Ni učiteljskega društva, ki bi bilo tako tesno povezano z delom za organizacijo v pokrajinski in državni učiteljski organizaciji, kakor je to bilo društvu za Meziško dolino in pozneje društvu dravogradskega sreza. V svoji sredi je imelo agilno članstvo, kar dokazujejo poznejša dela posameznikov. Dr. Zgeč Fr. je dal iniciativo s svojo študijo: Vzgoja najširših plasti naroda. Sledila je študija Doberška K.: Socialne prilike, ki vplivajo na razvoj otroka. Jurančiča: »Iz šole za narod«. Odlične publikacije politične vsebine V. Mödendorferja o »Bojih meziških rudarjev« — in še kasnejša njegova »Slovenska vas«. Neprecenljivo mnogo je doprinesel organizaciji učiteljstva in njenim smotrom tov. Rud. Mencin, znani idejni naš borec, borec za deklaracijo, kmetijsko nad. šolstvo, mladinski list, obrtno nad. šolstvo itd. Po njegovi iniciativi je nastala deklaracija, kmetijsko nadalj. šolstvo, se izoblikovala današnja Mlad. matica itd. Visoka njegova aktivnost in na drugi strani njegova skromnost je prepuščala uspehe dela drugim. Svoje prve usmeritve je dobil v društveni sredi tudi Miloš Ledinek. Pedagoški krožek pod vodstvom Mlačnika je stalno budil učiteljstvo k novemu študiju pedagogike. Pavel Košir je bil gospodarski publicist. Enako P. Močnik, Doberšek in drugi. Mladinskega pisatelja Osk. Hudalesa je društvo štelu za svojega člana.

Smernice, po katerih se je v stanovski politiki borilo članstvo dravogradskega sreza, so se izkazale kot edino pravilne za dobre in še bolj za slabe čase. Ali je bil greh, da so učitelji segali v svojem delu do globin obmejnega delovnega ljudstva? Naj bi ta nauk, ki ga je pokazal razvoj prilik, prinesel dobre posledice za bodočnost, to je želja vsega z narodom zraslega učiteljstva obmejnega sreza dravogradskega.

Učiteljsko društvo Gornji Grad

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1888. in je torej lani praznovalo petdesetletnico svojega obstoja. Je z 49 člani po številu za žužemberškimi drugo najmanjše društvo v naši sekciji. Za pravega ustanovitelja se mora smatrati že pokojni Ivan Kelc, ki je tedaj služboval v Novi Štifti. On je 5. februarja 1888. sklical v Radmirje sestanek učiteljev današnjega gornjegrajskega okraja, na katerem jih je zainteresiral za ustanovitev društva. Že l. maja istega leta je novoustanovljeno društvo imelo v Gornjem gradu svoje prvo zborovanje, na katerem se je formiral odbor, ki mu je stal na čelu Ivan Kelc. Društvo je takoj pristopilo k novooenovani »Zavezi slovenskih učiteljskih društev«. Leta 1893. je pristopilo društvo k štajerskemu »Lehrerbundu«, pod pogojem, da »isti opusti vsaka narodnostna izzivanja«, kakor pravi društvena kronika. Visoka in iskrena narodna zavest je bila že takrat glavna odlika vseh društvenih članov. To najlepše dokazuje sklep društvenega zborovanja iz leta 1895., ki pravi, da naj odslej vsi člani društva občujejo z vsemi oblastmi v slovensčini.

Ze kmalu po ustanovitvi je društvo postalo žrtev besnih napadov nasprotnikov šole in ljudske prosvete. Najbolj so napadali očeta in pionirja slovenskega sadjarstva Frana Praprotnika. Razni časopisi so kar tekmovali med seboj, kdo bo tega idealista in požrtvovalnega borca za izboljšanje ekonomskega stanja slovenskega ljudstva bolj oblatil.

Vsi napadi niso zlomili volje in elana društvenih članov. Iz vrst teh članov je zrastel Fran Praprotnik. Društvo pa je imelo še druge odlične javne delavce: Frana Kocbeka, Antona Zagarja, Ivana Klemenčiča ter Ljudmilo Papler. Društvo je na tako številu uglednih javnih delavcev bilo resnično lahko ponosno.

Od začetka do danes so društvu predsedovali sledeči tovariši: Ivan Kelc, Fran Kocbek, Ivan Klemenčič, Jože Terčak, Ivan Burdijan, Ivan Kelc (drugič), Joško Bizjak, Valentin Pulko, Branko Zemljič, Valentin Pulko (drugič), Ivan Dolinar, Zorko Kotnik, Avgust Rozman in Oskar Hudales.

Društvo je aktivno sodelovalo pri vseh akcijah stanovskega in narodnostnega značaja. Leta 1899. je društvo predlagalo, naj postane »Popotnik« pedagoški, »Tovariš« pa stanovsko-politični list. V spomin Slomškove 100 letnice rojstva (leta 1900.) je društvo ob priliki slavnostnega zborovanja zasadilo na Pobrežju spominsko lipo. Eno leto pozneje se je društvo udeležilo akcije za otvoritev slovenske univerze v Ljubljani. Po sklepu društvenega zborovanja so se aktivno udeležile te akcije tudi vse šole na področju društva. Doba celjske deklaracije je šla skozi društvo v precej burnem tempu, ni pa zapustila nobenih škodljivih posledic. V času nacionalne svobode je društvo doživelo in preživelo isto usodo kakor vsa ostala društva naše sekcije. Stalo je neomajno na čisto stanovski liniji.

Učiteljsko društvo Slovenske Konjice

Ivo Pavlič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Konjice

Društvena pravila je sestavil Peter Kapun leta 1870. Društvo je bilo ustanovljeno 24. julija 1875., ko je tega dne pri prvem društvenem zborovanju bil izvoljen za predsednika Peter Kapun. Štelo je 11 članov.

Društvo je delovalo v prvih letih prav živahno, kajti imelo je po 4 do 5 dobro obiskanih zborovanj na leto.

Za razne stanovske pravice in dobrine se je društvo vneto zavzemalo potom resolucij in peticij ter je opetovano predlagalo svoja strokovna mnenja o vpeljavi učnih knjig, učil in obravnavi šolskih zamud.

Tov. Brinar je l. 1896. izpremenil društvo v izrazito slovensko društvo.

Pri društvenem sestanku dne 7. julija 1891. je društvo imenovalo svojega prvega častnega člana Miho Terana.

Tov. Pavla Leitgeba je izvolilo društvo za predsednika l. 1893., 18. januarja 1894. pa nadzornika Blaža Ambrožiča.

Društvo je pristopilo leta 1894. k Zavezi slov. učiteljskih društev v Ljubljani.

15. novembra 1895. je bil za predsednika izvoljen nadučitelj v Zrečah, Ludovik Tribnik. Bivši predsednik Pavel Leitgeb pa je bil soglasno izvoljen za častnega člana.

19. novembra 1896. je bil izvoljen za predsednika tov. Franc Brinar. Nepozabni so oni dnevi društvenih zborovanj, ki jih je vodil tov. Brinar. Ustanovil je mešani pevski zbor.

Pri društvenem sestanku dne 16. novembra 1899. v slovenski šoli v Konjicah — od leta 1894. je obstajala v Konjicah tudi »Deutsche Volksschule« — se je z vsemi proti nemu glasu sklenilo, izstopiti iz Lehrerbunda in pristopiti k snujoči se Zvezi spodnještajerskih učiteljskih društev, ki je zastopala za slovensko učiteljsko isto, kar Lehrerbund za nemško učiteljsko.

Ko je društvo zborovalo v Konjicah dne 1. marca 1900., se je od nas poslovil naš Brinar. V znak hvalečnosti za njegovo vsestransko požrtvovalno delovanje je bil soglasno izvoljen za častnega člana.

V naslednjih letih so društvu predsedovali tovariši: Josip Čeh, Mirko Kožuh, Anton Brumen in Henrik Schell.

Ferdo Bobič, nadučitelj v Ločah, sedaj banov. nadzornik v Ljubljani, je predsedoval društvu ob in po prevratu. Sledil mu je leta 1922. Anton Strigl, Janko Kržič, Alojzij Berčič in Henrik Schell, šol. upravitelj v Konjicah, ki je opravljal predsedniške posle vseskozi do 12. novembra 1938. Danes predseduje društvu tov. Ivo Pavlič.

Naj še omenimo častne člane, ki so bili izvoljeni po nekdanjih društvenih pravilih. † Miha Teran (izv. 7. julija 1891.); † Blaž Ambrožič, † Pavel Leitgeb, † Franc Brinar, Rado Jurko in Henrik Schell (4. oktobra 1924.).

Društvo šteje danes 59 članov.

Učiteljsko društvo Kozje

Maks Kos,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Kozje

Nekateri učitelji kozjanskega šolskega okraja so bili prvotno včlanjeni pri učiteljskem društvu brežiškem. Leta 1882. je bilo ustanovljeno kozjansko učiteljsko društvo.

Ob ustanovitvi je štelo društvo 15 članov. Danes je v društvu včlanjenih 41 tovarišev in tovarišic.

Predsedniki učiteljskega društva v Kozjem od ustanovitve do danes so bili: Franc Böheim, Emerik Moric, Valentin Pulko, Miloš Grnovšek, Franc Šetine, Franc Lovrec, Anton Volavšek, Ante Potočnik, Albert Čok, Valentin Frece in Makso Kos.

Leta 1902. je obhajal član Josip Čizek v Pilštanju 50 letnico svojega aktivnega učiteljskega službovanja, društvo pa 20 letnico.

Slavnosti so se udeležile ogromne množice naroda s Pilštanja in sosednjih šolskih okolišev ter mnogo elite iz vse Slovenije, učiteljev, profesorjev in duhovnikov.

Šetine Franc je ustanovil knjižnico za učiteljsko društvo v Kozjem in sam daroval precej knjig. V službenem kraju so zelo dobro delovali nekateri učitelji in to: Potočnik Ante v Podsredi, ki je izvršil veliko podrobnega dela v nacionalnem pogledu. Tudi v komunalni in gospodarski politiki je še zdaj mnogo svetovalec. Na Pilštanju je dolgo časa — 50 let — služboval učitelj Josip Čizek. V najnovejšem času je na Pilštanju Janko Prisljan prerodil kraj v gospodarskem in prosvetnem pogledu. Velike zasluge ima tudi Valentin Prečko iz Bobjega.

Društvo se je vedno zavedalo svojih nalog in jih tudi vestno izvrševalo.

Učiteljsko društvo Kranj

Franc Rant,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Kranj

Na pobudo tov. Luke Jelenca, Franca Luznarja, Andreja Kmeta in drugih je bilo leta 1890. ustanovljeno Učiteljsko društvo kranjskega šol. okraja. Na ustanovnem občnem zboru 1. maja 1890. je bil izvoljen za predsednika društva tov. Luka Jelenc, ki je imel največ zaslug za ustanovitev društva. Društvo je imelo v prvem letu 38 rednih in 5 podpornih članov. Danec šteje društvo 103 člane.

Predsedniki društva so bili: tov. Luka Jelenc, Dragotin Česnik, Franc Luznar, Josip Lapajne, sedaj pa vodi društvo tov. Franc Rant.

Društveni člani so se zanimali zlasti za delo med narodom, ustanavljali razna društva in pevske odseke, se zavzemali za slovensko uradovanje nadrejenih šol. oblasti, ustanavljali krožke za posamezne dele obsežnega okraja, da bi se izobraževali in tako nadomestili ono, česar jim ni dalo učiteljske. — Zbirali so zlasti gradivo za zemljepisno-zgodovinski opis kranjskega okraja »Kranjsko okrajno glavarstvo«. Snov, zemljevid in tudi klišaji so bili pripravljeni, a tako pomembna knjiga se ni natisnila zaradi izbruha svetovne vojne.

Leta 1933. se je društvo delilo. Za škofjeleški sodni okraj, sedaj samostojni srez, je ustanovilo učiteljsko svoje društvo.

V našem srezu so službovali mnogi odlični šolniki in marljivi kulturni delavci. Naj omenim nekaj najvidnejših:

V Podbrezjah je služboval zasluženi učitelj in organizator našega stanu pok. Andrej Praprotnik. Ustanovitelj in prvi predsednik našega društva Luka Jelenc, ki je dolgo časa vodil slovensko učiteljsko, poznan širom naše domovine. Tov. Franc Luznar si je ohranil lep spomin med ljudstvom kot izborni sadjar in vrtnar, v organizaciji pa je poleg društvenega predsednika vodil dolgo vrsto let blagajno pri »Zavezi« in pozneje pri »Poverjeništvu«. Pok. tov. Vilbald Rus je bil poznan kot odlični pevovodja, v organizaciji pa je bil poleg društvenega funkcionarja več časa tajnik »Zaveze«. Vsestransko pa se je udeleževal v stanovskem in javnem življenju dolgoletni društveni predsednik pok. tov. Josip Lapajne. Njim kakor tudi vsem neimenovanim delavcem v učit. društvu iskrena hvala za njihov trud in delo v prosep stanovske organizacije in dobro učiteljskega stanu.

Učiteljsko društvo Kamnik

Josip Napokoj,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Kamnik

Na uradni učiteljski konferenci leta 1888. v Št. Vidu nad Ljubljano je bilo sklenjeno, da se osnuje to društvo.

Sestavljen je bil pripravljalni odbor, ki je izdelal pravila Ze 2. marca 1889. je bilo na osnovi odobrenih pravil sklicano prvo društveno zborovanje v Mengšu, kjer je bil izvoljen za predsednika Janko Jancžič.

Pri ustanovitvi je štelo 33 rednih članov in 1 podpornega člana. Pristopilo je takoj k snujoči se »Zavezi slovenskih učiteljskih društev«, ki je imela svoje prvo zborovanje 22. in 23. aprila 1889. leta v Ljubljani.

Danes šteje društvo 135 rednih članov in članic. Predsedniki društva so bili: Janko Jancžič 5 let, Valentin Burnik 1 leto, Lovro Letnar 18 let, Tomo Petrovec 15 let, Anton Arrigler 6 let, France Ostanek 1 leto in Josip Napokoj od l. 1935. do danes. V času od 28. maja 1914. do 18. julija 1918. je bilo delovanje društva prekinjeno. Leta 1935. je začasno vodil društvo podpredsednik Ivan Primožič.

Ob štiridesetletnici 9. junija 1928., je imelo društvo jubilejno zborovanje. Do danes je imelo nad 150 zborovanj. V teku let je priredilo mnogo aktualnih strokovnih predavanj

in učnih nastopov. Izdalo in založilo je Burnikov zemljevid kaniškega okraja, leta 1938. pa je omogočilo izdajo stenskega zemljevida kaniškega sresa, ki ga je narisal tov. Martin Šlibar ter ga je izdala Učiteljska tiskarna.

Društvo je dvakratni pokrovitelj Družbe sv. Cirila in Metoda, pokrovitelj Učiteljskega konvikta in član zadruge Učiteljska tiskarna v Ljubljani ter zadruge Učiteljski zdraviliški dom v Rogški Slatini. Dne 10. avgusta 1898. je priredilo slovesno odkritje spominske plošče slov. šolniku Matiji Močniku na njegovi rojstni hiši v Zalogu pri Komendi. Na občnem zboru 26. aprila 1900. so se pojavila trenja v do tedaj enotni stanovski organizaciji. Diferenciacija v kulturnopolitični usmerjenosti je zrahljala še neutrjeno stanovsko zavest in dovedla do neumestnega razkola. Učiteljsko je zapuščalo organizacijo v takem številu, da je bilo na občnih zborih včasih le še po 12 članov. Značilne besede gledanja v bodočnost so bile rečene na zborovanju 19. maja 1910., ko je Janko Toman izjavil: »Prepričan sem, da ni več daleč dan, ko se bomo vse tesneje združevali.« 27. junija 1913. je učiteljsko v velikem številu počastilo na njegovi poslednji poti zaslužnega šolnika in društvenega predsednika L. Letnarja.

Izmed članov društva ima nesporno največ zaslug Janko Toman, vedno dosledni in neustrašni bореc za pravice našega stanu, večletni društveni tajnik in odbornik ter neumorni javni delavec, ki se že nad pol stoletja trudi za kulturni in gospodarski procvit lepe Moravske doline.

Učiteljsko društvo Kočevje

Trobiš Štefan,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Kočevje

Ker se je ves arhiv do leta 1920. izgubil, so podatki o ustanovitvi in ustanoviteljih neznan, ozir. pomanjkljivi. Iz zapisa zborovanja »Slovenskega učiteljskega društva« za kočevski okraj z dne 3. julija 1920. je razvidno, da se je vršilo to zborovanje po 24 letih svojega obstoja prvokrat na klasičnih tleh v Vel. Laščah. Analogno temu, bi bilo društvo ustanovljeno l. 1896.

Društvo ima danes 101 člana. Društveni predsedniki so bili: Franc Štefančič, Anton Mervič, Alfonz Završnik, Franc Ločnikar, Avgust Lulik, Herman Kmet, Gabrijel Janežič, od 30. januarja 1938. do danes pa Štefan Trobiš.

6. oktobra 1923. so zborovala vsa tri učiteljska društva kočevskega okraja in to učiteljsko društvo za kočevski okraj, Slomškova podružnica in nemško učiteljsko društvo s ciljem združitve v skupno stanovsko organizacijo. V l. 1924. so vstopili v društvo tov. nemške narodnosti in razpustili tako nemško učiteljsko društvo — 6. januarja 1927. so vstopili v društvo tudi člani Slomškove podružnice. — 2., 3. in 4. julija 1927. je priredilo društvo v Kočevju socialno-pedagoški tečaj, katerega se je udeležilo 24 članov. Na občnem zboru 8. oktobra 1927. v Kočevju je društvo ustanovilo 6 samoizobraževalnih krožkov, ki pa so polagoma prenehali delovati. V l. 1932. je priredilo društvo dva tridnevna telovadna tečaja, enega v Ribnici, enega v Kočevju. 9. februarja 1935. je društvo reorganiziralo svoja zborovanja z ustanovitvijo sedmih odsekov. Toda že leta 1936. so prenehala zborovanja po odsekih. Pred leti je v društvu deloval pevski odsek, ki tudi sedaj nastopa priložnostno. Ena glavnih nalog društva je narodno obrambno delo, o katerem pa javnosti ne moremo poročati.

Učiteljsko društvo Laško

Milan Mahkota,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Laško

Učiteljsko gibanje v našem okraju sega že tja v leto 1886., ko je »prikačuril« iz Globokega — v našo Gornjo Rečico — mladi, agilni ter s slovenskim duhom prežeti tovariš A. Gnus. Pred njegovim prihodom je »slovel« laški srez kot učiteljsko najbolj nemškutarški okraj. Slovenski učitelji sploh niso bili organizirani, ker jih je bilo v celem le četrto, pozneje šestoro. Zato je vstopila ta peščica v celjsko učit. organizacijo, ki se je po odstopu Nemcev, l. 1993., preimenovala v »Učit. društvo za celjski in laški okraj«. Ti naši vrli učitelji so bili tov.: B. Jurko, Gabersček, Logar, Kocelj, Gradišček ter Gnus.

Ko so se razmere jele boljšati, in je bilo l. 1930. v srezu že 32 zavednih slovenskih tovarišev (27 Nemcev!), je po seji konferenčnega odbora v Zidanem mostu padla misel, da se ustanovi samostojno društvo. Pripravljali odbor, ki so ga — s tov. Gnusom na čelu — tvorili še: Četina, Kern, Iglar in Kropelj, je pripravil vse potrebno, da se je 4. novembra

1906. v Zidanem mostu vršil — v navzočnosti 56 tovarišev (1 odsoten!) — ustanovni občni zbor. Za svojega načelnika si je društvo izbralo tov. šol. ravn. Antona Gnusa, ki je vodil to učiteljsko bratovščino polnih 18 let. Njemu so sledili — po vrstnem redu — kot predsedniki tov.: Plavšak, Kislinger, zopet Plavšak, Pleskovič, Lebar, Kislinger in sedaj vodi društvo tov. Milan Mahkota. Danes šteje društvo 135 članov.

Izmed najvažnejših akcij, ki jih je društvo izvedlo v pretekli dobi, je pač sklep iz l. 1908., da je učiteljsko sprejelo na zborovanju odločbo, naj se vse razprave, vse poslovanje uradnih učit. konferenc izvaja v slovenskem jeziku — s pripombo, da se ta sklep pošlje v pretres in uvaževanje vsem učit. društvom na Štajerskem. — L. 1937. je društvo založilo in izdalo Mahkotovo knjižico: Osebnost E. Adamiča, v nakladi 2000 izvodov. Zelo slovesno je edinica praznovala svojo 25-letnico ter šteje 4 svoje zadržne tovariše za častne člane, in to tov.: Gnusa, Plavšaka, Lebarja in Bučarja.

Pomembno je tudi ugotoviti, da se je po iniciativi našega društva ustanovila važna učit. gosp. ustanova: Zdraviliški dom v Rogški Slatini.

Med najvidnejše učitelje, od katerih mnogi so bili odlikovani z redom sv. Save, s pohvalnimi dekreti ter dva (Hofbauer in Omerza) z nagrado iz kraljevega fonda, ter so s svojim delom za narod postavili sebi trajen spomenik v kraju, so pač tov.: Gnus, Pleskovič, Hofbauer, Sušnik, A. Beg, Suligoj, Pavčič, Kimovec, Čander, Plavšak, Jesih, Groznik, Kislinger in Jurko ter še mnogi drugi živeči, ter mnogi, ki jim gomilo že prerašča ruša.

Učiteljsko društvo sv. Lenart v Slovenskih Goricah

Vlado Košenina,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Sv. Lenart v Slov.
goricah

V JUU sreskem društvu Sv. Lenart v Slov. goricah so včlanjeni učitelji-ice šol teritorija sodnega okraja Sv. Lenart v Slovenskih goricah.

Ker se je med svetovno vojno izgubil arhiv našega društva, zato ni bilo mogoče ugotoviti točne letnice ustanovitve našega društva. Po približni ugotovitvi je društvo staro 56 let.

Tudi številni članstva ob ustanovitvi ni mogoče ugotoviti; najbrž pa ni presegalo nad 30 članov. Sedaj je včlanjenih 61 članov.

Po prevratu so predsedovali društvu: Franc Kranjc, Jože Velnar, Fran Golež, Jakob Štuhec in sedanji predsednik Vlado Košenina, šol. upravitelj pri sv. Lenartu v Slov. goricah.

Kot obmejno društvo ima naše društvo svojo najvažnejšo nalogo v tem, da dviga narodno in državljansko zavest med ljudstvom, da uvaja svoje mlade člane, ki jih je nad polovico pripravnikov, v izvenšolsko delo ter da jih bodri k delu na teh tako važnih in odgovornih mestih. Društvo tudi raziskuje socialni položaj obmejnega prebivalstva ter hoče skrbeti za to, da bodo odgovorni činitelji bolj upoštevali našega človeka ob meji, kajti obmejni problemi so ponajveč gospodarsko-socialnega značaja. Tu pa učiteljsko ne more drugega kakor opozarjati na najnujnejše zadeve.

Učiteljsko društvo v Logatcu

Valentin Doljek,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Logatec

»Društvo učiteljev in šolskih prijateljev« s sedežem v Dol. Logatcu je bilo ustanovljeno dne 1. marca 1888. leta. Takrat je štelo društvo 72 »udov«. Drugih podatkov nimamo.

K logaškemu okrajnemu glavarstvu je spadala tudi Idrinja. Leta 1918. so zasedle večino okraja italijanske čete. Stik učiteljskega z osvobodeno domovino je bil s tem prekinjen. Med laško okupacijo so se ves inventar in zapiski starega društva izgubili. Neznani so nam ostali prvi pionirji in boreci za učiteljska prava in napredek šolstva in stanu, vendar vemo iz raznih virov in šolske kronike v Dol. Logatcu, da je bil med ustanovitelji pok. Vojteh Ribnikar, nadučitelj v Dol. Logatcu, ki je bil obenem tudi prvi predsednik društva. Mnogo let je predsedoval pred vojno učiteljskemu društvu tudi pok. Leopold Punčuh, nadučitelj v Gor. Logatcu.

Del logaškega okraja, t. j. cerkniški in loški sodni okraj, sta bila pa že od početka priključena mladi Jugoslaviji. Ker je bilo učiteljsko ločeno od matičnega društva, ki je ostalo pod Italijani preko demarkacijske črte, so agilni tovariši takoj mislili na ustanovitev novega začasnega društva in sklicali 9. marca

1919. v Cerknici v to svrhu sestanek, da bi se ustanovilo začasno učiteljsko društvo.

Izvoljen je bil za predsednika tov. Miloš Kabaj.

Leta 1920. je prevzel nadzorniške posle v cerkniškem in loškem sodnem okraju preds. Kabaj, zato je prevzel predsedstvo Mirko Kosin, šol. upravitelj v Iga vasi.

V februarju leta 1921. so zapustili Italijani Logatec. Sedež sreza se je zopet vzpostavil v Logatcu in 14. maja istega leta se je vršilo na Rakeku že skupno zborovanje s tovariši (cami) logaškega sodnega okraja, ki so bili rešeni laške okupacije. Društvo je dobilo zopet naslov »Logaško učiteljsko društvo«. S tem je dobilo društvo svoj stalen delokrog, ki ga zavzema še dandanes.

Za tov. Kosinom je bil predsednik društva pok. Punčuh, nato pok. Vlad, Požar.

Skozi vsa leta je bilo članstvo vzorno, disciplinirano, zavedalo se je svojega poklica in misije, ki jo mora vršiti med narodom, zato je bilo v času različnih političnih sprememb med tuk. učiteljstvom, v primeri z drugimi srezji, še najmanj preganjanj. V tem duhu so vodili društvo vsi predsedniki od deklaracijske dobe dalje, in sicer za pok. VI. Požarjem Karel Štravs (od 1925. do 1931.) in sedanji predsednik Val. Doljak od 1931. do danes.

Število članstva v društvu se stalno giblje okoli 100, danes pa šteje društvo 96 članov.

Učiteljsko društvo Litija

Jože Župančič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Litija

Društvo je bilo ustanovljeno 21. oktobra 1890. pod imenom Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za litijski šolski okraj. Namen tedanjega društva je bil varstvo učiteljskih duhovnih in materialnih interesov.

Kasneje se je društvo preimenovalo v Litijško okrajno učiteljsko društvo. Na žalost manjkajo društveni zapiski iz prvih časov pa do leta 1932. Po pripovedovanjih starejših tovarišev posnemamo, da so si v živo vklesali v spomin prizore s posameznih zborovanj. Ta so bila v prvih časih večinoma v domačem okraju, tudi v Temenici, na Vačah in drugod.

Zaradi pomanjkanja društvenih zapiskov posnemamo glede predsednikov naslednje nepopolne navedbe: Josip Zajec, nadučitelj v Velikem gabru na Dolenjskem, je bil prvi ali vsaj med prvimi predsedniki. Dolga leta je vodil učiteljsko organizacijo.

Ivan Bezeljak je bil izvoljen za predsednika leta 1912., ko je bil nadučitelj na Vačah. Med svetovno vojno je društveno delovanje popustilo, večina učiteljev je bilo v vojaški suknji.

Janko Levstik, šolski upravitelj v Zagorju, je bil izvoljen za predsednika 4. novembra 1922.

Ivan Samec iz Polja je bil predsednik le pol leta, in sicer od 27. junija 1926. do 8. januarja 1927.

Pokojni Matija Pelko, šolski upravitelj v Toplicah pri Zagorju, je vodil društvo od 8. januarja 1927. do leta 1932.

Na junijskem občnem zboru leta 1932. je bil izvoljen za predsednika Jože Župančič, učitelj v Litiji, ki je na tem položaju še danes.

Društvo šteje 100 članov, vsega učiteljstva pa je v okraju 150. Nekaj ljudskošolskih učiteljev je dodeljenih na meščanske šole. Ti nimajo stikov z organizacijo. Mnoge šole v našem okraju imajo res zelo slabe prometne zveze. Od tam težko obiskujejo naša zborovanja. Vendar to ni noben vzrok, da se ne včlanijo v društvo.

Pribiti pa je treba dejstvo, da so organizirani v stanovski organizaciji JUU vsi oni učitelji, ki so poznani med odličnimi šolskimi delavci in požrtvovalnimi vzgojitelji, ki so neutrudljivi društveni delavci, ki skrbijo za dvig narodne kulture in prosvete in so med najbolj poznanimi in cenjenimi v javnem življenju našega okraja, bodisi na gospodarskem polju, kot voditelji raznih združenj, društev in drugačnih ustanov, ki stremijo za tem, da dvigajo Slovence za napredek Jugoslavije.

Učiteljsko društvo Ljubljana mesto

Na 29. občnem zboru l. 1860. ustanovljenega »Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani«, ki se je vršil 28. decembra 1897., je bilo sklenjeno, da postane društvo »Deželno slovensko učiteljsko društvo« s sedežem v Ljubljani. Z ozirom na to je sklical pok. Franc Gabršek, takratni upravitelj II. deške ljudske šole na Cozovji cesti, 29. aprila 1899. leta ustanovni zbor, kjer si je ljubljansko učiteljstvo osnovalo svoje lastno »Ljubljansko učiteljsko društvo« iz naslednjih razlogov:

1. Slovensko učiteljsko društvo je splošno kranjsko učiteljsko društvo, zato se mora ozirati na koristi svojih članov, ki so večinoma učitelji zunaj Ljubljane, katerim ni za specialne koristi ljubljanskega učiteljstva.

2. Ljubljansko učiteljstvo si bo potom mestnega in deželnega zastopstva laže priborilo izboljšanje svojega gmotnega položaja, ako se organizira samo zase po zgledu drugih okrajnih učiteljskih društev.

3. Z večkratnim zborovanjem bi »Ljubljansko učiteljsko društvo« pospeševalo splošno in strokovno izobrazbo ter delovalo za materialne koristi svojih članov.

Društvo je štel 43 članov.

Na prvem občnem zboru dne 1. julija 1899. je bil izvoljen za predsednika Franc Gabršek, ki je vodil društvo do 1. aprila 1903. Sledili so mu naslednji predsedniki: Engelbert Gangl, Franc Černagoj, Jakob Dimnik, Franc Skulj, Ivan Malnarič, Vilko Mazi in Vekoslav Mlekuž, ki vodi društvo od 6. oktobra 1927.

Z odobrenjem pristojnih oblasti je društvo v času svojega 70 letnega obstoja štirikrat izpremenilo pravila in ime: Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani, Ljubljansko učiteljsko društvo, Okrajno učiteljsko društvo v Ljubljani in JUU — sresko društvo Ljubljana — mesto. Letos šteje 232 članov.

Na 51. občnem zboru bivšega »Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani« je bil dne 31. marca 1920. sprejet sklep o razpustu društva. Vse društveno premoženje v znesku 5201,75 K je po § 22. društvenih pravil pripadlo »Društvu za zgradbo Učiteljskega konvikta«. S tem je prenehalo delovati eno najstarejših društev na Slovenskem.

Učiteljsko društvo Ljubljana okolica — vzhodni del

Mirko Kosin,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Ljubljana okolica
vzhodni del

Učiteljsko društvo Ljubljana - okolica, vzhodni del, se je ustanovilo na občnem zboru dne 4. maja 1929 v Mostah.

Ker je društvo naslednik »Društva učiteljev in šolskih prijateljev za okraj ljubljanske okolice«, je potrebno, da navedem nekoliko zgodovinskih spominov iz kronike tega društva.

Prvi občni zbor je bil 5. maja 1899. leta, na katerem je bil izvoljen za predsednika Jos. Gregorin. Društvo je štel ob ustanovitvi 32 članov, a že l. 1905. 58 članov.

Od leta 1907. pa do rojstva Jugoslavije je število članstva močno skopnelo, viden odraz takratnih razmer. V teh burnih časih je vodil društvo Janko Zirovnik.

V letu 1920. ko se je ustanovilo UJU, je naraslo število članstva že do 80 in l. 1923., ko je prevzel predsedstvo Avgust Korbar, je štelo društvo že 150 članov. Tega je zamenjal l. 1926. Jos. Macarol, ki je takoj predlagal, naj se društvo razdruži v vzhodni in zahodni del, ki naj postaneta samostojni društvi. Število članstva je namreč naraslo na 256 članov, in s takim številom je bilo nemogoče uspešno delovati.

V tem času je Macarol odstopil in na njegovo mesto je društvo postavilo Mirka Kosina, ki predseduje društvu že enajsto leto.

Ob ustanovitvi je imelo društvo 99 članov, pozneje se je število dvignilo na 136, a je pri dodelitvi okoliških občin Ljubljani zopet padlo — in padalo radi službenih premeštitev tako, da šteje danes 84 članov.

Društvo se je vedno borilo za stanovsko linijo in proti kvarnemu vplivu raznih političnih strank. Dosledno je posvečalo vse svoje moči in delo napredku šole v dobrobit naroda in države.

Učiteljsko društvo Ljubljana okolica — zahodni del

Stanko Vrhovec,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Ljubljana okolica
zahodni del

Za ljubljansko kolicco je bilo prvotno eno samo učiteljsko društvo. Ker pa se je število članstva čedalje bolj množilo, je društvo sklenilo, da se razdeli na dva dela, kar se je zgodilo na likvidacijskem občnem zboru dne 9. februarja 1929. Nato sta bili ustanovljeni dve samostojni društvi, in sicer eno za vzhodno, drugo pa za zahodno polovico ljubljanske okolice.

Ob ustanovitvi je bilo v društvu 120 članov. Ko pa sta zaradi inkorporacije okoliških občin odpadli iz okoliša šoli in Viču in v Zgornji Šiški, se je število članov v začetku poslovnega leta 1935./36. skrčilo na 95.

Društvo obstoja torej 10 let. V tem času je imelo štiri predsednike, in sicer so bili to: Fortunat Lampret, Anton Lovše, Zdravko Mikuz. Sedaj pa je predsednik društva Stanko Vrhovec, šol. upravitelj na Logu.

V l. 1929. so se v društvu osnovali krožki za posamezne skupine šol. Krožki pa so kmalu prenehali.

Društvo je udeleženo od l. 1934. z dvema deležema pri Učiteljski tiskarni in od 1937. leta z desetimi deleži pri Učiteljskem domu.

Člani se pridno udeležujejo pri prosvetnem delu med ljudstvom.

Učiteljsko društvo Ljutomer

Karel Mavrič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Ljutomer

je bilo ustanovljeno 19. avgusta 1871. Pripravljalni odbor so tvorili učitelji: Lapajne Ivan, Ivan Kryl, Gabriel Postružnik in Jožef Ornič. Takoj ob ustanovitvi je bilo 14 članov. Danes je organiziranih 126 članov ali 98 % vsega učiteljstva v srezu. Prvi društveni predsednik je bil Ivan Lapajne, nato pa so se vrstili: Vinko Vauda, Janez Kryl, Janez Robič, Tomo Pušenjak, Simon Cvahte, Ivan Tomažič in Karel Mavrič. — V letih 1878. do 1892. je društvo izdajalo »Letna poročila« narodnih šol v srezu. V letih 1908.—1914. in po vojni do l. 1927. je deloval pod vodstvom tov. Zacherla Franca učiteljski orkester in pevski zbor.

Društvo je ustanovilo tudi Freunfeldov fond za izdajanje mladinskih knjig, v katerem je bila za tisti čas lepa vsota — 1012 kron — ter je ustanovilo tudi Mladinsko knjižnico.

Svečano sta se izvršili proslavi društvene 50- in 60-letnice, s koncertom, na katerem je sodelovalo izključno le učiteljstvo našega sreza. — Med najbolj zaslužne može, ki so delovali v organizaciji prištevamo sledeče učitelje: Jožefa Horvata, Josipa Freunfelda, Vincenca Vauda, Janeza Kryla, Emo Razlaga, Franca Šnajderja, Toma Pušenjaka, Simona Cvahta, Frana Čeha, Antona Herzoga, Kvirina Pertla, Janka Fürsta, Janeza Robiča, ki so vsi že umrli. Med še živječimi pa Franca Zacherla, Rudolfa Dostala, Ludvika Ivanjšiča in Karla Mavriča. Člani društva so si s svojim neumornim delom med narodom pridobili neveljavih zaslug na gospodarskem in kulturnem polju.

Učiteljsko društvo Maribor — mesto

Ciril Hočevar,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Maribor - mesto

Zgodovina mariborskega slovenskega šolstva je tesno povezana z zgodovino učiteljskega društva. Pred vojno so bile vse šole v Mariboru izključno nemške.

General Maister je s svojim podvigom novembra 1919. odločil usodo Maribora. Med mnogimi perečimi vprašanji slovenskega Maribora je bilo najnujnejše vprašanje šolstva. Meseca januarja 1919. je bil imenovan za nadzornika Matija Senkovič, meseca marca pa nad 60 slovenskih učiteljev in učiteljic, ki so l. aprila prevzeli šole v Mariboru in okolici. S prihodom slovenskega učiteljstva pričena nova doba v zgodovini slovenskega šolstva v Mariboru. Razumljivo je, da je tako veliko število učiteljstva, ki je prišlo v Maribor, mislilo tudi na ustanovitev lastnega učiteljskega društva. Takoj po počitnicah je pripravljali odbor predložil pravila v odobritev. Dne 14. decembra 1919. je bil ustanovni občni zbor učiteljskega društva za mesto Maribor in bližnje okolice, na katerem je bilo navzočih 64 učiteljev in učiteljic osnovnih in meščanskih šol. Za predsednika je bil izvoljen ravnatelj meščanske šole Drago Humek, za podpredsednika Ivan Tomažič.

Ko je bilo ustanovljeno društvo meščanskošolskih učiteljev in so ti izstopili iz društva, je bil leta 1921. izvoljen za predsednika Ivan Tomažič. Ko je bil ta izvoljen za zastopnika učiteljstva v Višjem šolskem svetu, je prevzel posle podpredsednik Josip Klemenčič. Od leta 1923. do 1925. zopet Ivan Tomažič, dokler ni bil imenovan za šolskega nadzornika. Do januarja 1926. je bil za predsednika Aleksander Alt. Za njim je bil do leta 1931. Anton Skala. Po njegovem odhodu v Beograd je bil izvoljen za predsednika Ivan Lukman. Od leta 1931. dalje vodi posle sedanji predsednik Ciril Hočevar.

V društvu je bilo včlanjeno učiteljstvo mesta Maribora in bližnje okolice, iz Studencev, Teznega, Pobrežja in Krčevine. Ko se je leta 1931. izvršila reorganizacija združenja, je bilo na novo ustanovljeno društvo za desni mariborski breg, so odpadle okoliške šole in je tako ostalo končno društvo za mesto Maribor.

Kmalu po ustanovitvi društva je bil osnovan l. 1921. pod okriljem društva pedagoško-didaktični krožek. Krožek se je naglo širil, ustanovil si je lastno knjižnico. Kmalu se je preosnoval krožek v samostojno društvo in jeseni leta 1927. v Pedagoško centralo za mariborsko oblast. Ta ustanova je v naš ponos ter uživa s svojim delovanjem velik ugled v naši državi ter je znana tudi preko naših mej.

Učiteljsko društvo Maribor — desni breg

Simon Petrovič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Maribor desni breg

Društvo je nastalo l. 1931. iz Učiteljskega društva za okraj Maribor, ko se je to razcepilo v dve sreski društvi: Maribor desni in levi breg. Predsedniki: Sijanec Ljudevit (1924.—1927.), Rozbund Bruno (1927.—1929.) in Mirko Vauda (1929.—1931.).

Ob ustanovitvi je imelo novo društvo 92 članov, danes pa 111. Izločeno društva je danes še 14 učiteljev. Predsednik novega društva je postal rajni Anton Hren, šolski upravitelj v Studencih pri Mariboru. Radi prezaoplenosti je pa kmalu prepustil svoje mesto namestniku tov. Simonu Petroviču, šolskemu upravitelju v Devici Mariji v Brezju, ki predseduje društvu od l. 1932. dalje.

Društvo je že ob svojem nastanku prevzelo od svoje matice nekako dediščino pedagoške progresivnosti in stanovske borbenosti. Šaj se je že v letih 1924.—1930. v okviru skupnega društva mnogo razpravljalo o »produktivni« in »delovni šoli« (Senkovič, Vranc, Godčeva, Juvančičeva, Bregant Zmago, Vauda, Spreitz in drugi). Ustanovljen je bil tudi »Sreski pedagoški krožek«. Vidne so pa tudi že težnje po širših vidikih učiteljevega razumevanja šolskega dela: okolje, ekonomske in socialne prilike itd. (Doberšek, dr. Žgeč, dr. Marinič, dr. Jančič). Tudi deklaracijsko gibanje ni šlo v društvu brez viharja mimo.

Novo društvo je v l. 1931.—1935. pokazalo v svojem pedagoškem delovanju že temeljitejši prizadevanje, usmeriti se v sodobni pravec šolskega dela.

V februarju l. 1936. je zavrtna bolezen prehitro iztrgala iz društvenih vrst prvega društvenega predsednika in stanovskega borca tov. Antona Hrena. Dasi je rajni pripadal starejši generaciji, je bil poln razumevanja za težnje mlajšega rodu in je tudi v deklaracijski borbi stal v ospredju. Vse svoje življenje je posvetil težki borbi za slovenski narod in šolo ter stanovskim organizacijam.

Nacrtno delo s triletnim pedagoškim programom se je pričelo l. 1936.

Sresko društvo Maribor desni breg hoče tudi v bodoče družiti vse voljne in zavedne stanovske tovariše v delu za dobro slovensko šolo, za stanovske koristi: poklic in stan.

Učiteljsko društvo Maribor — levi breg

Prvotno je tukajšnji društveni okoliš obsegal oba sreza Maribor levi in desni breg ter se je društvo nazivalo: Učiteljsko društvo za mariborski okraj. Zadnji predsednik tega skupnega društva je od 17. februarja 1929. do 3. oktobra 1931. bil Mirko Vauda. Društvu so predsedovali sledeči tovariši(-ce): Avguštin Požegar, Marija Godec, Albin Šprajc, Ludvik Šijanec in Bruno Rozbaud.

Društvo Maribor levi breg je bilo ustanovljeno 3. okt. 1931. zaradi razdelitve prejšnjega »Učiteljskega društva za mariborski okraj«.

Ob ustanovitvi je društvo imelo 84 članov, danes pa jih ima 91.

Od ustanovitve do danes predseduje društvu Mirko Vauda.

Dne 5. februarja 1932. je društvo odkrilo spominsko ploščo velezaslužnemu pok. tov. Mihaelu Neratu v krčevinski šoli.

Naše društvo se je vsa leta po vojni zavedalo svojega obmejnega položaja ter so njegova glavna prizadevanja in pažnje bile posvečene dvigu obmejnega šolstva in učiteljstva, pa tudi vsestranskemu zboljšanju položaja obmejnega življa in obmejnih prilik sploh. Društvo je organiziralo letno vsaj po eno skupno učiteljsko zborovanje kot manifestacijo severnega obmejnega učiteljstva in doseglo tudi osnovanje meddruštvenega narodno obrambnega odbora v Mariboru.

Trajen spomenik so si postavili s svojim delom: pok. tov. Mihael Nerat v Krčevini, nadzornika tov. Matija Senkovič in Ivan Tomažič.

Učiteljsko društvo Murska Sobota

Leopoldina Kos,
podpredsednica, ki
vodi učiteljsko dru-
štvo Murska Sobota

Ko je postalo Prekmurje l. 1919. del svobodne domovine, je bila prva in največja skrb domačih ter iz Slovenije došlih učiteljev, da uredijo čimprej šolstvo te lepe pokrajine po vidikih in potrebah nastajajoče države. Vodstvo šolstva je prevzel šolski nadzornik Rado Jurko. Naravno in umevno je, da ga je čakalo glede usmeritve in prilagoditve šolstva novim razmeram obilo dela in požrtvovalnega napora. Potrebno je bilo pomiriti in prema-

gati marsikatero nasprotstvo, izvirajoče iz dotanje mentalitete prebivalstva. Toda učiteljsvo se je kaj hitro zbiralo in tudi strnilo okoli mirnega, razsodnega in preudarnega voditelja ter mu sledilo z vno kot veren pomočnik pri šolskem delu. Predvsem je bila potrebna ustanovitev učiteljskega društva za Prekmurje. Obstoja so sicer v tej zadevi mala nesporazumljenja, ki pa so se kmalu pojasnila in poravnala. Šolski nadz. Jurko je vodil sesanek učiteljskega društva v Beltincih v mesecu juniju l. 1920., kjer se je zbralo nepričakovano lepo število učiteljev. Po uvodnem nagovoru nadzornika g. Jurka ter po nadaljnjih govorih je bilo soglasno sklenjeno ustanoviti »Prekmursko učiteljsko društvo« na podlagi že pripravljenih pravil. Z vzklikom je bil izvoljen za prvega predsednika nadučitelj Požegar Avguštin — kot eden najstarejših tovarišev. Po delitvi Prekmurja l. 1925. v dva srez, so učitelji v dolnjelendavskem srezu ustanovili na zborovanju v Turnišču v juniju 1925. svoje »Dolnje-Lendavsko učiteljsko društvo«, a učiteljsvo v srezu Murska Sobotna je ostalo strnjeno v »Učiteljskem društvu za srez Murska Sobotna«. Učiteljsko društvo Murska Sobotna je šlo ob ustanovitvi 69 članov, dočim šteje danes 135 članov.

Prvi predsednik društva je bil tov. Požegar Avguštin, njemu so sledili tovariši Ciril Hočevar, Franc Gabrijelčič, Mirko Štubel, Evgen Antauer, sedaj vodi društvo tov. podpredsednica Leopoldina Kos.

Društvo je v letu 1935. ustanovilo odsek učitelj, a v letu 1938. narodno obrambni odsek.

Učiteljsko društvo Ormož

Ljudevit Belšak,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Ormož

Med prva slovenska učiteljska društva prištevamo tudi učiteljsko društvo za ormoški okraj. Osnovano je bilo pred 66 leti — to je leta 1873. Osnovali so ga takratni narodno zavedni učitelji.

Z ustanovitvijo pa so bile takoj od početka velike težave. V začetku leta 1873. so nekateri zahtevali nemška pravila in ustanovitelji so se razšli. Pri drugem ustanovnem obnem zboru meseca novembra 1873. so pa Slovenci zmagali v toliko, da so se tiskala pravila v slovenskem in nemškem jeziku.

Ob ustanovitvi je šlo društvo okrog 20 članov, danes jih šteje 64. Prvi predsednik društva je bil Schmidinger. Njemu so sledili tovariši: Šijanec, Franc Rakuša, Ivan Košar, Anton Porekar, (opetovano) Miloš Vauhnik, Ernest Slanc, Josip Rajšp, Adolf Rosina, Milan Megla in danes predseduje društvu Ljudevit Belšak. Najdalje je predsedoval društvu še danes živeči ter splošno znani in zavedni tovariš in vnet organizator »Učit. samopomoči« Josip Rajšp, šol. upravitelj v poklju. Bil je predsednik polnih 21 let.

Društvo je svečano proslavilo razne obletnice in sicer: leta 1898. društveno 25 letnico v Ormožu pod vodstvom takratnega predsednika Miloša Vauhnik. Leta 1923. pa 50 letnico v Ormožu. Vsako zborovanje je bilo posvečeno gojitvi tovarištva, kar je krepilo članstvo v napornem delu.

Neminljiv spomin so si pridobili: šol. ravnatelj Anton Kosi, kot mladinski pisatelj in komponist, Franc Serajnik, kot ustanovitelj godbe v Središču, ki je uživala sloves po vsej Sloveniji, Domicijan Serajnik kot godbenik in izborni organist, Josip Rajšp in kot dolgoletni tajnik in poznejši predsednik Adolf Rosina.

Učiteljsko društvo Ptuj

Drago Zupančič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Ptuj

L. 1868., 30. julija, je bilo ustanovljeno slovensko učiteljsko društvo v Ptuj, ki je tako na ozemlju dravske banovine najstarejše učiteljsko društvo. Ustanovnem zboru v Ptuj je radi hudega dežja prisostvovalo le 15 slovenskih učiteljev. Danes šteje ptujsko učiteljsko društvo 154 članov. Ustanovitelj ptujskega društva sta bila nadučitelj pri Sv. Barbari v Halozah Franc Vučnik, ki je bil tudi prvi predsednik društva, in ptujski učitelj ter poznejši ravnatelj Jakob Ferk, ki je kot drugi vodil ptujsko slovensko učiteljsko društvo. Njima so sledili: Alojz Serneč, Jakob Ferk, Janez Robič, Franc Žiher, Ivan Kaukler, Ivan Strelec, Franc Šorn, Franc Kopic, Anton Pesek, Anton Ogorelec, Ivan Klemenčič, Josip Gorup, Janko Lešnik, Mirko Majcen, Ljudevit Musek, Dušan Sestan, Drago Zupančič, šol. uprav. v Dornavi od 1936. dalje.

V prvi dobi svojega obstoja je ptujsko slovensko učiteljsko društvo vršilo velevažno nalogo v tem, da je med svojimi stanovskimi tovariši vršilo veliko nacionalno delo in tako

ohranilo narodu marsikatero omahljivca, da ni utonil v nasprotnem vzdušju. Učitelji ptujskega učiteljskega društva so bili ona vzmet, ki se je sprožila, da se je zamisel organiziranja slovenskega učiteljskega društva širila po vsej slovenski zemlji in da se je končno ustvarilo naše veliko vsedržavno jugoslovansko učiteljsko združenje.

Ptujsko učiteljsko društvo se šteje danes med najagilnejša slovenska učiteljska društva, ki deluje z dvema odsekom (učit. pokret in odsek za mlad. zbornice) in nadaljuje dediščino svojih prednikov in ustanoviteljev.

Učiteljsko društvo Radovljica

Anton Habič,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Radovljica

Sresko učiteljsko društvo Radovljica je bilo ustanovljeno leta 1886. in je šlo ob ustanovitvi 19 članov. Število članstva je letno naraščalo in je danes v društvu včlanjenih 101 član.

Kmalu po ustanovitvi društva se je ustanovil pevski odsek, ki je pri raznih prireditvah pohvalno nastopal.

Predsedniki društva od ustanovitve do danes so bili sledeči tovariši: Marko Kovšča, Janko Baraga, Andrej Grčar, Franc Jaklič, Janez Segar, Drago Blažič, Egidij Schiffrer, Leopold Baebler, Andrej Švan in Anton Habič.

Učiteljsko društvo Slovenska Bistrica

Miloš Tajnik,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Slov. Bistrica

Slovenjebistriško učiteljsko društvo je bilo ustanovljeno 10. aprila 1872. v Slovenski Bistrici. Prvi predsednik je bil takratni šolski upravitelj v Slov. Bistrici Fr. Windisch. — Ob ustanovitvi je šlo društvo 12 članov. — Ker je bilo tedaj v tem kraju učiteljsvo večinoma nemško-misleče so se vodila zborovanja kakor tudi zapisniki v nemškem jeziku. — Društvo je bilo včlanjeno pri »Lehrerbund« v Grazu. — Takoj po ustanovitvi »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« je tukajšnje narodno učiteljsvo izvajalo večino v društvu, začelo se je pri zborovanjih slovensko predavati in zapisniki so se pisali slovensko. Društvo je takoj pristopilo k »Zavezi«. — Danes šteje društvo 62 rednih članov in 2 častna člana. — Dosedanji predsedniki društva so bili: Franc Windisch 20 let, Ernst Tribnik 3 leta, Gregor Polanec 8 let, Jožef Sabaty 14 let, Jos. Kokl 4 leta, Fran Karbaš 3 leta, Jos. Rajner 3 leta, Albert Planer 1 leto, in sedanji predsednik Miloš Tajnik 11 let.

Tukajšnje društvo je eno najstarejših učiteljskih društev ter bo čez tri leta slavilo svojo 70 letnico. — Pred 7 leti je na najslovesnejši način proslavilo svoj 60-letni jubilej.

Za dvig narodne zavesti ima tukajšnje učiteljsvo velike zasluge, saj je znano, s kakšnim elanom je neustrašno delovalo med ljudstvom, ki je bilo zastrupljeno od takrat vladajočega nemčurstva. — Pa tudi sadjarstvo in vinarstvo je visoko dvignilo, za kar mu tukajšnje prebivalstvo izkazuje priznanje in zahvalo.

Učiteljsko društvo Slovenj Gradec

Leopold Kopač,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Slovenj Gradec

je bilo ustanovljeno 6. septembra 1884. Njegovi ustanovitelji so bili: Josip Barle, šolski upravitelj v Slovenjem Gradcu, Ivan Trobej, učitelj istotam, in Franc Vrečko, nadučitelj v Št. Ilju pod Turjakom. Ker so bili za časa koroških bojev na slovenjgraški ljudski šoli poleg ostalega arhiva uničeni in požgani tudi vsi zapiski učiteljskih zborovanj, zato ni možno navesti števila članstva ob ustanovitvi društva, niti podatkov o delovanju društva do leta 1919.

Znano pa je, da je do leta 1901., t. j. do ločitve nemške šole od utrakvistične, prihajalo na društvena zborovanja tudi nemško učiteljsvo v okraju. Danes šteje društvo 48 članov; neorganizirani so 4 učitelji(ce). Od njegove ustanovitve so vodili društvo na-

slednji predsedniki: Josip Barle, Franc Vrečko, Alojz Schechel, Josip Purkhart in od leta 1929. dalje Leopold Kopač.

Trajen spomenik v vsem srezu si je postavil s svojim agilnim delom za narod dne 31. avgusta 1929. leta umrli šolski ravnatelj v p. in župan mesta Slovenjega Gradca, tovariš Franc Vrečko, kot izborni učitelj in vzgojitelj je deloval celih 47 let neumorno in plodonosno za blagor naroda. Od leta 1893. do 1899. je bil tudi okrajni šolski nadzornik za okraje Slovenj Gradec, Šoštanj in Marenberg. Bil je soustanovitelj in dolga leta predsednik okrajnega učiteljskega društva, ki ga je imenovalo za svojega častnega člana. Nj. Vel. kralj Aleksander I. pa mu je ob rojstvu kraljeviča Andreja za njegove velike zasluge podelil red sv. Save IV. stopnje. Z ozirom na položaj na svojem delovnem področju, t. j. v narodnostno mešanem in obmejnem okraju, je društvo posvečalo vso pažnjo narodno obrambnemu delu, predvsem povzdigi narodne zavesti in okrepitvi narodnega ponosa ter pobijanju malodušja in pesimizma, ki zastrupljata ljudstvo, zlasti v obmejnih srezih. To delo, ki ga vrši učiteljsvo sistematično v šoli in izven nje, rodi čimdalje lepše uspehe.

Učiteljsko društvo Šmarje pri Jelšah

Naš srez je po banovini razpiti kot izredno pasiven, po vrhu pa je še teritorialno razbit brez pravega gravitacijskega centra. To dejstvo ovira vsako obširnejšo akcijo v srezu in tudi ni ostalo brez vpliva na delo učiteljske organizacije. V tem dejstvu in veliki razsežnosti sreza s slabimi komunikacijami je iskati razlog, da učiteljsvo tega sreza ni imelo nikoli skupnega stanovskega društva in je bilo učiteljsvo sodnega okraja Kozje ločeno v samostojni organizaciji. Učiteljsvo sodnih okrajev Šmarje in Rogatec je sicer imelo in ima skupno društvo, pa tudi tu se je večkrat pojavljala tendenca cepljenja zaradi oddaljenosti in slabih cest. Šele od leta 1903., ko je bila zgrajena železnica do Rogatca, se problem cepljenja ni več pojavil v resnejši obliki. Pri takih prilikah je razumljivo, da se je učiteljsvo tega teritorija ob ustanavljanju narodnih učiteljskih društev priključilo sosednim društvom, predvsem društvu za okrožje Celje. O ustanovitvi lastnega društva in njegovem delovanju v prvih letih ni več točnih podatkov. Znano je le, da so se zborovanja vršila večinoma v Podplatu pri Kupniku, kjer je nekako prometno središče za oba sodna okraja. Članov je bilo ob ustanovitvi okoli 20, in sicer sami moški. Prvi znani predsednik društva je bil Matija Šumer iz Št. Vida pri Grobelnem. Njemu je sledil Vekoslav Strmšek iz Št. Petra na Medvedovem selu, uspešen organizator, ki je bil tudi daljšo dobo podpredsednik Zveze. Po njegovi smrti leta 1907. je vodil društvo do končane vojne Tomo Kurbus iz Slivnice. Po vojni so društvu predsedovali Hinko Šumer iz Šmarja, poznejši nadzornik in predsednik Učiteljske tiskarne, Ivan Glinšek iz Rogaške Slatine, Eliza Kukovec iz Stoperc in Miloš Verk iz Sv. Križa. V deklaracijski dobi je društvo prekinilo zveze s poverjeništvom in se je kot opozicija ustanovilo vzporedno društvo s predsednikom Josipom Cenčičem iz Rogatca na čelu. V letih pred vojno je pri društvu več let vršil tajniške posle Pavle Flere, poznejši nadzornik in referent ministrstva prosvete. Društvo šteje sedaj 80 članov.

Učiteljsko društvo Šoštanj

Martin Mencej,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Šoštanj

Doba šestdesetih let učit. organizacije v tem predelu slovenske zemlje je doba neprestanih borb, stremljenj in hotenj.

Učiteljsvo se je po večkratnih pripravljalnih sestankih že 1. oktobra 1879. leta organiziralo v »Šaleško učiteljsko društvo« s sedežem v Šoštanju. Namen društva so označili: »gojenje kolegialnosti, pridobiti šoli prijateljev in simpatije občinstva«. Nameni so bili skromni, zato pa tembolj idealni. Z ozirom na malo število šol v okraju (7), je bilo tudi temu ustrezajoče nizko število članstva (11), kljub temu, da so bili vsi učitelji organizirani.

Prvi društveni predsednik je bil Fran Hernaus, šolski upravitelj v Šoštanju, ki ni bil nič manj priljubljen med ljudstvom kakor med učiteljsvom. Njegove gospodarske sposobnosti (sadjarstvo) so ga popularizirale med ljudstvom, šolske pa med učiteljsvom. Tako je ostal društveni predsednik vse do upokojitve l. 1901., ko je bil imenovan za častnega člana.

Predsedniško mesto je nato nastopil Ivan Koropec, učitelj v Šoštanju, ki je društvu predsedoval vse do leta 1919. Imenovan je bil za častnega predsednika.

V novih prilikah po prevratu je prevzel predsedstvo Vinko Stopar, šol. upravitelj v Velenju, ki je predsedoval do l. 1927. Za časa njegovega predsedovanja se je vršila v Šoštanju pokrajinska skupščina 1925. leta. Sledil mu je na predsedniškem mestu Martin Vrečko, ki je društvu predsedoval z malo izjemo do leta 1936. V presledku je vodil društvo Franc Mlinšek (1930.), učitelj v Velenju. Od leta 1936. vodi društvo predsednik Martin

Mencej. Članov ima danes društvo 50, t. j. 92 % vsega učiteljskega.

V zgodovini šaleške doline blestijo med prvimi imena pokojnih učiteljev F. Hernaus, I. Koropec, Al. Trobej in I. Lukman, ki so si kot šolniki, organizatorji, gospodarstveniki in narodni buditelji postavili spomenik, h kateremu naj bi sedanje generacije vedno znova in znova romale po nove vzore in ideale, predvsem pa po nove sile za nezlomljivost značajev, v čemer so bili posebljen vzor.

Učiteljsko društvo Škofja Loka

Vojteh Debeljak,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Škofja Loka

Med najmlajša učiteljska društva v dravski banovini se nedvomno lahko prišteva škofjeloško. Ustanovljeno je bilo 2. decembra 1933. Poleg odličnih gostov se je že takoj ob rojstvu tega stanovskega društva zbralo 55 tovarišev in tovarišic, ki so s svojo navzočnostjo izpričali pripravljenost do stanovskega dela. Članstva ob ustanovitvi je bilo 57. Povedati pa moramo pri tem, da je bilo učiteljsvo škofjeloškega okraja že prej organizirano, in to v kranjskem društvu. Šlo je tedaj le za delitev kranjskega društva, predvsem iz razloga, da se škofjeloški okraj stanovsko čimbolj poži, deloma pa tudi za tegadelj, ker se je tedaj boril loški okraj za svojo upravno samostojnost, ki jo je z ustanovitvijo sreskega načelstva tudi dosegel.

Na ustanovni skupščini je bil izvoljen za predsednika Vojteh Debeljak, učitelj v Škofiji Loki, ki zavzema mesto predsednika še danes.

Čeravno je društveno življenje škofjeloškega društva mlado, kaže društvena iniciativnost lepe uspehe. Predvsem se je bodrilo članstvo v stanovski zavednosti, ki pa ni obstojala zgolj v besedah, marveč tudi v dejanjih. Znatno se je zvišalo število članov pri Učiteljski Samopomoči in pri Učiteljski tiskarni, kjer smo povsod dvignili število na preko 30. Stiki društva z banovinsko sekcijo so bili vseskozi korektni, pristrčni, vsa pereča in ne maloštevilna vprašanja so se reševala ekspeditivno.

Društvo šteje danes 64 članov in je število neorganiziranih izredno nizko. Pa tudi z neorganiziranimi smo stalno v stikih, ker smatramo za svojo dolžnost, da smo vsi učitelji in učiteljice v srezu ena družina.

Učiteljsko društvo Žužemberk

Franc Mervar,
sedanji predsednik
učiteljskega društva
Žužemberk

Učiteljsvo žužemberškega sodnega okraja in Suhe krajine je vso povojno dobo čutilo nujno potrebo svojega lastnega društva. Življenjske razmere v teh krajih so zaradi oddaljenosti od železnic in kulturnih ter gospodarskih centrov težke in povsem svojevrstne. Le redkokdaj sta se mogla učitelj in učiteljica iz Suhe krajine udeležiti pri obstoječih prometnih zvezah zborovanja v oddaljenem Novem mestu, vselej pa je bilo to združeno z velikimi materialnimi in fizičnimi žrtvami.

Ti razlogi so pripomogli k ustanovitvi samostojnega žužemberškega učiteljskega društva, ki je imelo svoj ustanovni občni zbor dne 22. januarja 1930. Kako zaželeno je bilo društvo v učiteljskih vrstah, dokazuje dejstvo, da je pristopilo že prvi dan k društvu 31 tovarišev in tovarišic, ki so službovali takrat po šolah njegovega teritorija. Za predsednika je bil izvoljen France Mervar.

Posebnost žužemberškega učiteljskega društva so njegova zborovanja. V gozdaricah in s palico v rokah prihajajo člani z vseh strani, goriz iz uboge Suhe krajine in doljenjskega Banata-Dobrnica, pa iz idiličnih Šumberskih Sel in Ajdovca, da se v prijateljskem krogu kakor ena velika učiteljska družina pogovorijo o svojih težavah in o delu, za katerega so postavljeni. — Naj ostane tako tudi v bodoče!

UČITELJSKI DOM V MARIBORU

Tovariši in tovarišice, ki nameravajo v prihodnjem šolskem letu izročiti svoje sinove v varstvo Učiteljskega doma, naj jih priglasijo najpozneje do 10. julija t. l. Radi pičlega števila praznih mest pridejo prvenstveno v poštev začetniki

Engelbert Gangl:

Ko sem bil urednik

Engelbert Gangl,

dolgoletni urednik »Učiteljskega tovariša«.

Moj predhodnik v uredniških poslih je bil pokojni Jakob Dimnik, ki sem bil z njim v prijateljskih stikih menda že od leta 1891., ko sem kot gojenec četrtega letnika ljubljanskega učiteljskega organizatorja prve abiturient-skega sestanka jugoslovanskih učiteljskih v bivši monarhiji. Ta sestanek je bil meseca avgusta 1892 na strleški v Ljubljani (danes Ljudski dom v Strleški ulici). Že januarja onega leta je bila v stari Čitalnici, kjer je danes Tičarjeva trgovina v Šelenburgovi ulici, proslava Komenskega. Za to priliko sem na pobudo skladatelja Antona Nedvčda napisal nezem, ki jo je deklamiral neka mlada učiteljica; njenega imena se ne spominjam. Moje prvo službeno mesto je bilo od 1. oktobra 1892 na enorazrednici v Budanjah pri Vipavi (165 otrok!). Od tam sem začel pošiljati prve dopise v Učiteljskega tovariša. Pot v Budanje je držala skozi Postojno, kjer si je Dimnik ustanovil svoje domače ognjišče. Meseca maja 1893 je bil v Ljubljani I. slovenski vsesokolski zlet. Na zlet smo prišli tudi Vipavci. Njim na čelu sem nosil v sprejedu zastavo. Po končani javni telovadbi na Kozlerjevem vrtu sem prisedel k mizi, kjer so že sedeli: mestni nadzornik prof. Levec, nadučitelj Andrej Žumer in Jakob Dimnik. Tako so se vedno bolj utrjale prijateljske vezi med nama, dokler me niso ti šolniki spravili — meni za hrbtno — v Ljubljano na ledinsko šolo, češ da me potrebujejo.

Dimniku sem pomagal pri Tovarišu, kolikor sem mogel in kadar koli je hotel imeti v listu tak in tak članek. Da mi olajša ta položaj, sta moja šol. vodji Žumer in za njim Jos. Maier dovolila, da sem po končanem poku mogel pisati in študirati v šolski zbornici, da sem v jesenskih in zimskih večerih priteštil izdatke za luč in kurjavo. Ivanu Tomšiču sem pisal za njegov Vrtec, prevajal sem drame in operne tekste za slovensko gledališče in besedila za velika glasbena dela, ki jih je izvajala Glasbena matica, kjer sem bil nekaj časa tajnik, dve sezoni sem bil celo recenzent slovenskih gledaliških predstav v Slovenskem narodu — z Maksom Josinom sem sestavljal Drugo berilo s slovnico, poučeval sem slovenščino v Huthovem zavodu na Poljanski cesti, pisal za Ljubljanski Zvon in pod Francetom Lampetom za Dom in svet, za tržaško Edinost, za Hribarjev Narodni koledar v Celju itd. — Bilo je torej za mladega moža dela preko glave dovolj.

Tako se je tudi Dimniku delo množilo, ker so ga zvali v javne posle v mestni upravi in je v šolski službi napredoval do vodečega mesta na ledinski šoli. Povabil me je za svojega sourednika, dokler nisem vseh uredniških skrbi in težav prevzel sam. Organizirali smo poročevalsko službo, povečali obseg lista in ga izpremenili v tednik. Smer Učiteljskega tovariša je šla vedno jasneje in odločneje v prave osamosvojitve od vseh vplivov izven teženj učiteljskega stanu. Postali smo silno bojevit in neustrašeni v zahtevah po izboljšanju gnotnega položaja in po uveljavljanju ugleda in časti slovenskega učiteljstva. Odbijali smo napade z leve in z desne, a tudi oni, ki so bili uradni predstavniki šolstva, niso bili deležni nikakega pardona, kadar smo smatrali, da je njihovo delo za šolstvo in učiteljstvo škodljivo in pogubno.

Na eni strani se je dvigal pogum večine organiziranega učiteljstva, rasla je njegova stanovska samozavest, utrjalo se je pravo, globoko in iskreno tovarištvo. Na zvestobo vseh si mogel vedno absolutno računati. Na drugi strani so bile na delu sovražne moči, ki so izkušale razdrobiti našo stanovsko solidarnost in ki so ščuvale šolske oblasti proti nam. V tej trajni napetosti, v nekakšnem stalnem vojnem stanju, je bilo treba žrtvovati marsikatero noč, da je bilo vse delo opravljeno in da ni šolski poklic nikoli trpel. V šoli je bil vsak od nas vedno na svojem mestu. To je bil naš najjačji ščit v borbi za biti ali ne biti.

Kar tako mimogrede sem opravil dve leti studija na dunajskem pedagoškem (1900 do 1902) na svoje stroške. Ustanovili smo Zvonček, ki sem ga jaz urejal 30 let, osnovali Učiteljsko tiskarno in se pripravljali, da mobiliziramo in izčrpamo vsa sredstva v borbi za kruh. Vlada — ona v Ljubljani in centralna na Dunaju — je že pripravila dekret, da me pošlje nekam na Tirolsko in mi s tem izvije Učiteljskega tovariša iz rok. Ko sem se vrnil z Dunaja, so v Idriji ustanovili mestno slovensko realno in leta 1903 odprli na njej pripravljani razred. Moji prijatelji so poskrbeli, da me je občinski odbor Idrije pozval v službo na ta razred. In namesto na Tirolsko je šel jeseni 1903 Učiteljski tovariš z menoj v

Idrijo. Tu so me tri leta po tem izvleku za deželnega poslanca. Kot nepolitičen človek sem vzel to novo breme silno resno. Hotel sem odložiti uredništvo, a Dimnik je dejal: »Kot poslanec moraš imeti svoje glasilo!« In ker ni bilo takrat nikogar razen mene, ki bi bil manj odvisen od vlade, nego sem bil jaz, sem ostal urednik vse do vojne l. 1914, ko so me vpoklicali takoj prvi dan. Uredništvo je prevzel Luka Jelenc v Ljubljani. Mobilizirali so me trikrat, gonili me sem in tja in le za las je manjkalo, da me niso poslali na Suih bajer. A to je posebno poglavje, ki ne sodi v tesni okvir tega članka.

Bele lise v medvojnih letnikih Učiteljskega tovariša govore, kakšni so bili naši pogledi z ozirom na bodočnost našega šolstva v državi, ki se nam je obetala na ruševinah starega sveta prevar in krivic. Te zaplenjene članke sem pisal jaz.

Vekoslav Mlekuž:

„Učiteljski tovariš“

Vekoslav Mlekuž,

urednik »Učiteljskega tovariša« in predsednik Učiteljskega društva Ljubljana — mesto.

O tisku se govori kot o osmi velesili. Ni brez podlage ta trditev, kajti razvoj tiska in močan njegov vpliv na javno mišljenje je neizpodbitno podkrepil in utemeljil tako nazarje. In prav to dejstvo mora upoštevati vsaka skupina, ki se hoče kakor koli uveljaviti v javnosti in si v njej utrditi lastno stališče; ustanoviti si mora predvsem svoje lastno glasilo ali pa si vsaj zagotoviti prostor v že obstoječih listih.

Izredno jasne poglede na življenje, temeljito poznanje javnosti, predvsem pa učiteljstva, nad vse močno in neomajno stanovsko zavest je morala imeti ona pečica učiteljev, ki je že v začetku druge polovice preteklega stoletja, tako rekoč ob rojstvu učiteljskega stanu v Sloveniji spoznala, da je vsaka borba za pravice stanu in šole, borba za napredek prosvete in kulture sploh, skoraj brez pomena, ako nima na razpolago svojega lastnega glasila, v katerem naj prihajajo do izraza težnje, želje in zahteve učiteljskega stanu kot celote. Ta zavest je torej ustvarjala učiteljstvu glasilo, ki je sedaj že osemdeseto leto glasnik učiteljskih in šolskih, a morda še v veliko večji meri glasnik narodnih potreb. Zato je tudi »Učiteljski tovariš« kot glasilo združenega učiteljstva vedno predpostavljalo obče narodne interese interesom stanu.

»Učiteljski tovariš«, katerega izdajanje je bilo sklenjeno že l. 1860., prinaša v uvodnem članku svoje l. številke važno ugotovitev »Rok dila so ga okoliščine novega časa«. Te »okoliščine« označujejo takratni avstrijski absolutizem, in borba proti njemu je privedla takratno učiteljstvo do spoznanja potrebe po lastnem glasilu. »Učiteljski tovariš« je v začetku izhajal mesečno kot list za šolo in dom, a tekoma doseganja 79 let svojega izhajanja je ta starost slovenskega časopisja postal oče stanovske zavesti takratnega slovenskega učiteljstva in propagator ideje snovanja učiteljskih društev in se končno razvil v glasilo učiteljskega udruženja. In kakor so ga rodile okoliščine novega časa, tako je z duhom časa napredoval in se širil.

Če upoštevamo dejstvo, da je »Učiteljski tovariš« že nekaj let izhajal, ko so se šele poridili prvi začetki učiteljske organizacije, tedaj moramo ugotoviti, da je bil prav stanovski tisk ona izredna sila, ki je pritegnila večino slovenskega učiteljstva k sodelovanju za skupne interese naroda, šole in stanu in ga združila v močni stanovski organizaciji, ona privlačna moč, ki je vedno znova privabljala nove člane v organizirane vrste in končno oni neizčrpni vir nasvetov in spodbud, ki je dvigal v učiteljstvu zavest, da je edino od njegovega prizadevanja, dela in truda, njegove odpornosti in vztrajnosti odvisna moč organizacije in s tem zagotovljeni tudi uspehi v korist naroda in lastnega stanu. Od stopnje do stopnje si je moralo učiteljstvo samo priboriti vse svoje pravice, a boriti se je moralo tudi za dvig našega šolstva in s tem za splošen dvig kulturne ravni slovenskega naroda. V tej borbi mu je bilo lastno glasilo neprecenljiva opora in javna tribuna vseh njegovih upravičenih zahtev in stremljenj po napredku.

»Učiteljski tovariš« je vsa leta širil narodno zavest in to že v dobi, ko so zadnji ostanki avstrijskega absolutizma še močno tlačili vse avstrijske Slovence; vzgajal je mno-

Oktober 1918 sem se na povratku z Dunaja v Trst ustavil v Ljubljani, da počakam konca vojne. To se je zgodilo 28. istega meseca. Takoj so mi zopet naložili uredništvo, ki sem ga opravljal do maja 1919, ko so me imenovali za višjega šolskega nadzornika. Da omogočim Učiteljskemu tovarišu popolno neodvisnost tudi v presoji svojega dela na tem novem položaju, sem dokončno odložil uredništvo, ki sem ga v najtežjih okoliščinah opravljal do malega 20 let. Premnoga kaplja lastne srčne krvi je v njem, premnoga prečuta noč, premnoga zarezava ostrine bojevitega meča, premnogi »jekleni klin« razjarjene duše in zagovornikove besede in obsodbe — kakor pravi Učiteljski tovariš v članku ob mojem odhodu iz uredništva — a tega nam ni mogel nihče nikoli očitati: da nismo bili značajni, nepodkupni, pošteni in delavni v imenu časti in poslanstva šole in stanu.

Srečen sem, da je v tem napornem in vendar zmagovitem prizadevanju naše pretekle zgodovine tudi del moje sokolske duše!

naše šolstvo in tudi naša izobrazba in s tem kulturna raven vsega slovenskega naroda na mnogo višji stopnji nego je, če bi se upoštevali vsi nasveti in vsi predlogi, ki jih je tekom let objavljalo učiteljstvo v svojem glasilu. Vsi letniki »Učiteljskega tovariša« nam namreč dokazujejo, da so bile vedno močne in često najvplivnejše in tudi odločujoče prav one reaktivne sile, ki so ovirale pravičen kulturni razvoj in napredek našega naroda, zato so morale ovirati učiteljska stremjenja, odklanjati nasvete in prezirati vse predloge, ki jih je v javnost iznašalo učiteljstvo potom svojega tiska.

»Učiteljski tovariš« je tekom dolgih let svojega izhajanja in razvoja, najprej kot kulturni list učiteljstva, a pozneje kot borbeno stanovsko politično glasilo učiteljske organizacije, priboril učiteljstvu mnoge pomembne in znane uspehe, ki so bili v korist tako učiteljskemu stanu kakor tudi šolstvu in svetovi sploh, bili so pa velikega pomena tudi za razvoj našega naroda. Posebno veliki so bili ti uspehi po našem narodnem osvobodjenju in zedinjenju. Združeno učiteljstvo gleda lahko s ponosom na dosežene rezultate svojega dela, čeprav so bile ovire, ki jih je moralo premagati, često skoraj nepremagljive. Zaveda se, da je vedno in ob vsaki priliki storilo svojo dolžnost, potom svojega stanovskega tiska je obveščalo javnost in odločujoče činitelje o najbolj perečih zadevah in aktualnih vprašanjih pomembnih in važnih za razvoj našega šolstva in prosvete, a v kolikor v celoti ni uspelo, je le obžalovati, kajti krivda neuspehov leži izven območja vpliva učiteljske organizacije in njegovega tiska.

Tudi v bodoče hoče »Učiteljski tovariš« ostati glasnik odkritih in jasnih potreb in zahtev učiteljskega stanu in njegove organizacije; ostati hoče še vedno tribuna kulturno naprednih stremljenj združenega učiteljstva in biti borbeno glasilo za vse pravice in potrebe učiteljskega stanu in s tem tudi za vse aktualne potrebe naroda.

Matija Senkovič:

„Popotnik“ kot pedagoško glasilo naše organizacije

Matija Senkovič,
urednik »Popotnika«.

Ko se je ustanovila Zaveza, sta izhajala dva učiteljska lista, v Ljubljani »Učiteljski tovariš«, v Mariboru »Popotnik«. Na ustanovni I. glavni skupščini v Ljubljani 1889. l. se je proglasil »Popotnik« za Zavezino glasilo. M. Nerat, ki je bil med ustanovitelji »Popotnika«, ga je 1883. l. s 4. letnikom prevzel v svoje založništvo in uredništvo ter s težkimi gnotnimi žrtvami vztrajal kot njegov založnik do 1891. l., ko je list prevzela Zaveza v svojo last.

Prva leta se je tiskal »Popotnik« v Mariboru in Celju. Ko pa je začela v Ljubljani poslovati Učiteljska tiskarna, se je list preselil v začetku novega leta 1907. pod domačo streho, kjer se tiska še danes.

Zaveza je skušala »Popotnika« povzdigniti z dobrimi spisi. Zato je dvakrat razpisala nagrade po 4, 3 in 2 cesarska cekina, dvakrat pa po 50 K za najboljše spise pedagoške, šolske - politične ali metodično - didaktične vsebine.

Sprva je mnogo pisal v »Popotniku« njegov urednik Nerat sam, sčasoma pa si je ustvaril stalen krog dobrih sotrudnikov, ki so v svojem idealizmu pisali večinoma zastoj, ker ni bilo sredstev za honorarje.

S »Popotnikom« je Zaveza dala slovenskemu učiteljstvu pedagoško glasilo, ki je vsebinsko krepko korakalo z duhom časa. V njem so se obravnavala skoraj vsa aktualna vprašanja pedagogike in metodike ter je v glavnem zbrano strokovno duševno delo slovenskega učiteljstva do ustanovitve SSM.

Leta 1912. je izšel kot priloga k 12. številki »Popotnika« seznam važnejših Popotnikovih člankov od leta 1883. do 1913., ki ga je sestavil Fr. Kocbek. Ta seznam omogoča dober pregled o najvažnejših strujah v vzgojstvu in šolstvu v navedeni dobi in je najboljši dokaz za stremljenje slovenskega učiteljstva vseh kategorij po globlji pedagoški izobrazbi.

Ko so na prelomu stoletja sosedne dežele preplavili mogočni valovi šolsko-reformnega gibanja, so se začeli ti valovi polagoma razlivati tudi čez meje slovenskega ozemlja ter so zanesli to gibanje med naše učiteljstvo, ki se je začelo navduševati za nove ideje delovne šole. Tako je bil naš »Popotnik« nenadoma postavljen pred nove naloge in nove probleme, ki so jih njegovi novi uredniki in sode-

lavci pravilno doumeli. To gibanje in zanimanje za šolsko reformo je imelo že od vsega početka v našem pedagoškem glasilu najboljše pospeševalca, ki je obnovitveni volji učiteljstva dovajal vedno nove hrane.

Temu mnogo obetajočemu razvoju pa je vojna napravila nagel konec. Vendar je »Popotnik« tudi sedaj nadaljeval svoje delo, dasi šolska praksa v tem razburkanem času ni mogla več slediti teoriji. Po končani vojni pa je še v večji meri nego doslej odpiral svojim čitateljem nove, širše in globlje vidike v vsa novejša in pomembnejša vprašanja iz vzgoje in pouka. Pri tem pa se je oziral prav tako na resna, psihološki utemeljena teoretična raziskovanja kakor na dnevno podrobno pedagoško delo, tako da je bilo čitateljem mogoče, spoznati najnovejše rezultate pedagoško-reformnega gibanja ter se z njimi okoriščati v praksi. V ta namen je »Popotnik« objavljati tudi prispevke v konkretni obliki delovnega pouka, da bi zlasti mlajšemu učiteljstvu nakazal pot, kako se naj splošna načela delovne šole prevajajo v vsakdanjo šolsko prakso. Tako je »Popotnik« tudi po vojni ostal zvest svoji tradiciji ter postal stvarni nosilec pedagoške teorije in prakse v slovenskih šolah. Ker pa je hotel tudi v bodoče ostati predvsem glasnik za sodobne vzgojne ter učne smeri in oblike, je izpremenil svoj prejšnji podnaslov »Pedagoški list« ter ga nadomestil z značilnejšim podnaslovom »Časopis za sodobno pedagogiko«.

Čeprav so gospodarske razmere v zadnjih povojnih letih z vso silo pritiskale na šolo in učiteljstvo, je našemu pedagoškemu časopisu kljub temu uspelo, da je, na zunaj sicer okrnjen, a na notraj okrepljen, prebrodil to krizo in da se je celo še globlje zasadil. Za to se moramo zahvaliti neupogljivi volji našega učiteljstva, ki je premagalo vse težkote, zahvaliti se moramo njegovemu idealnemu pojmovanju učiteljskega poklica in njegovemu neodoljivemu stremljenju po samoozbrazbi, zlasti pa tudi dragocenemu sodelovanju naših sotrudnikov in strogo stvarni usmerjenosti našega lista.

Velik del učiteljstva si vneta in vestno prizadeva, da smiselno in smotno izvede šolsko reformo ali da vsaj zrahlja in pripravi tla za obnovo našega šolstva. Tej nalogi služi tudi naš pedagoški tisk. Potrebno nadaljevanje tega dela, ki si ga moramo postaviti kot bodočo nalogo, je tole: Da se poleg delovne ideje, ki je glavni smoter šolsko-reformnega gibanja, postopoma začno splošno uveljavljati v šolski praksi tudi vsa ostala načela, ki tvorijo bistvo aktivne in življenjske šole, med katerimi opozarjamo zlasti na strnjeno šolskega dela in na načelo njegove življenjske bližine.

Letos je stopil »Popotnik« v 60. leto svojega življenja. V tej dolgi dobi je postal priljubljen vodnik in svetovalec učiteljstvu pri njegovem šolskem delu. Vzniknil je iz lastne moči in skupno delo ga vzdržuje, služi pa predvsem praktičnim potrebam domačega učiteljstva. Poleg sodobne prakse pa pospešuje tudi znanstveno nadaljnjo izobrazbo, seznanja učiteljstvo s sodobno pedagoško literaturo, poroča o najpomembnejših sodobnih pedagoških vprašanjih ter orientira o poteh domače in tuje pedagogike, toda vedno s stališča naših potreb. Tako je »Popotnik« bistveno pripomogel k temu, da je delo slovenskega učiteljstva pridobilo na ugledu ne samo v ožji domovini, nego tudi daleč preko ozkih mej našega življenjskega prostora. In s tem dela naše pedagoško glasilo tudi čast organizaciji, ki ga izdaja.

Josip Ribičič:

Skrb učiteljske organizacije za mladinsko književnost

Josip Ribičič,
urednik »Našega roda«.

Vzporedno z razvojem učiteljske organizacije v stanovskih vprašanjih in neposredno z naraščanjem umskega nivoja njenih članov je stopala v naših vrstah skrb za mladinsko književnost vedno bolj v ospredje.

Že »Zaveza avstrijskih jugoslov. učit. društev« je ves čas svojega obstanka skrbelo za dobre mladinske spise. Čeravno prvi poizkusi s »Knjižnico za mladino«, ki jo je »Zaveza« ustanovila l. 1895, in izdajala Gabrščekova tiskarna v Gorici, niso kazali uspeha (»Knjižnica« je s presledki morala prenehati l. 1906., ker je bila glede na nizko naklado predraga in je preveč neredno izhajala), vendar »Zaveza« v zaupanju do dobre stvari ni klonila, temveč je nadaljevala započeto delo v prepričanju, da je dobro mladinsko čtivo najboljše jamstvo za narodov obstoj. V tem delu za izobrazbo in slovensko zavest mladine je bila »Zaveza« skoroda prepuščena sama sebi. S tega stališča gledano so njeni razvojni uspehi veliki in častni. »Mladinski knjižnici« je sledila »Jan Legova knjižnica«, ki je začela izhajati po smrti velikega slovanskega rodoljuba Jana Lege l. 1906. in ki kaže že velik napredek.

Vekoslav Mlekuž:

„Prosveta“

Učiteljsko delo izven šole, prizadevanje vzbuditi in utrjevati narodno zavest, delo za dviganje kulturne, socialne in gospodarske ravni med kmečkim in delovnim ljudstvom sega prav do prvih začetkov učiteljskega stanu. Učiteljski poklic ni bil nikoli omejen zgolj na delo med štirimi šolskimi stenami; delokrog njegovega udejstvovanja je bil mnogo večji, ker je tudi že v davno pretekli dobi obsegal prav vse panoge javnega udejstvovanja. Toda vse delo učiteljstva izven šole je bilo povsem individualno, prilagodeno predvsem učiteljevim sposobnostim, zato v večini primerov niso bile dovolj upošteevane pereče kulturne in gospodarske narodne potrebe. Dela je bilo vedno mnogo, toda celotni rezultati ogromnega truda niso bili vidni in zato za učiteljski stan kot celoto manj pomembni. Individualno doseženi uspehi so dvigali ugled posameznih učiteljev in učiteljic, niso pa mogli postati iniciativna spodbuda ostalim, ker pač niso prodrli v širšo javnost. In prav zaradi tega se je v naših vrstah pojavila in postala v povojni dobi še prav posebno izrazita težnja po organizaciji vsega učiteljskega izvenšolskega udejstvovanja, za kar je bilo v prvi vrsti potrebno posebno glasilo, ki ga je učiteljska organizacija tudi osnovala.

Meseca januarja 1924. je začela izhajati »Prosveta«, ki ji je bila odmerjena mesečno ena stran »Učiteljskega tovariša«. Že podnaslov: »Glasnik poverjenosti UJU v Ljubljani« o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljskega nam nakazuje smer — organizirati vse do tedaj skrito učiteljsko delo izven šole in ustvariti možnost, da ga spozna tudi širša javnost. To potrjuje tudi uvodni članek druge številke: »Dviganje prosvete v narodu s knjigo in organizacijo knjižnic«, ki se začena s sledečim mottom:

Če so se učitelji in učiteljice v preteklosti udejstvovali kot posamezniki, je sedaj napočil čas, da se udejstvujemo tudi na polju izvenšolske prosvete kot organizirana celota.

Začetek je bil skromen, razvoj časa neizprosno, in ker so se vedno bolj spreminjale potrebe naroda, se je moralo tem potrebam ustrežajoče spreminjati tudi učiteljsko izvenšolsko udejstvovanje. Ni bil zgolj slučaj, da je »Prosveta«, ki je bila osnovana kot nujno potrebna javna tribuna tega dela, večkrat spreminjala svojo smer in tudi obliko, marveč je to zahtevala potreba časa, ki je od leta do leta vedno izraziteje postavljala učiteljevemu delu med narodom nove naloge.

Že drugi letnik »Prosvete« je v l. 1925. začel izhajati kot posebna mesečna priloga »Učiteljskega tovariša« v kvart formatu in

Ali že l. 1899. je vodstvo »Zaveze« spoznalo, da je potrebno dati mladini poseg periodično izhajajočih knjig tudi mesečnik s čtivom, ki bi odgovarjalo tedaj modernim etičnim vzgojnim in nacionalnim smerem. Zaradi tega je l. 1900. ustanovila mladinski list »Zvonček«, ki se je prvotno tiskal v »Narodni tiskarni«, kasneje, l. 1907., pa v »Učiteljski tiskarni«. Vse do l. 1929. je spadala ta list med izdaje učiteljske organizacije in vse do tega leta mu je bil urednik Engelbert Gangl. (Sedaj izdaja »Zvonček« poseben konzorcij, urejuje ga pa dr. Karlin.)

List je bil dobro urejevan in je bil posebno v začetku vsebinsko na višku. Zaradi premajhne naklade in morda tudi zaradi izčrpanosti in izpisanosti svojih starejših sodelavcev pa ni mogel hoditi vstric novim potrebam in tu pa tam tudi pretiranim zahtevam novega časa.

Leta 1926. izvršeni novi stanovski usmeritvi učit. organizacije je logično moralo slediti tudi stremljenje, da se novi miselnosti podrede vse publikacije, tako tudi mladinski list in mladinske publikacije. Učiteljskemu združenju ni več zadostoval mladinski mesečnik, ki so mu naročniki le maloštevilni krogi, temveč je postala glasna zahteva po sodobno urejevanem časopisu, ki naj gre v čim večjem številu med najširše plasti naroda. Tako se je l. 1927. ustanovila »Mladinska matica«, l. 1929. pa »Naš rod«, ki sta v glavnem po zaslugi učiteljstva dosegla že koj v začetku visoko naklado, tako da je šlo do danes po 12 letnem izhajanju »Mladinske matice« in 10 letnem obstoju »Našega roda« med naše ljudstvo knjig Mlad. matice in letnikov »Našega roda« v skupnem številu okroglo 1.220.000 izvodov.

To število nam dokazuje, da se je Mladinska matica z »Našim rodom« zakoreninila v najširših plasteh našega ljudstva in da je bila zahteva po njeni ustanovitvi in njenim načinom organizacije upravičena.

V teku svojega obstoja je »Mladinska matica« doživela marsikatero priznanje kompetentnih ocenjevalcev doma in v tujini, ali tudi marsikatero bridko spoznanje. Morala se je mnogokrat boriti proti krivičnim in tendencičnim očitkom. Ali kakor mora poštenje in resnica vedno zmagati, je tudi »Mladinska matica« prebrodila vse težkoče ter dosegla tako višino, da se lahko mirno postavi s svojimi publikacijami vstric mladinski literaturi velikih narodov Evrope.

»Mladinska matica« je ena najaktivnejših postavk učiteljske organizacije in najlepši dokaz, kaj zmore skupno delo tako obsežno razporejenih armade kot je učiteljstvo.

samopomoči. Ko gre za obrambo eksistence, se morajo izločiti na skupni delovni fronti vse ideološke diference.« Na drugem mestu pa ugotavlja: »Na to pot solidarnega sodelovanja v skupni falangi vaše fronte — vaše ga občestva — vabi poslanec »Prosveta«.

Po zopetnem enoletnem presledku je izhajala v l. 1935./36. »Prosveta« kot skupno glasilo Kluba prijateljev vaše kulture in Odseka za kmetstvo in gospodinjstvo nadaljevalno šolstvo. Zaradi gmotnih težkoč je bilo njeno redno izhajanje vedno ovirano in zato je VIII. (ponovno označen kot VII.) letnik začel izhajati v l. 1937. in tokrat kot glasilo »JUJ — sekcije Ljubljana, za delo učiteljstva v šoli in med narodom«.

V tem letniku nastopajo sodelavci Učiteljskega pokreta in obdelajo v njem obmejni problem predvsem z gospodarskega, socialnega in kulturnega vidika. Začenja se resno delo za sistematično proučevanje našega podežljaja in zbiranje statističnega gradiva o gospo-

darskem in socialnem stanju podeželskega otroka. V tem letniku prihaja do izraza tudi težnja, naj bi se vse narodno obrambno, kakor tudi kulturno delo združilo v gospodarskem delu, ki bi se pa moralo podrediti neki skupni centrali, ki bi vse to delo pravilno usmerjala.

Deveti (označen kot VIII.) letnik priobčuje že izsledke proučevanja in dela Učiteljskega pokreta in vsebuje obširne statistične podatke o prehrani, obleki in telesnem razvoju otroka. Vsi ti izsledki in podatki naj bi bili edino pravilni kažipot, kje je pomoč najnujnejša.

»Prosveta« se v zadnjih letih visoko ceni in ji mnogi poznavalci slične literature in tudi strokovnjaki priznavajo veliko vrednost. Od glasila o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva se je tekem 15 let dvignila na raven znanstveno resne revije in je le obžalovati, da ni zadostnih denarnih sredstev, ki bi omogočila njeno redno izhajanje.

Vaude Mirko:

Učiteljska organizacija in narodno obrambno delo

Mirko Vaude,

predsednik Učiteljskega društva Maribor — levi breg, in poročevalec Odseka za obmejno in manjšinsko šolstvo.

Že vsa leta v predvojni dobi se je učiteljstvo zavedalo, da tvori v obsežnem narodno-kulturnem udejstvovanju baš **narodno-obrambno delo** glavno nalogo njegovega javnega delovanja. Ako pregledamo vrste naših nacionalnih pionirjev pred svetovno vojno, ako otvorimo anale naših takratnih narodno-obrambnih ustanov, predvsem naše velezašlužne in nacionalnotradicionalne CMD, moramo ugotoviti, da so že davno naši tovariši predniki predstavljali jedro narodno-obrambne kadra naših prvih nacionalnih borcev. Vsekakor je bil način takratnega narodno-obrambne in sploh narod. delovanja odvisen od takratnih drugačnih prilik, ki so zato narokovale tudi drugačno izbiro in metodo takega udejstvovanja. Ljute so bile te borbe ob vseh jezikovnih mejah znotraj bivše Avstrije in Ogrske, deloma tudi ob mejah te države same, vendar najbolj eksponirano je bilo to delo na severni jezikovni meji, to je na Koroškem in bivšem Spodnjem Štajerskem. Vseposod je bil baš slovenski učitelj prvi med prvimi, glavni med glavnimi in najdelavnejši med delavnimi v vseh narodno-ogroženih postojankah, katere je takrat roko v roki z duhovništvom in drugimi narodnimi delavci branil pred odtujevanjem. Od vsega učiteljstva moramo tukaj postaviti na prvo mesto naše tovariše in tovarišice na predvojnih Ciril-Metodovih šolah. Imena: Ante Beg, Tone Hren, Franjo Škulj itd. ostanajo iz te dobe neizbrisna. Enako imena neštetih neustrašnih učiteljev in obmejnih in narodno-ogroženih krajev in v poznejše dobe, ki jim je bila ta doba, doba narodnega mučeništva. To bi bila nekako **prva etapa** učiteljskega narodno-obrambne delovanja, ki ga takratne, od tujerodnega režima odvisne učiteljske organizacije niso vodile z naklonjenostjo.

Drugo veliko dobo učiteljskega narodno-obrambne prizadevanja je tvorila **vojna doba** in zlasti **povojni preobrat**. Medvojna leta izkazujejo procentualno največje število jugoslovanskih in sploh slovenskih dobrovoljcev baš iz učiteljskih vrst. V prvratni in poprevratni dobi pa so zopet učitelji stali v prvih vrstah Maistrovih borcev, Koroških legij, Prekmurskih, Medžimurskih, Primorskih odredov itd.

Tako vidimo že v teh dveh dobah učiteljstva v borbi za naš narod neustrašeno nastopati v miru in vojni, z izobrazbo in orožjem za našo narodno svobodo in eksistenco.

Prihajam na povojno dobo, torej k udejstvovanju naše učiteljske organizacije in njene članstva v narodno-obrambni smeri. Omejil se bom predvsem na tozadevne ukrepe in ustanove organizacije same.

Narodno-obrambno delo je bilo prvotno z narodno-prosvetnim vred zastopano v programu **odseka za prosveto in javno delo**. Ta odsek je bil zaradi preštevilnih panog javnega udejstvovanja učiteljstva preobložen in je bilo treba misliti, da se ga razbremeniti z razdelitvijo na odseke za nadaljevalno šolstvo, za tisk, književnost itd.

Živo se spominjam, kako smo pri pokrajinski skupščini l. 1922. s tovariši pok. Tone-
tom Hrenom, Petrom Močnikom i. dr. v pre-

cej vroči debati ugotovili zopetne raznarodovalne akcije naših narodnih nasprotnikov ter pozivali k **nadstrankarski vzajemnosti in strnjnosti vseh duhovnih, moralnih in gmotnih sil za patriotsko in narodno-obrambno, sistematično obmejno delo**. To je tvorilo v našem narodno-prosvetnem odseku program za delo obmejnega šolstva in učiteljstva, obenem smo pa sličen apel potom časopisov naslovili tudi na narodno-obrambne in kulturne organizacije sploh, ki so pač to misel pozdravile, vendar v lastnem samoljubju šle zopet po svojih ločenih potih dalje. Naš odsek je vodil evidenco in delo glede obmejnega in manjšinskega šolstva v lastnem delokrogu do l. 1926. in potom sekcije opozarjal šolske oblasti na razne nedostatke. Ob priliki vsakoletnih pokrajinskih skupščin je javno iznašal zahteve in potrebe obmejnega šolstva, učiteljstva in obmejnega življa sploh. Ljubljana, kot bivša prestolnica pokrajine Slovenije, je zlasti za severna obmejna vprašanja kazala malo pravega razumevanja in zanimanja. Vsa obmejna učiteljska društva so zaman stopnjevala svoje klice in opozarjala na raznarodovalne podvige in druge neugodne prilike ob meji in tudi v narodno-ogroženih krajih znotraj naše pokrajine.

Važen moment v tej dobi tvori resolucija sres. učit. društva Maribor levi in desni breg, ki 14. januarja 1926. vnovič poziva k **akciji združenega narodno-prosvetnega in obrambnega dela v obmejnem ozemlju**. Potom Jugoslovanske matice sta izdali in razpečali gornji društvi posebne vprašalne pole, s katerimi naj bi se ugotovilo stanje narodnega delovanja in možnosti združenega nacionalnega nastopanja vsaj v obmejnih krajih. Razne organizacije niso sledile temu klicu in je bilo učiteljstvo zopet navezano le nase in na svoje delo, ki ga je pričela oteževati pravcata manija ustanavljanja številnih društev in organizacij. Tudi v šoli so se snovale številne mladinske organizacije in vedno česče so se vmešavali lajki v naše službene zadeve. Gospodarsko in socialno delo pa je bilo premalo upoštevano, breznačrtno ter premalo dejansko. Pač pa je dobrodošlo in plodonosno usmerjal gospodarsko-socialna krajevna proučevanja po dravski sekciji JUJ osnovani »Klub prijateljev vaše kulture«. In spet moramo ugotoviti **veliko brezbrižnost za obmejno in manjšinska vprašanja od strani v to poklicanih**, kar je imelo na učiteljstvo tako porazen učinek, da je hotelo pri skupščini l. 1936. ta odsek razpustiti ter se je le zastopnikom severnih srezov posrečilo odsek obnoviti le v toliko, da je bil zanj izvoljen pisec tega članka kot poseben sekcijski poročevalec, ki je l. 1937. nadaljeval z organiziranjem in delovanjem sreskih obmejno-šolskih poročevalcev. Od lanskega leta dalje pa je odobren poseben pravilnik za odsek za obmejno in manjšinsko šolstvo, po katerem obstojajo v obmejnih srezih in v srezih z narodno-ogroženimi kraji sreski obmejno-šolski odseki s svojim sreskim poročevalcem. Sekcijska poročevalca sta dva: eden za severno, drugi za jugozapadno ozemlje. Del odseka za severno obmejno šolstvo je ob božiču l. 1937. na iniciativno severnega obmejno-šolskega poročevalca stopil v stik z mariborskimi narodno-obrambnimi organizacijami: CMD, NO, Slovensko stražo in Braniborom ter s temi osnoval **Meddruštveni narodni obrambni odbor**, s čimer smo se vsaj nekoliko približali združenemu nastopanju v najvažnejših narodno obrambnih zadevah našega obmejnega ozemlja.

Večino njegovih iniciativnih delavcev tvori učiteljstvo. Ono zbira potreben delovni material, ter na podlagi krajevnega študija predlaga razne ukrepe.

V vseh težkih prizadevanjih se s svojim sodelovanjem odlikujeta dve naši organizacijski ustanovi, t. j. **Učiteljski pokret in Odsek učiteljic**. Prvi si je iztekel že velike zasluge s proučevanjem obmejnih krajevskih prilik in obmejnega otroka glede prehrane, oblečila, telesnega razvoja itd. Drugi pa z neutrudljivim prizadevanjem organizira razne akcije za pomoč obmejnemu prebivalstvu, predvsem otroku. Tudi **odsek za nadaljevalno šolstvo** poveča razmeram primerno pažnjo snavanju kmetijskih in gospodinjstkih nadaljevalnih šol v obmejnih predelih. Tako z združenjo močjo vseh teh odsekov poizkušamo reševati vedno bolj pereče narodno-obrambne probleme naše istotako pereče sodobnosti.

Moramo pa ugotoviti, da tvori hrbenico naših narodno obrambnih ustanov in prvenstveno podpornico vsega učiteljskega narod-

no-obrambena dela že drugo polstoletje naša zaslužna CMD. Enako priznavamo in se zahvaljujemo za vse akcije v tej smeri tudi NO, Slovenski straži in Braniboru in z željo,

da pride med vsemi temi prej ali slej do združitve v eno skupno **narodno-obrambno organizacijo!** V tem vidim najboljšo pot naše narodne obrambe.

Rado Grum:

Gospodarski razmah sekcije

Rado Grum,
blagajnik JUU — sekcije Ljubljana.

Deklaracijska doba iz leta 1926. je igrala v naši organizaciji važno vlogo, ne samo v stanovski idejni pravcu, marveč tudi v gospodarskem pogledu, ker je bilo treba nastalim stanovskim idejam in smernicam, ki si jih je ustvarilo in začrtalo naše učitelstvo, dati tudi zdravo gospodarsko podlago.

Učitelstvo se je namreč v tej dobi dobro zavedalo svojega položaja in stoji kot tako še danes neomajno na stališču, da je realizacija vsake stanovske ideje brez pravih gospodarskih temeljev skoro nemogoča ali pa je znatno otežkočena.

Int zavedajoč se velikega pomena gospodarske okrepitve ter osamosvojitve svoje stanovske organizacije, je začela sekcija v tem duhu tudi svoje stanovsko delo.

Pred letom 1926. je bila sekcija v pogledu svojega gospodarskega in administrativnega poslovanja dokaj skromna in je bila v znatni meri deležna podpori Učiteljske tiskarne. Ta je organizacijo financirala, ji dajala na razpolago dva brezplačna poslovna prostora, ves inventar ter je plačevala sekcijскеga blagajnika in dve pisarniški moči. Na ta način je bila organizacija v pogledu stroškov znatno razbremenjena. Inventarja pa ni imela takrat nobenega.

Ko pa je leta 1926. prevzela sekcijo nova uprava, si je stavila za svojo prvo nalogo, urediti gospodarske prilike organizacije, jo gospodarsko osamosvojitvi in ji na ta način

ustvariti zdravo ter trdno podlago za bodoče delo in za bodoči njen razvoj.

Uspehi tega smotreno začrtanega dela so se kmalu pokazali tako pri sekciji kakor tudi v sreskih društvih in z njimi vred v članstvu samem. Medsebojno administrativno delo z društvi je sekcija reorganizirala in je postavila s tem svoje gospodarsko delo na realna tla. Vsled tega se je takoj prvo poslovno leto promet sekcije znatno dvignil in je znašal v letu 1926./27. že din 1.831.916—, dočim je znašal promet v l. 1925. komaj din 437.035—. V naslednjih letih se je promet sukal v sledečih številkah:

Leta 1927./28. din 2.140.458'39, 1928./29. din 3.098.121'97, l. 1929./30. din 3.873.371'26, l. 1930./31. din 4.058.543'61, l. 1931./32. din 3.816.243'04, l. 1932./33. din 3.570.746'64, leta 1933./34. din 3.566.182'37, leta 1934./35. din 3.800.091'06, l. 1935./36. din 3.360.230'86, leta 1936./37. din 3.463.081'33, leta 1937./38. din 4.052.345'12, in je v letošnjem letu narasel celo na din 4.196.645'49.

Porast tega prometa je neposreden logičen odraz povečanega dela organizacije.

V 12 letnem razdobju so se vsled potreb, ki so nastajale v organizaciji, formirali pri sekciji razni stanovski odseki in svrhu podrobnega in specialnega dela, dalje je bilo treba skrbeti za primerne ter zadostne poslovne prostore in jih opremiti in poleg tega namestiti tudi tri pisarniške moči za opravljanje tekočih pisarniških poslov, ki jih pri sekciji sodelujoči tovariši ne zmorejo. Pri tej priliki naj omenim, da je nakupila sekcija v teku tega časa inventarja za din 53.289—, kateri opremlja 8 poslovnih prostorov in je izvršila ta nakup polagoma brez proračunskih postavk, zgolj iz samih prihrankov.

Iz tega je razvidno, da je postopala sekcija v tem času svojega gospodarstva z dohodki in stroški skrajno gospodarstveno in ni kljub vedno naraščajočim zahtevam članstva in kljub ogromnemu razmahu organizacije, s katerimi je bilo združeno delo in z njim vred izvirajoči stroški, zvišala članarine. Ta je znašala prvotno mesečno din 12—, ki pa je bila pozneje zvišana na din 14—, in sicer zaradi prispevka pevskemu zboru in podpornemu fondu. Tega poviška pa ne moremo smatrati kot povišanje dajatev sekciji, ker so ti prispevki namenjeni posebnim fondom in s posebnim namenom. Na ta način lahko trdimo, da je članarina še danes ista, kakršna je bila pred 12 leti, kljub temu, da izvršuje organizacija mnogo ogromnejše in odgovornejše delo v prid svojemu stanu, narodu in državi.

pri sreskih društvih. Tudi v »Učit. tovarišu« so se le poredkoma oglašale. Po osvobojenju je dosegla borba učiteljstva za svoje gmotne pravice velik uspeh. Učitelj je postal državni uradnik, z ureditvijo plač je bila priznana učiteljicam enakopravnost z moškimi tovariši. S tem je odpadel najvažnejši vzrok, ki je zbral učiteljice v lastno društvo. Umestna je ugotovitev, da so se učiteljice, ki so sodelovale v Društvu učiteljic, vedno bolj uveljavljale tudi v organizaciji in s svojim delom pripravljale pot poznejšim generacijam. V svobodni državi so učiteljice še bolj živo čutile potrebo vršiti čim uspešnejše svojo nalogo ter vsestransko koristiti svojemu narodu. Potreba po večji izobrazbi kmetske mladine, po tesnejši zvezi šole z domom je poklicala v življenje kmetsko gospodinjstvo nadaljevalne šole. Učiteljice so dobile v teh šolah novo torišče dela za napredek kmetske mladine. Pri sekciji se je ustanovil odsek za to šolstvo. Medtem, ko se je to šolstvo v mariborski oblasti lepo razvijalo, je delo v ljubljanski oblasti počasi napredovalo. Za izobrazbo učiteljic so se prirejali gospodinjstvi tečajji, po sreskih društvih so se v to svrhu prirejale strokovna predavanja in uspeh ni izostal. V l. 1929./1930. je bilo v dravski banovini že 48 gospodinjstvih šol. Vodile so jih učiteljice, ki so se z ljubeznijo in požrtvovalnim oprile tega dela. Kot priloga »Učit. tovariša« je začela izhajati »Prosveta« kot glasilo za organiziranje prosvetnega dela učiteljstva in šole med narodom. V »Prosveti« so sodelovale tudi učiteljice. Pri duhovni graditvi organizacije na stanovski podlagi so sodelovale tudi učiteljice, zajela jih je deklaracija in usmerila njih delo v organizaciji. V l. 1926. so imele učiteljice svojo zastopnico v upravnem odboru sekcije, tov. Godec Marijo. Časi, ko so tovariši učitelji nosili skoro vso težo organizacijskega dela, so izginjali, napsprostva so se izravnala, z razumevanjem sta stala učitelj in učiteljica povsod in v vsem eden poleg drugega, mnoga vprašanja so se ob skupnem sodelovanju vseh povoljno reševala, prisrčnost in tovarištvo je prineslo v organizacijo novo življenje. Za izpolnitev učiteljske samozobrazbe so se prirejali samozobrazevalni tečajji, ki so se jih učiteljice pridno udeleževale. Po deželi so se ustanovljali krožki za učiteljice in dekliski krožki za odrasla dekleta, ki so jih vodile učiteljice. Vsestransko je bilo delo učiteljice izven šole, a vse to delo je bilo širši javnosti neznano, kajti učiteljica v javnosti ni nastopala, dobro je poznala vzroke svoje neaktivnosti, vedela je, da je bila njena vzgoja ozkosrčna, nepripravljena za življenje je stopila v življenje, zavedala se je svoje politične brezpravnosti, organizacija kot taka pa je tudi ni znala pritegniti k sodelovanju. Tov. Godec M. piše l. 1927.: Porazno je za nas razmerje med delegati na pokrajinski skupščini. Organiziranih je 2700 članov, med temi je preko 1800 učiteljic. Na skupščini je bilo od 110 delegatov 10 učiteljic, ki so zastopale 1800 članic. Zares porazno! Splošna gospodarska kriza je globoko posegla tudi v učiteljski stan ter oškodovala zlasti učiteljice za mnoge pridobljene pravice prejšnjih let. Zmanjšanje prejemkov, odprava drag. doklad poročenim učiteljicam, odvetje stanarine in kuriva, uredba o celibatu, zapostavitve pri imenovanjih in napredovanjih itd., to so bila pereča vprašanja, ki so zavedala učiteljico ne le kot učiteljico ženo, tem bolj kot mater, gospodinjco. Ta vpra-

Pomagaj svojemu otroku,
da ohrani kolikor mo-
goče dolgo prve zobe!

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

šanja so zahtevala vso aktivnost, vsestransko sodelovanje in enotnost dela vsega članstva v dosego izgubljenih pravic. Ta težak položaj je primoral učiteljico, da je nastopila v javnosti za dosego svojih pravic. Zainteresirati tovarišice za delo v organizaciji, zbuditi stanovsko zavest, jih pritegniti k intenzivnejšemu sodelovanju je bil namen odseka učiteljic, ki se je ustanovil pri sekciji po sklepu banovinske skupščine l. 1936. Zanimanje tovarišice se je dvignilo, saj so občutile same, da je treba večkrat krepko zagovarjati in braniti svoje pravice ter dvigniti glas za zboljšanje svojega položaja v materialnem, moralnem in pravnem oziru. Vsem je ta doba blizu, živimo in delamo v njej. Zato ne bom podrobneje opisovala vloge, ki jo sedaj vrši slovenska učiteljica v učiteljski organizaciji. Poročilo o delu je podano v tajniškem poročilu za letošnjo banovinsko skupščino. Ako omenim še, da ima učiteljica svojo zastopnico v upravnem in nadzornem odboru sekcije, da zavzema že več let I. podpredsedniško mesto, da je število delegatov na naših skupščinah od leta do leta večje, da sodelujejo učiteljice v vseh odsekih sekcije, v odborih sreskih učiteljskih društev kakor tudi v odborih naših gospodarskih in socialnih ustanov, da se udeležujejo v lepem številu pri Učiteljskem pevskem zboru, Učiteljskem pokretu in šolskem radiu, da ima naš tisk: »Popotnik«, »Učiteljski tovariš«, »Naš rod« stalen krog sotrudnic, sem skušala podati in obrisati delo slov. učiteljice v učiteljski organizaciji.

Poseben članek bi bilo potrebno napisati o delu slov. učiteljice, zlasti one na deželi, ki ga vrši izven organizacije na vseh mogočih področjih, kjer vidi in spozna potrebo dela in sodelovanja.

Enotnost gledanja organiziranega učiteljskega delu je poživila delo v organizaciji in pritegnila k sodelovanju večino slov. učiteljic. V tem delu in s tem delom bomo pridobivali vedno večje vrednote, ki bodo koristile stanu, šoli, narodu in domovini.

Francka Završan:

Učiteljica v učiteljski organizaciji

Francka Završan,
podpredsednica JUU — sekcija Ljubljana.

Važno in potrebno je, da ob 50 letnici učiteljske organizacije premislimo, v koliko in na kakšen način je slovenska učiteljica prispevala k notranji zgraditvi te organizacije. Pol stoletja dela — je dolga doba. Ko je »Učiteljski tovariš« obhajal 50 letnico, je bil v njem objavljen članek: »Učiteljice in 50 letnica Tovariševa«, v katerem je zapisano: »Učit. tovariš je imel vedno dovolj posla, dovolj gradiva o vsem, le o delovanju učiteljic je trdovratno molčal. Zakaj? Ker baš o tem ni imel žal — kaj poročati. Ali po 50 letih je vendarle čas, da pridemo tudi učiteljice z delom na dan.« Vprašamo se, ali je bilo res v vseh 50 letih delo slov. učit. zaprto med štiri šolske stene, ali ni imela slov. učiteljica nikakih zahtev, stremeljenj in je bila v vsem in povsod enakopravna? Na ta vprašanja ne moremo dati pritrdilnega odgovora. Dejstvo je, da je bilo številčno razmerje učiteljev in učiteljic povsem drugačno in so prevladovali učitelji. Aktivnost in solidarnost, ki sta važna pogoja vsake stanovske organizacije, nista bila dovolj razvita, zato so bile zahteve v poklicu ločene, primanjkovalo je stanovske zavesti, ki naj bi se izraževala na zunaj v enakopravnosti dolžnosti in pravic. Plače učiteljev in učiteljic niso bile enake. V l. 1897. so se regulirale učiteljske plače. Finančni odsek je predlagal za čas, dokler se regulacija plač

ne izvrši, vsemu učitelstvu draginjske doklade v izmeri 30 gl. (60 K). Toda na predlog poslanca V. Globočnika je dovolil učiteljem po 50 gl, a učiteljicam po 30 gl. Molče so sprejele učiteljice ta udarec z upanjem na pravično ureditev pri regulaciji plač. V tem času je priobčeval »Učit. tovariš« vrsto člankov »O uredbi učit. plač na Kranjskem«. Na Štajerskem so bile razmere ugodnejše. Med drugimi članki je bil tudi članek, v katerem posveča pisec članka učiteljicam posebno poglavje in zaključuje, »da bi bilo nesmiselno dati učiteljici isto plačo kakor učitelju.« — Tudi »Spomenica«, ki jo je predložilo Slov. učit. društvo deželnemu zboru glede ureditve učiteljskih plač, temelji na osnovi, da učitelj in učiteljica nista enakopravna v pravicah, dasi izvršujeta enake dolžnosti. Tedaj se je v slov. učiteljici zbudila zavest samoobrambe. Enaka izobrazba, enako delo, enake dolžnosti zahtevajo enake pravice. Ako bi imele učiteljice v tedanji dobi trdno vero, da so njih zahteve v skupni stanovski organizaciji dovolj upoštevane in zaščitene, bi ne imele vzroka osnovati lastnega društva. Ker te vere ni bilo, zato so za dosego svojih pravic osnovale svoje društvo »Društvo učiteljic« v l. 1898. V tem društvu je sodelovalo mnogo učiteljic, ki pa so bile obenem še vedno članice učit. organizacije. Društvo učiteljic je delovalo polnih 33 let, dokler se ni pretvorilo v zadrugo »Dom učiteljic«. Prirejalo je predavanja, gospodinjstve, socialne, higienske tečaje, nabiralo knjige, ustanovljalo po deželi knjižnice, sestavljalo načrte za žen. ročna dela, ustanovilo zavetišče za dijakinje mešč. in sred. šol. Kdo ne pozna tov. Janje Miklavčičeve in Vite Zupančičeve, ki sta si pridobili za to društvo največ zaslug, saj sta položili temelj društvu, na katerem se gradi bodoči »Dom učiteljic«, ki bo trajen spomenik tega dela.

V organizaciji se učiteljica tedaj radi neenakopravnosti ni uveljavljala, ni bila upoštevana in si tudi ni znala priboriti pravic. Ob 10 letnici Zaveze vidimo, da učiteljice še niso imele svoje zastopnice v upravnem odboru Zaveze. Učiteljica je stala učitelju ob strani, zanašajoč se na njegovo delo in razumevanje. L. 1901. opazimo prvo učiteljico, ki je bila izvoljena za odbornico v upravnem odboru Zaveze. Bila je to tov. Vita Zupančičeva, tedaj učiteljica v Metliki. Druga zastopnica učiteljic je bila v l. 1909. izvoljena tov. Iva Sabadinova, učiteljica pri sv. Ivanu v Trstu. Bila je II. tajnica Zaveze. Pač pa so učiteljice vršile tajniške in blagajniške posle

Alojzij Hreščak:

Učiteljski pokret

Alojzij Hreščak.

Organizacija slovenskega učiteljstva stopa letos v štirinajsto leto, odkar je v smislu »Deklaracije« iz leta 1926. preusmerila poimovanje o svojih nalogah. Na svoji širini je s tem brez dvoma pridobila, kajti v njej je bilo poslednjem prostora za vsakega učitelja, ki se zaveda vsaj te dolžnosti, da mora prispevati svoj delež borbe za pravice in koristi stanu. V tem edinem pogledu lahko govorimo, da pomenja ta številčna okrepitev organizacije tudi njeno poglobitev. Ideološki strnjost svojega članstva se mora pa zgolj stanovsko usmerjena organizacija nujno odpovedati že zaradi eminentno demokratične osnove, na kateri temelji. Te šibke strani enotne stanovske smeri se je slovensko učitelstvo živo zavedalo že takoj od začetka, zato je marljivo iskalo poti, kako bi uravnovešilo ta nedostatek svoje organizacije. Niti trenutek ni bilo v dvomu, da njegova organizacija ne sme biti samo ozkosrčno kruhoborsko združenje enega izmed velikih narodnih stanov, ampak da zavzema učitelstvo v vsaki družbi izredno važno stališče. Vsakočasen gospodarski in kulturni napredek naroda je ozko povezan s

pravim razumevanjem in delavnostjo njegovega učiteljstva. Iz njegovih vzgojnih in kulturnih konceptov izhaja naraščaj, ki mu pripada naloga oblikovanja nadaljnje narodne usode. To nad vse odgovorno poslanstvo učiteljskega v narodnem občestvu nalaga tudi njegovi organizaciji posebne dolžnosti, ki se jim ne more odpovedati, če se noče usodno izolirati od ljudstva, čigar kulturna višina in gospodarsko stanje bistveno vplivata tudi na usodo in pomen učiteljskega samega. Sistem učiteljskega dela v šoli in izven nje med narodom mora biti zato važen problem vsake učiteljske organizacije, ki noče postati suha veja na narodnem telesu.

Ker so pa vsa vzgojna in kulturna vprašanja vsaj v svojih končnih smotrih odredjena po ideoloških vidikih, mora učiteljska organizacija nujno s tem računati. Pri sistemizaciji zlasti učiteljskega izvenšolskega dela mora iskati tistih osnov, ki tvorijo ideološko nevtrarno področje, če noče priti v protislovje s svojo deklaracijsko smerjo.

Po eni strani med Scilo nujnosti smotrne organizacije izvenšolskega dela, po drugi strani pa med Karibdo meja, postavljenih ji po zgolj stanovski liniji, mora iskati organizacija tako obliko tega dela, da se izogne vsem nevarnim kočljivostim. Jasno je na prvi pogled, da je treba izhajati pri taki sistemizaciji samo iz dejanskih potreb ljudstva, ki se dajo nesporno ugotoviti kljub vsem ideološkimi razlikam posameznih kulturnih javnih delavcev.

Ta kriterij je bil organizaciji odločilen že leta 1932., ko je sprejela program in metodo učiteljskega izvenšolskega dela na našem podeželju ter skušala sistemizirati to delo v »Klubu prijateljev vaške kulture«, v popolnoma neobveznem pristanku posameznih, na takem delu zainteresiranih svojih članov.

Ker potrebujejo tovrstni pokreti brezpogojno člana in optimizma, ki je svojstven zlasti mladim ljudem — s čimer nočemo nikakor zanikati dejstva, da šteje slovenska učiteljska organizacija tudi med svojimi starejšimi člani mnogo mladostnih idealistov — je bilo treba misliti na to, da se ustvari učiteljskemu naraščaju možnost smotrnega pro-
ucevanja gospodarskih, socialnih in kulturnih potreb kraja, v katerem razvijajo svojo delavnost. V ta namen je bil ustanovljen pred

tremi leti sekcijski odsek »Učiteljski pokret«. Naloga tega odseka so se določile takole: 1. da propagira med učiteljstvom potrebo proučevanja pedagoških in socialnih razmer otroka in socialnega ter kulturnega miljeja službenega kraja; 2. da daje za to delo potrebno iniciativo in navodila; 3. da skrbi, da se z doseženimi dognanji prilagodi delo v šoli in 4. da daje smernice za delo izven šole, ki naj ustrezno ugotovljenim potrebam kraja.

Delo po smernicah Učiteljskega pokreta je docela prostovoljno; vodi ga upravni odbor sekcije po posebnem odsekovem odboru.

S poslovnim letom 1937./1938. je postala priloga Učiteljskega tovariša »Prosveta« glasilno Učiteljskega pokreta ter zavzela kot tako uvaževano mesto v stanovskih publikacijah. V dveh letih svojega sistematičnega dela so anketirali pokretaši mnogo tisoč slovenskih otrok ter priobčili rezultate svojih raziskavanj v »Prosveti«.

Tako smo dobili izredno zanimive podatke o stanovanjskih razmerah šolskega otroka, o njegovi obleki, telesni zaposlenosti ter o njegovem telesnem razvoju. Vsi ti podatki kažejo v jarki svetlobi gospodarsko in socialno strukturo našega naroda ter dajejo že zdaj prizadevnemu učiteljstvu v roke znamenljiv kompas, kje pa je zastaviti z intenzivnim izvenšolskim delom. Poleg tega pa se bo zbrani material lahko učinkovito porabil za prepotrebne reforme šolskega dela in učnih načrtov. Do sedaj se je mogla staviti taka zahteva le iz splošnih mladinoslovnih in socialnih študij, ki pa niso prepričevalna vse dotle, dokler se ne nanašajo na naše domače razmere. Z delom Učiteljskega pokreta je storjen prvi sistematičen začetek proučevanja naših slovenskih razmer, zato nimamo vzroka dvomiti, da bodo njegovi izsledki našli v vseh odločilnih činiteljih našega šolstva ter vse slovenske javnosti najučinkovitejši odmev.

Miloš Verk:

Delo učiteljske organizacije za kmečko in gospodinjstvo nadaljevalno šolstvo

Miloš Verk,

podpredsednik sekcije in predsednik Učiteljskega društva Šmarje.

Že od vseh početkov ima naša organizacija poleg stanovskega tudi nacionalni značaj. Saj se je sama ločitev učiteljskih vrst na bivšem Štajerskem izvršila vprav iz razloga, da uveljaviti vzporedno borbo; poleg dela za stanovske koristi tudi organizirano in premišljeno delo v korist širšim plastem naroda. V dobi narodnega prebujanja in taborov je bilo učiteljstvo med prvimi, če ne morda prvi stan, ki se je v celoti oprijel dela za narodno samozavest in gospodarski napredek do takrat tlačenege in neukega naroda.

Mestne in trške šole so bile v dobi ustanavljanja nacionalnih učiteljskih organizacij za naše učiteljstvo nedostopne, rezervirane za tuj element in posvečene raznarodovanju. Logična posledica tega sistema je bila, da se je vse narodno delo učiteljstva koncentriralo le na podeželje, na kmetijski stan. Tu je bilo edino torišče dela, tu so bili edini, a tem vidnejši uspehi.

Organizirano učiteljstvo — in takrat je pomenilo: biti organiziran, biti nacionalist — je ravno v svoji organizaciji črpalo pobude in sposobnosti za delo med narodom. Posameznik ne tvega, obupa, delo se izgubi. Analiza naša organizacije pa dokazuje, da so vprav voditelji organiziranega učiteljstva bili istočasno najboljši delavci za napredek naroda in pospeševalci njegovega blagostanja. To delo je bila bojna fronta na dve strani. Boj proti temi neznanja, še bolj boj proti vladajočemu sistemu, ki je imel interes na tem, da ostanejo gotovi narodi v duševni temi in gospodarski zavisnosti. Ako se še danes narod spominja svetlih primerov učiteljskega dela za kmeta, je to vendar znak, da so delali tudi drugi učitelji, četudi ne vsi z enakim uspehom, bolj nekako kot posamezni sposobnejši in kot njihovi iskreni tovariši. Tovarištvo

je temeljilo na stanovski solidarnosti in povezanosti v nacionalni borbi in je dvigalo vse. Delo vsega učiteljstva v organizaciji je bilo vedno in absolutno konstruktivno in je znalo ob vsaki priliki podrediti interese posameznika skupnim stanovskim, te pa zopet obćim narodnim.

Danes se pogosto čuje očitek, da delo učiteljev na kmetih ni več tako uspešno. To naj nikogar ne čudi! Tempo gospodarskega dela je danes drugačen, prilike izpremenjene. Pred 60 ali 70 leti je bil kmetijski strokovnjak redek pojav, učitelj je bil lahko iniciator in je tudi bil. Danes ima vsako večje mesto štab kmetijskih strokovnjakov, vsak srez kmetijskega referenta. Če je bila nekoč iniciativa za napredek kmetijstva v rokah učiteljev, je bilo to po sili razmer in, če je danes prešla v druge, bolj poklicane roke, je prav tako. Če iniciativa ni več v naših rokah, pa še to ne pomeni, da je tudi konec našega dela. Prilike kategorično zahtevajo, da se učiteljevo delo na kmetih nadaljuje ne glede na to, kdo ima iniciativo in kdo podrejeno vlogo.

Pred vojno je bilo udeleževanje učiteljstva v prid podeželja individualno in le v organizaciji in stanovskih glasilih so se od časa do časa pojavljali odlomki in utrinki, ki so kazali, da se na tem delu v mnogih krajih. Ko so se pričele uveljavljati učiteljice kot faktor šole, se polagoma opaža blagodejni njihov vpliv na šoli odraslo žensko mladino, tudi v praktičnem pogledu pri ročnih delih, kuhanju in čistoči.

Po vojni, v dobi razvrednotenja denarja, se je moralo delo omejiti na skrajnost. Prišel se je beg z dežele, dokler ni nastal polom s krizo in iztreznjenjem. Podeželje je postalo problem, resnejši kakor kedaj koli.

V problem je posegla oblast sama, povabila je na pomoč učiteljstvo k prostovoljnemu, sistematičnemu in nagrajenemu delu. Naši ljudje so se odzvali v častnem številu, tovarišice in tovariši z isto vnemo. Delo je sicer v teku, potrebe pa zahtevajo še večjega razmaha.

Organizacija je z vsem svojim aparatom podprla akcijo, uvidevajoč njeno važnost in pozdravljajoč staro delo v novi obliki. Dasi je tokrat iniciativa izšla od drugod, moramo organizaciji priznati lep del zasluga, ki si jih je pridobila zlasti s tem, da je s predavanji pri društvih in s članki v listih seznanjala učiteljstvo z pomenom in namenom nadaljevalnih šol in tako privabila mnoge v idejne in praktične tečaje. Nekaj let je bila Tovariševa priloga Prosveta zvesta spremljevalka učiteljem in učiteljicam nadaljevalnih šol. Sigurno so duševne sile in gmotne žrtve dobro naloženi kapital.

Glavno delo v tem pravcu pa se vleče skozi leta kakor rdeča nit, delo, ki je vzgajalo in navajalo vse naše učiteljstvo, naj bo instrument v službi boljše bodočnosti naroda in države, fundirano v oni, pravi ljubezni do lastnega ljudstva, ki jo je učil že psiholog iz Tarse, ljubezen, ki prenese vse, veruje vse, upa vse in potrpi vse.

razstave in zavode na Dunaju, kjer je bilo takrat že nekaj takih šol. Te nedostatke je izprevidela tudi Zaveza jugoslovanskih učiteljskih društev, zato je na glavni skupščini v Trstu 1891. razpravljala o temi: **Važnost obrtno-nadaljevalnih šol.** Največ zasluga si je bil v tem pogledu pridobil pok. Iv. Lapajne, ravnatelj meščanske šole v Krškem, ki je podal tudi referat s sledečo resolucijo: Na vsaki tri- in večrazrednici, kjer se peča prebivalstvo z obrtno, naj se, ko bo gmotni obstoj zagotovljen, osnuje obrtno-nadaljevalna šola. Dodatno k referatu in resoluciji je govoril tudi nadučitelj Vojteh Ribnikar s predlogom: **Zaveza naj dožene, kdo bo plačal stroške?**

Leta 1892. je na glavni skupščini Zaveze v Kranju poročal ravnatelj Ivan Lapajne: **O nadzorstvo slovenskih obrtno-nadaljevalnih šol s predlogom in z zahtevo, da naj se nadzorstvo slovenskih obrtno-nadaljevalnih šol izroči šolnikom, ki so zmožni slovenščine.** Kakor vidimo, iz navedenih poročil, je učiteljska organizacija sodelovala ne samo pri

Josip Ambrožič,

predsednik odseka za nadaljevalno šolstvo.

ustanovitvi obrtno-nadaljevalnih šol, temveč je predlagala tudi način, kako naj bi se te šole upravljele. Predlogi in resolucije so imeli uspeh.

Razvoj strokovno-nadaljevalnega šolstva je bil sicer počasen, vendar je začetek in napredek viden. Nadzorstvo nad šolstvom so vodili na Dunaju, toda nadzorniki po naših deželah, zlasti na Kranjskem so bili večinoma ljudje slovenskega mišljenja, pokolenja, prijatelji in pospeševalci našega, doma vzgojenega obrtniškega stanu in njegovega naraščanja.

Kot velik prijatelj, strokovnjak in za napredek obrtno nadaljevalnih šol zelo vnet nam je znan pok. ravnatelj Ivan Šubic. Oral je ledino in dosegal v takratnih prilikah lepe uspehe, učiteljska organizacija pa je na svojih zborovanjih povsod poudarjala nujnost ustanovitve strokovno nadaljevalnih šol, dajala smernice in pobudo javnosti, ki ni nikdar dovolj poznala važnosti in koristi, ki jo ima narod, ako se hoče osamosvojiti od vsakega tujega vpliva tudi v obrtno.

Ob začetku svetovne vojne smo imeli Slovenci že lepo število obrtnih nad. šol. Bili smo nasproti drugim sosedom še vedno začetniki, vendar je bil uspeh in napredek dosežen s pomočjo učiteljstva in njegove organizacije.

Med vojno so šole po večini prenehale z delom in tudi nadaljevalnemu šolstvu ni vojna prizanesla. Po osvobojenju so prihajali zopet glasovi iz vrst organiziranega učiteljstva po ponovni otvoritvi obrtnih nadaljevalnih šol. Zlasti v Ljubljani smo na raznih učiteljskih zborovanjih zahtevali njihovo reorganizacijo. Ker se je vsled povoljne gospodarske konjunktore dvignilo število vajencev na 3- do 4kratno predvojno stanje, je primanjkovalo izprašanih učiteljskih moči; nihče se ni toliko zanimal za obstoj in napredek tega šolstva kot osnovnošolsko učiteljstvo. Na nekem učiteljskem zborovanju v Ljubljani je izjavilo učiteljstvo, da prevzame pouk brezplačno toliko časa, da bodo oblasti uredile gmotno vprašanje. Večina ostalih intelektualcev pa se je branila dela in se tudi ni brigala za mlega, socialne zaščite, umstvene in strokovne naobrazbe potrebnega vajenca.

Nekaj let pred svetovno vojno so v Ljubljani izselili vse obrtno-nadaljevalne šole iz takratne realke v osnovnošolska poslopja, kjer gostujejo vajenci in vajenke še danes. Vzporedno s kulturnim gospodarskim in socialnim delom učiteljskih društev po deželi,

v mestih in v industrijskih središčih je raslo po vojni zanimanje za pouk vajencev. Lahko tedaj poudarimo, da je učiteljska organizacija s požrtvovalnostjo slovenskega učiteljstva postavila idejne, pravne in materialne temelje obrtno-nadaljevalnemu šolstvu, seveda v skladu in s sodelovanjem ostale javnosti, ki je vselej več ali manj ugodno reagirala na klice organiziranega učiteljstva.

Obrtno nadaljevalno šolstvo je bilo in bo gojenec učiteljske organizacije in lastnina ter interes učiteljstva, organiziranega v JUU.

Kakšne načrte ima JUU v bodočnosti? Vedno hoče podpirati stremljenje merodajnih činiteljev, da bo vajenec deležen moralne vzgoje in praktično izvežban v svoji stroki. Kot pomočnik in mojster bo v svoji stroki napredoval le tedaj, če se bo teoretično izobrazil v strokovno-nadaljevalnih šolah, praktično pa v delavnicah, urejenih v samostojnih šolskih zgradbah. Pogoj za moralni podvig našega naraščanja ter za teoretično in praktično izobrazbo mora biti: pedagoško didaktična izobrazba vseh učnih moči. Ljudsko-šolski učitelji bodo še nadalje ostali najboljši vzgojitelji vajencev, ker spadajo ti vajenci že po zakonu o ljudskih šolah tudi po dovršeni ljudsko-šolski dobi v delokrog učiteljevega dela pri narodovem izobraževanju. Kljub temu, da postavlja uredba o organizaciji strokovno nadaljevalnega šolstva učitelje ljudskih šol na zadnje mesto, bo JUU še nadalje sodelovalo pri nadaljnji spopolnitvi te panoge naše prosvete z zahtevo po spremembi onih členov uredbe o organizaciji strokovno-nadaljevalnih šol, ki postavljajo učitelje ljudskih šol v neprikladen in nezaslužen položaj. Dasi je uredba o organizaciji strokovno-nadaljevalnega šolstva vsaj deloma uredila pravni in materialni položaj vsega učiteljstva na teh šolah, bo dolžnost vseh učiteljskih društev, da vzbudijo med občinstvom zanimanje za obrtniški stan, pri vajencevih starših pa pobijajo mnenje, da je obrt nekaj manj vrednega in da je vajencu kazen za to, ker se ni hotel učiti.

Iz šolske prakse nam je znano, da posejajo obrtno-nadaljevalno šolo še vedno v veliki večini učenci z dovršeno osnovno šolo in prav malo z višjo predizobrazbo; zato potrebujejo vajenci učiteljev-pedagogov, ki jim znajo vsako novost metodično razložiti; pri pouku na obrtnih nadaljevalnih šolah pa ne rabijo učenjakov. Ves postopek pri pouku moramo prilagoditi učenčevi individualnosti.

Zahteve učiteljstva so še sledeče:

Vse stroške obrtnih nadaljevalnih šol naj prevzame banovina, ker mnoge občine ne zmorejo prevelikih dajatev. Pomoč države, trgovske in obrtne zbornice, industrije je nujno potrebna. Vse strokovno-nadaljevalne šole naj se diferencirajo po strokah, ako je mogoče. Povsod naj se otvorijo razni specialni tečaji za vajence in vajenke. Omenjene zahteve je treba poudarjati na vseh letnih banovinskih in državnih skupščinah, ako hočemo, da bo to šolstvo napredovalo tako, kakor je želja organiziranega učiteljstva in merodajnih činiteljev.

Uradno vodi, ureja in nadzoruje obrtne nad. šole v dravski banovini z veliko požrtvovalnostjo in s podrobnim zanimanjem inšpektor g. M. Presl. Ako upoštevamo gospodarski, kulturni in socialni položaj našega ljudstva po vseh delih naše ožje domovine, vidimo, da so želje organiziranega učiteljstva in vseh v poštev prihajajočih ustanov po napreduku tega šolstva utemeljene, akoravno zahteva organizacija obrtnih nadaljevalnih šol mnogo navora in truda. Učiteljstvo in njegova organizacija rada tudi nadalje sodelujeta pri spopolnjevanju strokovno-nadaljevalnega šolstva.

Vinko Rupnik:

Učiteljski pevski zbor „Emil Adamič“

Vinko Rupnik.

Zgodovina slovenskega učitelja je od svojega početka tesno povezana z našo glasbeno zgodovino. Mnogo je bilo učiteljev, ki so uspešno orali na našem glasbenem polju in ki so postavljali temelje naši glasbi. Še danes gradi in dviga učiteljstvo z vso nesebičnostjo in požrtvovalnostjo našo glasbo, predvsem našo pevsko umetnost. Vidna učiteljska institucija, ki se je postavila v službo slovenske pevске umetnosti, je Učiteljski pevski zbor »Emil Adamič«.

Učiteljski pevski zbor je rodila potreba po udeleževanju učiteljskega stanu na polju slovenske glasbene kulture: gojiti in širiti slovensko, jugoslovansko in slovansko narodno in umetno pesem, delovati za povzdigo mladinskega petja in petja v šoli ter vzgajati učitelje - pevovodje. To potrebo je slovensko učiteljstvo imelo za tako aktualno, da je leta

1927. na skupščini v Kranju sprejelo sklep, s katerim se je zavezalo tudi gmotno podpirati svoj stanovski pevski zbor. S tem je Učiteljski pevski zbor prevzel važno misijo, ki ustreza slovesu učitelja - pevca, nalogo, ki jo rešuje v zadovoljstvo naše glasbene javnosti in učiteljskega stanu; slovensko učiteljstvo pa je s svojo obvezo dokumentiralo svoje najgloblje razumevanje za kulturne potrebe našega naroda, posebno za pevsko kulturo, za katero žrtvuje toliko kakor noben drug stan.

Preden pričnemo ocenjevati delo UPZ za naš učiteljski stan, moramo primerjati razmere, v katerih deluje, z razmerami vseh ostalih pevskih druščin. Naleteli bomo na specifične težkoče, ki so vsem ostalim pevskim edincem malo ali pa celo povsem neznanne. Ze sama sestava zbora — članstvo službuje po različnih krajih naše banovine — in način izvajanja pevskih tečajev (tri, štiri, pet in večdnevni tečaji ob praznikih in počitnicah po 6 do 8 ur dnevno) povzročata najtežje pogoje za uspešno društveno delovanje in zahtevata od članstva fizičnih in gmotnih žrtev, od odbora pa načrtnega dela in smotne finančne politike, da vzdrži zbor v ravnovesju. V prvih letih svojega obstoja je UPZ prirejal samo koncerte in pevске turnee, kasneje pa je zgolj iz potrebe posegel tudi po vsem delu, s katerim se lahko dvigne naša mladinska glasba in poveča kader učiteljev - pevovodij. S tem se je povečal njegov delokrog, povečali so se pa tudi izdatki.

V teku svojega 14-letnega obstoja je imel UPZ nad 100 glasbenih prireditev doma in v inozemstvu. Na svojih koncertih in koncertnih turnejah ni samo propagiral lepoto naše pesmi, temveč je odpiral pota slovenskemu, oziroma jugoslovanskemu učiteljstvu, prikazoval njegovo delo za narodno kulturo, poglabljal tovariške odnose, krepil njihove vezi ter širil ideje medsebojnega spoznavanja, spoštovanja in bratstva. Že ob 10-letnici UPZ je napisal pokojni slovenski skladatelj prof.

Člani upravnega in nadzornega odbora ter predsedniki sreskih učiteljskih društev JUU sekcije za dravsko banovino na skupnem zborovanju v Celju, 14. novembra 1937.

Emil Adamič o delu zbora naslednje: »Desetletno delo UPZ je tedaj zaoralo globoke brazde v našo občo jugoslovensko kulturno zemljo, jih zasejalo z zdravim, plemenitim semenom, ki že sedaj leto za letom rode dragocene, koristne plodove. Vsa čast slovenskemu učitelju - pevcu. Uspeh Učiteljskega pevskega zbora je uspeh vsega učiteljskega stanu.«

Domači in tuji glasbeni kritiki označujejo UPZ za poslednega propagatorja sodobnih glasbenih del, posebno pri nastopih v kraju svojega sedeža. V izpopolnjevanju te naloge nima sicer v širokih plasteh naroda največjega odmeva in razumevanja, ostaja pa le dosleden začrtanemu programu. Ali ne bi UPZ mnogo bolj škodovalo na ugledu in slovesu, ako bi skliceval na vaje svoje pevsko družino z namenom, da bi predvajal koncertni javnosti skladbe, ki jih proizvajajo že ostali pevski zbori? Ali bi njegovo delo ustrezalo slovesu učitelja - pevca? In kako nerentabilno bi UPZ izrabljaj pomoč svojih stanovskih tovarišev? Koliko sodobnih skladb kvalitetne vrednosti, ki jih je UPZ odkupil potom razpisa, bi ostalo na mizah naših komponistov, ako bi jih ne izvajal UPZ?

Najlepše je označil smer dela UPZ zborov dirigent prof. Pavel Šivic, ki je ob svojem nastopu na pevovodsko mesto napisal te-le besede: »Naloga in dolžnost UPZ pa je tudi, da skrbi za izvajanje vseh skladb svojega pokojnega predsednika E. Adamiča in obenem upošteva izdatno, a kritično delo najmlajše generacije, ki bo glede na zborovsko ustvarjanje imelo v Učiteljskem zboru veliko, če ne edino zaslombo.«

Današnje delo učiteljev - pevcev je torej častno za ves učiteljski stan, ker z njim dviga njegov ugled. Učitelji - pevci so se postavili v službo glasbe, kakor se je drugo učiteljsko postavilo v službo ostalih panog narodne kulture, za katero žrtvuje prav toliko, kakor UPZ za glasbo.

S pevskimi turnejami je UPZ ponese sloves slovenskega učitelja v svet. S koncerti po Češkoslovaški republiki leta 1930, so naši učitelji - pevci proslavljali 80-letnico velikega državnika T. Masaryka, turneja po Vojvodini pod pokroviteljstvom Nj. Vel. kraljice Marije, turneja ženskega zbora po severnem delu Hrvatske, dalje kratka pevka turneja po Prekmurju in zadnja turneja po Bosni in Dalmaciji so se vršile z namenom, navezati kulturne stike s tamošnjim učiteljskim, dočim se je vršila turneja po južni Bolgariji v znamenju bratskega zblizanja, a turneja po Srbiji v proslavo 25-letnice njenega osvobojenja.

Učiteljski pevski zbor pa je nastopal tudi na učiteljskih državnih in banovinskih skupščinah in drugih učiteljskih proslavah, kakor n. pr. na proslavi 20-letnice osvobojenja in zedinjenja naše države, ki so jo priredila obmejna učiteljska društva v Mariboru.

Iz vrst UPZ je izšlo mnogo pevovodij in pevskih organizatorjev, ki sedaj uspešno delujejo med narodom. Pri studiju koncertnih programov dobi članstvo toliko praktičnih napotkov, da lahko prevzema z znanjem, ki si ga je pridobilo na učiteljski ter izpopolnilo

pri UPZ, vodstvo različnih pevskih zborov. Iz zborovskih vrst je izšel tudi dirigent Trboveljskega Slavčka, ki je imel v zboru in njegovih funkcionarjih največje pomočnike.

UPZ je imel namen, prirediti glasbeno - narodopisno anketo s praktičnim tečajem za naše učiteljstvo, da se obnovi nujno potrebna permanentna akcija za zbiranje in ohranitev glasbeno - narodopisnih dokumentov za slovensko folkloro. Tečaj bi usposobil učiteljstvo za nabiralec in zapisovalce narodnega blaga, ker lahko izvrši učiteljstvo to nalogo najbolj vestno, z najmanjšimi stroški in v najkrajšem času. UPZ je izdelal že popoln načrt za izvedbo tega tečaja, vendar ga je moral zaradi pomanjkanja gmotnih sredstev preložiti na poznejši čas.

Tudi v pogledu mladinske glasbe in petja v šoli ima UPZ svoje zasluge, ima pa za prihodnost še načrte, ki ne bodo ostali brez vpliva na razvoj naše mladinske glasbe. UPZ posega s tem v praktično delo učiteljskega ter mu pomaga pri delu v šoli. Za enkrat je UPZ priredil v Ljubljani festival mladinskih pevskih zborov. Velik je pomen takih prireditev za mlade pevce, ki bodo nekoliko zasedli mesta v pevskih zborih in nadaljevali delo svojih prednikov. S takimi nastopi se goji v mladih sreih smisel in ljubezen do petja in pesmi.

Spričo vsesplošnega dviga in razvoja slovenske mladinske glasbe so nastale nove nujne potrebe, katerim skuša ustreči UPZ. Da bi se petje vseh mladinskih zborov postavilo na enotno podlago, skuša UPZ ustanoviti osrednjo organizacijo mladinskih zborov, ki bi moralno in gmotno podpirala delovanje posameznih zborov. Stremenje zbora je, dvigniti petje po šolah ter vzgajati pevski naraščaj.

UPZ je začel tudi s podrobnim delom za povzdigo petja po šolah. Izdal je dva glasbena priročnika, prvega pod naslovom »Mladini«, drugega za materinski dan pod naslovom »Materinski dan«. V zadnjem priročniku so pesmi za materinski dan, šolski praznik, za katerega je bilo najtežje sestaviti primeren koncertni program.

Se mnogo začrtanega dela je ostalo zaradi pomanjkanja gmotnih sredstev in prilik samo na papirju, ker je UPZ pevka družina, ki izvršuje vse svoje delo samo ob pomoči učiteljskega, včlanjenega v JUU, sekciji za dravsko banovino in Ljubljani, in ne dobiva od oblasti nikakih subvencij. Koliko uspešneje bi bilo njegovo delo, ako bi bilo podprto od merodajnih činiteljev.

Učiteljski pevski zbor »Emil Adamič« je v 14-letnem obstoju ob danih prilikah častno izvrševal delo v korist učiteljskega stanu in naroda. Svest si svoje naloge in ob vsestranski podpori slovenskega učiteljskega bo ostal tudi nadalje propagator naše pesmi, reformator mladinske glasbe in najboljša šola pevovodij, kar bo le v korist slovenske glasbe in ugledu stanu. Le s pomočjo takih kulturno-prosvetnih organizacij je mogoče obrniti pozornost javnosti na naše delo ter jo zainteresirati za naše težnje in zahteve.

Učiteljsko društvo Krško

Na pobudo tov. **Frančiška Gabrška**, upravitelja v Krškem, se je ustanovilo 6. maja 1886. Pedagoško društvo, ki mu je predsedoval on. Prvi občni zbor novega društva je bil 2. avgusta 1. 1886. v Krškem. Zborovanja se je udeležilo nad štirideset članov in mnogo drugega občinstva. Ena glavnih namer je bila izdaja »Zbornika« — pedagoško-didaktične vsebine.

L. 1888. je društvo pristopilo k Zavezi in priredilo prvo slovensko razstavo učil, ki se je pozneje izpopolnjevala. V tem letu je bil izvoljen v odbor **dr. Tomaž Romih**, ki je bil drugi predsednik Zaveze.

L. 1892. je prosil odbor Družbo sv. Cirila in Metoda za ustanovitev privatnega slovenskega učiteljskega društva.

Na društvenem zborovanju 5. septembra 1895. v Novem mestu, je bil sprejet predlog, naj pridobi društvo za vstop tudi slovenske profesorje, da bo društvo služilo ljudski in srednji šoli.

Po odhodu tov. Gabrška v Ljubljano l. 1895. je vodil do l. 1899. društvo tov. **Bezlaj**, nato **Ivan Lapajne**, **Ljudevit Stiasny**, **Josip Brinar**, **Dragotin Humek**, **Maks Hočevar**, **Leopold Levstik**, **Janko Golob**, **Janko Vanič**, **Matija Brezovar**, **Ivo Pečnik** in od l. 1936. dalje pa **Ivo Hrovat**.

Društvo je izdalo 7 Pedagoških letnikov, razen tega še Gabrškova dela: Občno vzgojeslovje, Občno ukoslovje, Izkustveno dušeslovje, Jezikovni pouk, Logika, Narodni pouk, Bezlajev: Pouk v črtelih, Navodilo k početnemu risanju in oblikoslovju in Stavbni crteži s proračuni.

L. 1909. je izdalo društvo zbirko prostih spisnih nalog, leto pozneje Humekovo: Merstvo v vsakdanjem življenju.

Trajen spomenik so si postavili tovariši: **Ivan Lapajne** kot zadrugar, **dr. Tomaž Romih** ima največjo zaslugo za obnovo tukajšnjih vinogradov, **Ljudevit Stiasny** je bil praktični pedagoški pisatelj, **Fran Gabršek** je bil ustanovnik društva, zbudil je naše pedagoško slovstvo in ga dvignil in širil, njegovi Pedagoški zborniki so bili predhodniki Slov. Šolske Maticе, **Josip Brinar** je bil pedagoški pisatelj, **Dragotin Humek** je znan pisatelj, urednik in slikar, pozneje je bil predsednik društva meščanskošolskih učiteljev, **Aleksander Lunaček** si je postavil živ spomenik kot gospodarstvenik in sadjar.

Mira Engelman:

Šolski radio

Mira Engelmanova, tajnica odseka za šolski radio.

Pridobitve moderne tehnike si bolj in bolj utirajo pot v najrazličnejša področja. Med najvažnejše sodi gotovo radio, ki je v razmeroma kratkem času postal tudi važen učni pripomoček moderne šole. Z osnovanjem šolskega radia je predvsem ljudska šola dobila novo, zanimivo učno in vzgojno ustanovo, ki poživlja in izpopolnjuje učiteljevo delo pri pouku.

K svoji prvi seji se je sestel odbor za šolski radio dne 23. maja l. 1931. Radio-postaja Ljubljana je namreč zaprosila kr. bansko upravo za dovoljenje, da sme uvesti v šole dravske banovine šolski radio in prirediti šolske ure. Kr. banska uprava je načelno odobrila predlog in je poverila izvedbo šolskega radia JUU, sekciji za dravsko banovino.

Po temeljnih pripravah je bila dne 3. novembra l. 1931. prva otvoritvena oddaja in od tedaj so se vršile tekom vsakega šolskega leta po 2 tedenski uri, tako da imamo doslej 521 oddaj, ki so bile jako pestre po vsebini in obliki. Z letošnjo »Vidovdansko proslavo« smo zaključili osem let delovanja šolskega radia.

Kadar pridete v Ljubljano, se zglasite pri obveznani manufakturni veletrgovini

R. MIKLAUC
„pri škofu“
Lingarjeva ulica — Pred Škofijo

kjer boste našli veliko izbiro blaga za moške in damske obleke po izredno ugodnih cenah
Ne pozabite: R. Miklauc, Ljubljana

Ivan Michler:

Delo za gospodarsko osamosvojitve stanu

Ivan Michler, predsednik »Učiteljske tiskarne« in predsednik gospodarskega sveta sekcije.

Moto: Gospodarstvo je moč.

Slovensko učiteljstvo uživa med svojimi hrvatskimi in srbskimi tovariši upravičen sloves, da ima v vsej državi najbolje izgrajeno in opravljano organizacijo.

Naši starejši tovariši so nam položili mnogo obetajoče temelje na vseh področjih skupnega dela in tako tudi za naše gospodarske ustanove. Desetletja se že vrši idejna poglobitev v organizaciji, vzporedno s tem pa se je razvijala tudi gospodarska stran naše stanu. Tesne gospodarske razmere, v katerih je živel učiteljstvo, so mu narekovali, da se je začelo zgodaj zanimati za razne samopomožne akcije in ustanove socialnega kakor tudi gospodarskega značaja. Prebridko je občutilo, da spada med gospodarsko najšibkejšo sloje ter prišlo do spoznanja, da pomoč ne bo prišla od zunaj, temveč da leži v njem samem in da je potrebna le zavest skupnosti in spoznanje, da je v dobro organizirani in

Umevno je, da je moral šolski radio tekom teh let premostiti mnoge težave, da se je dvignil iz skromnih začetkov; a ne iz lastnih sredstev, temveč s podporo kr. banske uprave in radio-oddajne postaje. V prvi vrsti si je odbor prizadeval zainteresirati za to potrebno ustanovo najširši krog našega učiteljstva. Skušal je to doseči s članki v »Prosveti«, v »Popotniku« in s stalno rubriko v »Učiteljskem tovarišu«, kjer se poleg člankov objavlja tudi program oddaj. V ta namen je animiral tudi člana odseka prof. N. Kureta, da je spisal knjižico »Šolski radio«, ki pregledno prikazuje naše poizkuse na tem polju, poleg tega pa podčrtava tudi vse dobrine pri tujih sistemih šolskega radia. Da bi tudi naši mladini ugledil pot v znanje radiotehnike, je prevedel iz esperanta tedanji član odseka prof. L. Andrée knjigo »Sedaj vem, kaj je radio«.

Kot važno pomožno sredstvo za izvedbo svojega načrta je odbor smatral počitniške radio tečaje. Zato je priredil tak tečaj v Ljubljani in Mariboru z namenom, da udeležence seznanji z osnovnimi pojmi elektrotehnike in radiotehnike ter jim pokaže, da se da z izdelavo radio aparatov pričeti na prav lahek način. Tako se je realizirala tudi misel radio-odseka, pomnožiti število radio-amaterjev, ki naj skrbje potem za propagando in seznanjanje učence višjih razredov z bistvom radioaparata, ki naj bi jim služil tudi za učilo.

Zal da pozneje naše prošnje za uredničenje takih tečajev niso bile ugodno rešene. Mnogo krivde na tem ima gotovo tudi odlok ministrstva prosvete iz leta 1933., ki radi štednje zabranjuje nabavo radio aparatov po šolah.

Tudi naše prizadevanje v tekočem šolskem letu, da bi kr. banska uprava vstavila v svoj vsakoletni proračun gotovo vsoto za nabavo šolskih radio aparatov in za njihovo vzdrževanje, ni našlo ugodnega odziva. Vendar nam poslana poročila dokazujejo, da je poslušalo veliko otrok šolske oddaje, za kar se moramo zahvaliti našemu požrtvovalnemu učiteljsstvu, ki je stavilo svoje aparate na razpolago šolski mladini.

Zelimo, da bi se v bodoče to število še pomnožilo, da bi tudi od naših središč skrajno oddaljene šole bile vsaj na ta način v kontaktu z domačim in zunanijim svetom.

Zato — v vsako šolo radio aparat!

zavedni množici nepremagljiva sila le tedaj, če se gospodarsko osamosvoji.

V zavesti, da je gospodarstvo moč, je iz malih in skromnih začetkov zraslo v področju sedanega JUU, sekcije za dravsko banovino, deset zadrug, katerih namen je, podpreti učiteljevo idejno delo in stremenje ter mu tako pomagati k povoljnim in trajnim uspehom v lastno in splošno korist. Delimo jih v dve skupini:

1. **Gospodarske:** Učiteljska tiskarna in knjigarna s podružnico v Mariboru, Hranilnica in posojilnica učiteljskega konvikta v Ljubljani, Gospodarska in kreditna zadruga v Celju.

2. **Socialne:** Učiteljska samopomoč. Samopomoč učiteljskih otrok v Ljubljani, Dom učiteljic v Ljubljani, Učiteljski zdraviliški dom v Rogaški Slatini, Učiteljski zdraviliški dom ob morju, Učiteljski dom v Ljubljani in Učiteljski dom v Mariboru, ki se pa udeležuje tudi gospodarsko z namenom pridobivanja sredstev za svoje socialne cilje.

Ob današnjem jubileju je potrebno, da seznanimo naše članstvo in tudi širšo javnost z našimi stanovskimi zadrugami in z našim stremenjem po gospodarski osamosvojitvi ter da pokažemo našim mlajšim tovarišem smernice za bodoče združeno delo v okviru stanovske organizacije kakor tudi za združeno delo med narodom.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Kdor je zasledoval delo in razvoj naše stanovske organizacije, se je lahko prepričal, da se je posluževala v borbi za svoje pravice v prvi vrsti tiska. Da je Učiteljski tovariš najstarejši stanovski pa tudi slovenski list in da ima »Popotnik« tudi že lepo starost, je znano, manj znano pa bo zlasti mlajšim tovarišem in tovarišicam, kakšne težave je imela »Zveza« s svojimi listi. Romali so iz tiskarne v tiskarno, vedno v nove težkoče, zapreke in odvisnosti.

Zato je l. 1904. začel upravni odbor »Zaveze« razmišljati, kako bi prišel do lastne tiskarne, da bi zagotovil učiteljskemu tisku popolno neodvisnost. Kakor nalašč se ji je v kratkem ponudila ugodna prilika. Naprodaj je bila »Kleinova« tiskarna v Ljubljani.

Ljubljana

Tyrševa cesta 2
(Hotel „Slon“)
Telefon št. 31-49

nudi najugodnejše:
vsakovrstne žvircarske in druge ure, juvele —
(dragulje), zlatino, srebrnino, namizno orodje —
jedilni pribor vseh kakovosti, kovinske in
druge umetnine, modni nakit in nakit za narodne
nose, darila za krst, birmo, poroko, god, rojstni
dan in vse priroke, kakor tudi darila za tekme itd.
Nakup dragih kamnov, zlata in srebra!

Leta 1904. se je ustanovila zadruga »Učiteljsko tiskovno društvo«, r. z. z. o. z. Dne 20. maja istega leta je ta zadruga kupila »Kleinovo« tiskarno za 48.000 kron ter je začela obratovati že 1. julija istega leta. Že 6. julija je izšel »Učiteljski tovariš« v lastni tiskarni, »Popotnik« pa z novim letom 1907. Oproščeni tesnih vezí tuje strehe, so se začeli učiteljski listi krepko razširjati in odločno zastopati učiteljske in šolske interese. Tiskarna je postala središče ne samo učiteljskega tiskovnega dela, ampak tudi organizacijskega gibanja.

Že kupna cena kaže, da je bila prvotna tiskarna kaj skromno podjetje. Knjige so se tiskale na ročni pogon, za večja dela pa ni bila sposobna. Žilavost in podjetnost ter stanovska zavest sta jo dvigali iz leta v leto. Zasluzki so se večali, nabavljale so se nove črke, novi stavni in tiskarski stroji. Ker so postali prvotni prostori v sedanji Stritarjevi ulici pretesni, se je preselila v Gradišče.

Razveseljiv razvoj tiskarne in zavednost uprave ter zadržnikov pa so omogočali, da je sezidala zadruga, ki se sedaj že imenuje »Učiteljska tiskarna«, v Frančiškanski ulici št. 6 enonadstropno tiskarno, v kateri obratuje od leta 1910.

Razvoj tiskarne se je stopnjeval od leta do leta. Danes jo smemo šteti med prve grafične zavode v dravski banovini. Za vezavo knjig se je v posebnem prizidku ustanovila lastna knjigovoznica, ki izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela. Po preobratu leta 1919. je ustanovila tiskarna izdelovalnico šolskih zvezkov, ki se zaradi svoje ličnosti in prvovrstnega materiala uporabljajo po vseh šolah.

V lastni knjigarni v Ljubljani in podružnici v Mariboru more postreči svojim odjemalcem v vsakem oziru, zato se »Knjigarna Učiteljske tiskarne« kakor njena podružnica v Mariboru najlepše razvijata.

Učiteljska tiskarna vzdržuje tudi poseben oddelek za učila, v novejšem času pa se je osnoval še fototehnični oddelek za izdelavo svetlopisnega papirja »Jasnit« s kopirnico za kopiranje načrtov in risb.

Kdor pregleduje naše stare abecednike in druge knjige, se lahko prepriča, kako so bile skromne in revne. Šolske knjige so doživele preropenje prav v »Učiteljski tiskarni«, ki v tem oziru našega kulturnega napredka nosi levji del zaslug. Učiteljska tiskarna je visoko dvignila naše učne knjige, popolnila šolske in učiteljske knjižnice, založila prazne omare z učili in šolske pisarne s sodobnimi službenimi in poslovnimi knjigami. Da je pa v izdatni meri podpirala gmotno in tudi moralno organizacijo, iz katere potrebe je izšla, v borbi za stanovske pravice, je samo ob sebi umevno.

Podjetje uspeva danes kljub ne ravno ugodnim gospodarskim razmeram in drugim težavam dobro. Temu je zasluža predvsem zrelost učiteljstva, ki se je oklenilo z vsoto intenzivnostjo dela za tiskarno. Tiskarna bo tako prišla v dosegelno dobo, da bo služila obćim učiteljskim interesom. Njena naloga je in bo, materialno podpirati obstoječe učiteljske ustanove in pomagati pri ustvarjanju materialnih sredstev za snovanje potrebnih novih. Od vseh naših gospodarskih ustanov bo mogla vršiti to misijo edinole gospodarsko močna Učiteljska tiskarna.

Sedanji upravni in nadzorni odbor delujeta z vso požrtvovalnostjo, zato pričakujeta živahnega odziva vseh učiteljev in učiteljic. Saj ne gre za koristi oseb, ne koristi posameznika, gre za prospeh velike in pomembne gospodarske ustanove, da zopet postane čimprej neodvisna in tako močna, da bo res tvorila hrbtenico stanovske organizacije v borbi za dobrobit učiteljstva in šole.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

Ta zadruga je ena najstarejših učiteljskih ustanov. V zadržni register je bila vpisana 4. avgusta 1904. leta, poslovala pa je začela 31. avgusta 1904.

Smoter hranilnice je: dajati svojim članom s prevzetjem deleža priložnost, da svoje prihranke plodonosno nalagajo in da jim daje pod ugodnimi in ceneniimi pogoji posojila.

Najboljšo reklamo ji delajo njena letna poročila, saj temelji zadruga na solidni podlagi, ker zahteva pri vsakem posojilu varno poroštvo.

Mnogo je še učiteljev in učiteljic, ki te gospodarske ustanove poblizje ne poznajo. In vendar bi bilo za zadrugo kakor tudi za tovariše in tovarišice zelo koristno, ako bi se zanjjo poblizje pozanimali, kar bi bilo važno za razširitev zavoda in v nedogledno korist učiteljskega stanu. Ko so v polpretekli dobi veliki in močni denarni zavodi klonili pod težo gospodarske in finančne krize, ki je objela ves svet in od katere se mnogi še danes niso opomogli, je naša zadruga brez motenj obratovala naprej v veselje in zadošćenje njenih članov. Tovariši in tovarišice! Proučujte in premišlujte to zadevo!

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju.

Porodila se je iz »Socialnega oddelka« »Zveze slovenskih štajerskih društev«.

»Socialni oddelek« je pred 27 leti deloval v tem, da je naročeval za učiteljstvo na tedanjem Spodnjem Štajerskem časopise, knjige, revije, pohištvo, kolesa in drugo, plačeval zavarovalnino itd.

Ker je delo zelo naraščalo, se je l. 1910. ustanovila zadruga: Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga, r. z. z. o. z. v Celju.

Sedaj deluje zadruga le kot denarni zavod ter se polagoma, toda sigurno razvija. Vsako leto izplača ta zadruga učiteljstvu na posojilih preko 100.000 din.

Kar smo omenili glede pomena Hranilnice in posojilnice učiteljskega konvikta v Ljubljani za posameznika in našo stanovsko organizacijo, vse to velja v polni meri tudi za Gospodarsko in kreditno zadrugo v Celju. Tovariši in tovarišice! Proučujte in premišlujte!

Učiteljska samopomoč v Ljubljani.

V avgustu l. 1898. so ustanovili tedanji voditelji naše stanovske organizacije podporno društvo »Jubilejska samopomoč«. Pod tem imenom so društvene uprave nakazovale včlanjenim tovarišem in tovarišicam denarne podpore ob smrti v družini. L. 1920. pa se je društvo preosnovalo v zadrugo: »Učiteljska samopomoč«. Letos v mesecu avgustu bo ta naša druga najstarejša gospodarska ustanova obhajala 42 letnico svojega plodonosnega dela in lepih uspehov.

Učiteljska samopomoč je v vsem času svojega poslovanja skušala omiljevati težke

prilike in lajšati gorje v učiteljskih družinah. Dosegla je veliko. Zbirala je v svojem krogu pripadnike učiteljskega stanu brez razlike na politični ali svetovni nazor. Priznavala je samo eno načelo — pomagati potrebnemu.

Poleg posmrtnine, ki jo izplačuje po smrti člana dedičem — sedaj okrog 13.000 din, upravlja zadruga tudi podporni fond, iz katerega daje svojim članom ob boleznih ali drugih potrebah brezobrestno posojilo do višine 5000 din. Nadalje opravlja tudi starostni podporni sklad, iz katerega oprošča najstarejše člane vseh dajatev.

Samopomoč je v 40 letih svojega obstoja izplačala na posmrtninah okrog 5.000.000 din, brezobrestnih posojil pa je dala okrog din 800.000—. Te znatne številke nam zadostno pričajo o pravem socialnem in humanem pomenu zadruga, nam govore, kakšen blagoslov predstavlja ta zadruga za svoje člane in za vso organizacijo.

Samopomoč učiteljskih otrok v Ljubljani.

Zadruga se je ustanovila l. 1931. ter je začela poslovati l. junija. Namen zadruga je nakazovati otrokom, oziroma varovancem članov podporo, in sicer po otrokovi smrti posmrtnino, ob polnoletnosti pa odpravnino.

Če umrje otrok, dobi član posmrtnino tolikokrat po 10 din, kolikor je zavarovavec.

Mnogo je še tovarišev in tovarišic, ki nimajo svojih otrok zavarovanih. Vsi ti naj prijavijo svoje otroke zadrugi, da bodo dobili v primeru smrti vsaj nekaj stroškov povrnjenih. Če pa dopolni otrok 21. leto, pa itak potrebuje denar. Vse to naj premislijo oni, ki imajo še male mladoletno otroke, potem se bo tudi ta, ena najmlajših gospodarskih ustanov, kmalu okrepila ter postala močan faktor v vrsti naših gospodarskih in socialnih zadrug.

Dom učiteljic v Ljubljani.

Zadruga »Dom učiteljic« je naslednica »Društva slov. učiteljic«, ki je pred 11 leti praznovalo tridesetletnico svojega obstoja. Društvo, ki je delovalo v izrazito kulturnem programu, se je preosnovalo v humanitarno (gospodarsko) zadrugo z namenom, delati na zgraditvi doma za učiteljice. Dom ima namen, nuditi učiteljicam, zlasti upokojenkam, pa tudi aktivnim, dosmrtno stanovanje; za primer potrebe pa tudi prenočišča za učiteljice. V programu je tudi ustanovitev gospodinjske šole za učiteljice in za dekleta iz okolice ter internat.

Z uresničitvijo ideje bo postal dom kulturno središče in zatočišče slovenskih učite-

Hotel „BALKAN“

LJUBLJANA

Sv. Petra cesta št. 25 — Telefon št. 39-12

Prenočišče z vsem komfortom.
Drž. uslužbenci imajo popust.

**Kmetska posojilnica
Ljubljanske okolice
v Ljubljani**

izplačuje
nove
vloge
dnevno v
vsaki
višini

ljic. Nudil bo zavetje našemu ženskemu naraščanju, za doraščajoče mladenke pa varen in dobro urejen internat. Popolnoma pravilno vzklika sedanje vodstvo zadruga: Tovarišice! Povsod ste delavne, po raznih kulturnih in humanitarnih društvih se udeležujete in jih podpirate. Ta dom pa bo popolnoma Vaša last. Pokažite, da ste zrele za udeleževanje na gospodarskem polju.

Zadruga ima že kupljeno zadostno veliko parcelo, ter je upati, da bo v dosegelno času prišlo do graditve Doma učiteljic v Ljubljani in s tem do realizacije tako lepe zamisli.

Učiteljski zdraviliški dom v Rogaški slatini.

Zadruga se je ustanovila l. 1920. ter je morala premagati mnogo težkoč in težav, da je prišla do lastnega doma.

Zadruga ima svoj dom v Rogaški Slatini z 12 udobno opremljenimi sobami, z lepim vratom in sadonosnikom na prijaznem gričku v neposredni bližini Rogaške Slatine. Deluje tiho in skromno, kakor je tih in skromen njegov ustanovitelj, v stanovskem pokretu velezaslužni šol. upr. v Dolu pri Hrastniku tov. Gnus.

Učiteljski zdraviliški dom ob morju.

Je to naše najmlajše društvo. Na otoku Krku ima že krasen prostor, kjer bo stal dom, kakor hitro bo dovolj sredstev na razpolago. Dom ima premoženja že okoli 100.000 din.

Vsak zadržnik bo imel v domu 30—35 % popusta ter bo že s parkratnim bivanjem v domu dobil z razliko povrnjen ves delež v iznosu 2500 din.

Učiteljski dom v Ljubljani.

Idejni ustanovitelj doma je bil pokojni tovariš Jakob Dimnik. L. 1894. so bila odobrena pravila Društva za zgradbo »Učiteljskega konvikta v Ljubljani«, delovanje pa se je pričelo l. januarja 1895. s premoženjem 452 kron 36 v. Svoj denar je nalagalo društvo v Hranilnico in posojilnico Učiteljskega konvikta v Ljubljani ter je bilo v krepko pomoč leta 1906. ustanovljeni Učiteljski tiskarni.

Po vojni se je začelo živahno delovanje ter je znašala l. 1925. društvena imovina 321.000 din. Svoje premoženje je večalo z izdajo ročnih zemljevidov in mladinske literature in s prostovoljnimi prispevki učiteljstva, ki so bili posebno izdatni v letih 1926., 1927.

Leta 1928. se je društvo preosnovalo v zadrugo.

Z nakupom bivše »Schulvereinske šole« v Sp. Šiški je zadruga prišla do lastnega doma leta 1935. Prvotna kapaciteta doma, 48 postelj, se je v letu 1938. povišala na 70 postelj.

Pod skrbnim vodstvom in vestno upravo dom prav dobro uspeva, da bo v kratkem prost vseh bremen. V dom se sprejemajo v prvi vrsti sinovi učiteljskih rodbin, šele za tem pa dijaki drugih stanov. Za učiteljske sirote so do sedaj ustanovljena 4 prosta mesta, ako pa teh ni, se ta mesta spremenijo v 8 mest s polovičnimi mesečnimi prispevki ter se na utemeljene prošnje oddajajo socialno slabo situiranim učiteljskim družinam. V to svrhu ima zadruga poseben socialni fond, v katerega se vsako leto steka polovica čistega dobička.

Namen zadruga, zgraditi in vzdrževati v Ljubljani lasten dom ter nuditi članom pomoč pri študiranju njihovih otrok, je dosežen.

Učiteljski dom v Mariboru.

Po ustanovitvi učiteljskega društva v Mariboru je tamkajšnje učiteljstvo začelo razmišljati tudi o lastnem učiteljskem domu. Po prizadevanju znanega borca za učitelj. pravice in učiteljskega gospodarskega delavca pok. Antona Hrena in njegovih sodelavcev je bilo l. 1922. osnovano društvo »Učiteljski dom« v Mariboru. Že po desetih letih je z marljivim zbiranjem precej visoke članarine in s sistematično izvedeno gospodarsko akcijo in raznimi naložbami uspelo realizirati zamisel — kajti Učiteljski dom v Mariboru je v l. 1932. že imel lastno poslopje.

Kot zadruga nadaljuje mariborski Učiteljski dom s svojim delom, da ustreže namenom, za katere je bil postavljen. Po 35 dijakov, sinov učiteljev, ima že sedem let v domu svojo skrbno urejeno stanovanje in dobro hrano.

Iz skromnih začetkov si je učiteljstvo zgradilo svoje gospodarske in socialne ustanove. Njegova naloga v bodočnosti je, da jih ohrani in dviga.

IX. banovinska skupščina

**Jugoslovenskega učiteljskega udruženja —
sekcije za dravsko banovino v Ljubljani**

**bo v dneh 11. in 12. julija 1939. v dvorani Delavske zbornice
na Miklošičevi cesti v Ljubljani**

Dnevni red:

Dne 11. julija, dopoldne:

1. Ob pol 10. uri: Verifikacija mandатов pred vvhodom v zborovalno dvorano.

2. Ob 10. URI: PROSLAVA PETDESETLETNICE USTANOVITVE SKUPNE SLOVENSKE UČITELJSKE ORGANIZACIJE:

a) NAGOVOR PREDSEDNIKA SEKCIJE IN OTVORITEV SLAVNOSTNEGA DELA SKUPŠČINE.
b) POZDRAV GOSTOV.
c) ODGOVORI GOSTOV.
č) POKLONITEV SKUPŠČINE PRED SPOMENIKOM KRALJA PETRA I. PRI SLAVNOSTNEM DELU SODELUJE UČITELJSKI PEVSKI ZBOR »EMIL ADAMIČ«.

Dne 11. julija, popoldne:

1. Ob 14. uri: Otvoritev delovnega dela skupščine.

2. Kako je naša organizacija v zadnjih 50 letih vplivala na razvoj slovenskega ljudskega šolstva in česa manjka naši šoli za njen bodoči razvoj. (Referat urednika Popotnika g. M. Senkoviča.)

3. Razgovor o tehničnem delu skupščine.

4. Objava verifikacijskega odbora.

Jugoslovensko učiteljsko udruženje — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani.

Metod Kumelj s. r.,
predsednik.

Drago Supančič s. r.
tajnik.

**I. seja upravnega in nadzornega odbora JUU —
sekcije za dravsko banovino v Ljubljani**

bo dne 10. julija ob 15. uri popoldne v prostorih sekcije, Ljubljana, Franciščanska ul. 6.

Dnevni red:

1. Čitanje in overovljenje zapisnika zadnje seje.

2. Razgovor o tehničnem delu in dnevnem redu banovinske skupščine.

Metod Kumelj s. r.,
predsednik.

3. Tekoče zadeve.

4. Slučajnosti.

Drago Supančič s. r.
tajnik.

Metod Kumelj:

Skrb za učiteljski naraščaj

V zavesti, da je treba organizaciji kot živemu organizmu neprestanega zadostnega dotoka mladih, svežih in zdravih moči, je začela slovenska učiteljska organizacija že zelo zgodaj posvečati svojo skrb vzgoji učiteljskega naraščaja. Prizadevala si je pritegniti učiteljski naraščaj že za časa študija na učiteljski šoli v območje svojega vpliva. Vse to prizadevanje je imelo pred seboj jasen smoter: bodočega učitelja je treba že pred vstopom v poklic pritegniti nase in ga pripraviti za delo v organizaciji, pri tem pa mu, kolikor je le mogoče, pomagati pri poglobitvi in razširitvi njegove splošne in strokovne izobrazbe. Iz tega smotra so nastale v razmerju učiteljske organizacije do učiteljskega naraščaja konkretne naloge same od sebe. Pred vsem je organizacija stremela vzbuditi in vzgojiti v mladih naraščajnikih in naraščajnicah osnovne lastnosti, ki so potrebne za kolektivno delo, t. j. čut stanovske zavesti, stanovskega ponosa in stanovske solidarnosti, slovnosti na zavesti odgovornosti vsakega posameznika napram celoti. Seznanjala jih je z aktualnimi stanovskimi, šolskimi in pedagoškimi vprašanji in se trudila, da jih z vsem tem delom čim tesneje pritegne v svoj krog.

Za smotreno izvajanje tega dela je skrbel v centrali slovenske učiteljske organizacije Odsek za učiteljski naraščaj. Podrobno delo so opravljala učiteljska društva, posebno tista s sedežem v krajih, kjer so obstajale učiteljske šole, po zedinjenju učiteljski društvi v Ljubljani in v Mariboru. Vsako od teh društev je imelo tudi svoj odsek za učiteljski naraščaj. V ljubljanskem odseku je imelo vedno tudi vodstvo centralne slovenske učiteljske organizacije svoje zastopnike. — Odseki so prirejali za učiteljske naraščajnike stanovska, šolska, pedagoška in druga poučna predavanja. Učiteljskiščitniki in učiteljskiščitnice so prejemale brezplačno vse liste, ki jih je izdajala učiteljska organizacija, t. j. »Učiteljskega tovariša«, »Popotnika« in pozneje tudi »Prosveto«. S tem so dobili priliko, seznaniti se do podrobnosti z vsemi potrebami in zahtevami učiteljskega stanu, pa tudi s stanjem slovenskega šolstva in z vprašanji slovenske pedagogike. Svoje liste je pošiljala učiteljska organizacija tudi slovenskim učiteljskiščitnikom v Celovec, četudi so se ji pri tem delale velike ovire. Pred vojno je porabila organizacija za učiteljski naraščaj lepo vsoto letno 1974 kron.

Za sestanke in predavanja je dajala organizacija učiteljskiščitnikom svoje prostore na razpolago. V teh prostorih smo se med vojno sestajali tudi učiteljskiščitniki »Preporodaši«, snovali načrte za delo za uspešno propagiranje jugoslovanske nacionalne miselnosti in se navduševali v mislih na svobodo v novi, veliki Jugoslaviji, za katero smo vedeli, da mora priti.

Po vojni je organizacija uredila učiteljskiščitnikom v svojih prostorih tudi posebno čitalnico, kjer so imeli na razpolago slovenske, hrvatske, srbske, češke, poljske, pa tudi druge časopise in revije.

Organizacija je kazala vedno mnogo razumevanja tudi za kulturno izživljanje učiteljskega naraščaja. Znatno je zato podprla ljubljanske učiteljskiščitnike, ko so leta 1919. začeli izdajati svojo tiskano literarno revijo »Jugoslovanski učiteljskiščitnik«, in l. 1934., ko so začeli izdajati »Oraček«.

Po zedinjenju je nastala potreba po navezanju še ožjih stikov z naraščajem, kar je imelo za posledico tudi povečanje izdatkov. Teh slednjič organizacija ni več zmogla iz dosedanjih svojih rednih dohodkov in prostovoljnih dajatev članstva. Zato je bil leta 1924. na skupščini v Ljubljani ustanovljen stalen sklad za učiteljski naraščaj in uveden obvezen prispevek po 10 din letno od člana. Pozneje je bil ta prispevek znižan na 5 din. — Sedaj se je delo lahko še bolj poživilo. Iz sredstev fonda, ki sta jih po polovici uporabljala za učiteljski naraščaj ljubljansko in mariborsko učiteljsko društvo, so prejemale revni učiteljskiščitniki tudi denarne podpore, obe društvi pa sta dajali podpore tudi za prirejanje poučnih šolskih ekskurzij. Temu namenu je služil fond in v tem pravcu je skrbel učiteljska organizacija za učiteljskiščitnike do leta 1931. Ko pa se je tega leta prvič pojavila brezposelnost v vrstah učiteljskih abiturientov, od 209 je bilo nastavljenih samo 53 in jih je ostalo je torej 156 brez službe in kruha, se je čutila organizacija dolžno, prenesti vso svojo skrb na brezposelne. Po eni strani si je prizadevala doseči v državnem proračunu povišanje postavke za nove postavitve, po drugi pa olajšati brezposelnim abiturientom položaj v času brezposelnosti. Število brezposelnih je naraslo l. 1932. na 386 in leta 1933. na 584, v počitnicah leta 1934. pa je prekorajilo 700. — Tega leta je zato organizacija ustanovila poseben »Odsek za brezposelne učiteljske abituriente«, ki so ga pod njenim nadzorstvom in z njenim sodelovanjem vodili abiturienti sami. Skrb za brezposelne mlade tovariše in tovarišice se je razširila na vso učiteljsko organizacijo v Sloveniji. Poseben odsek za brezposelne učiteljske abituriente je ustanovilo tudi učiteljsko društvo v Mariboru, druga učiteljska društva pa so ustanovila posebne referate in imenovala vsaka svojega referenta. Delo za omiljenje neložaja brezposelnih in odprava brezposelnosti sta bili glavna naloga odseka. Odsek je zbral podatke za socialno statistiko in vodil evidenco o brezposelnih učiteljih. Najpotrebnejšim je oskrbel začasne zaposlitve inštruktoriev, vzgojiteljev, domačih učiteljev itd. Socialna statistika je služila za informativne poročila o brezposelnih učiteljih in njih neložaju, za osebne intervencije in pismene vloge, za utemeljitev člankov, spomenic, resolucij in bro-

šur, ki so bile izdane. Odsek je prirejal zbiranje brezposelnih abiturientov, sestanke, predavanja in ekskurzije, organizacija pa je organizirala in dala sredstva za združeno gospodarske tečaje, za tečaje za šolsko administracijo itd., da bi abiturienti dobo čakanja laže in čim koristneje prebili. Danes odsek nima več tako težkega dela. Število brezposelnih učiteljev, ki je znašalo v letih 1935. do 1937. 579, 656, 522, je padlo v letu 1938. na 200 in najboljše upanje obstoja, da bodo še letos postavljeni vsi. Doba brezposelnosti v učiteljskih vrstah, ki je 8 let tako težko delovala na naše najmlajše tovariše, bo za nami. S prestankom brezposelnosti pa bo vsa naša skrb zopet posvečena gojencem učiteljskih šol, za katere bomo lahko uporabljali tudi vsa sredstva, ki jih v ta namen plačuje učiteljsko.

Naš program pri skrbi za učiteljski naraščaj in njegovo vzgojo z načinom dela, kot smo ga vršili doslej in kakor ga bomo obnovili v bližnji bodočnosti, še ni in ne more biti končan. Naše stremenje mora iti za tem, da bodoče učitelje še tesneje prikljemo nase. Naš vpliv nanje mora postati še večji, kar pa se bo zgodilo le tedaj, če bo njihova vzgoja še bolj v naših rokah. Že danes moramo na to misliti. Čim naše stanovsko gospodarstvo saniramo in bodo mogle naše stanovske gospodarske ustanove preko dosedanjega svojega omenjenega področja služiti širšim stanovskim smotrom, bo treba oba naša učiteljska domova izpremeniti v internata, ki naj v prvi vrsti služita gojencem in gojenkam učiteljskih šol.

ČESTITKAM K JUBILEJU
SLOVENSKEGA UČITELJSTVA
SE PRIDRUŽUJE TUDI

„ŽENSKI SVET“,

ki je morda od vseh slovenskih listov NAJTESNEJE POVEZAN Z UČITELJSTVOM.

List spremljamo z zanimanjem že od prvata in vidimo, da je bilo z izjemo nekaj let uredništvo vseskozi v rokah učiteljice. Učiteljice so bile ves čas tudi najboljše sodelavnice in najvztrajnejše naročnice »Ženskega sveta«. Kadar koli so bile ogrožene pravice učiteljice, je bil vedno »ŽENSKI SVET« med prvimi, ki so se zavzeli za pravično stvar naših učiteljic. Naj omenimo samo članke proti celibatu, ki je vedno znova kratil učiteljicam njihove človeške in državljanske pravice. »ŽENSKI SVET« je vztrajno dokazoval krivičnost takega postopanja z ženskimi pripadniki učiteljskega stanu.

Zivo je spremljal vsako akcijo učiteljsstva ter s svojimi poročili prispeval za ugled učiteljskega stanu.

List od vseh slovenskih listov najbolj ustreza potrebam učiteljice: predvsem so njegovi članki vedno aktualni ter pisani razgledano, kar mora ustrezati inteligenčni ravni, ki se zahteva od sodobne učiteljice. Poleg glavnega, kulturnega dela pa prinaša list še tri priloge, kjer so podane vse praktične aktualnosti. O gospodinjstvu, kuhinji, delu na vrtu, vzgoji, lepem vedenju, govori »NAŠ DOM«, »MODNA PRILOGA« je list zase, ki skrbi, da se naročnice seznanijo z vsemi modnimi novostmi, ki jih potrebuje učiteljica zase in za svojo uporabo v šoli. Tudi »KROJNA POLA« z vzorci za ročna dela je na višku in more služiti v vsakem primeru ter se posebej OZIRA NA ZELJE UČITELJIC.

Če upoštevate še prizadevanje »ŽENSKEGA SVETA« za ohranitev kulturne samoniklosti Slovencev v naši zasedeni Primorski, kateri je list posebno posvečal svojo ljubezen, tedaj smo prepričani, da bodo učiteljice še naprej ohranile svojo naklonjenost »ŽENSKEMU SVETU« ter skrbele, da število naročnic iz njihovih vrst ne le ne bo padlo, marveč, da se bo še zvišalo.

MALI OGLASI

Mali oglasi, ki služijo v posredovalne in socialne namene občinstva, vsaka beseda 50 par. Najmanjši znesek Din 5—

AKO VPLAČUJETE PO 15 DIN

tedensko (lahko mesečno). Vam izplačamo po petih letih 4500 din. Pojasnila daje: Klančnik Lojze, zastopnik hranilnice, Stražišče 289.

Kvalitetna
optika

Ljubljana
PASAJA
NEBOTIČNIKA

LJUBLJANA
PASAJA
NEBOTIČNIKA

Telefon 47-54

ZA NOVU NAŠTAVU PIŠANJA

MALO REDIS

1145-1142

MALO TO

634½-633½

MALO LY

42-43

HEINTZE & BLANCKERTZ
BERLIN

GENERALNO ZASTUPNIŠTVO ZA JUGOSLAVIJU:
ERVIN MUŽIČ
ZAGREB, PRERADOVIĆEVA UL.

DELNIŠKA DRUŽBA PIVOVARNE ,UNION' V LJUBLJANI

priporoča svoje
izborne izdelke:

SVETLO
IN ČRNO

UNION PIVO

v sodih in steklenicah

PEKOVSKI KVAS

IN ŠPIRIT VSEH VRST

P L E S »ZVEZDA« G O D B A
VRT VRT

Učiteljstvu se priporoča
M. ŠILOVIĆ

Najlepši restavracijski vrt v Ljubljani Mesta za nad tisoč oseb. Središče Ljubljane. Zbirališče vseh zabave in počitka željnih. Vsak dan koncert orkestra Zvezde. Od časa do časa

varietetne točke. Zvočniki. Reflektorji. Največja izbira pristnih dalmatinskih, domačih in srbskih vin. Kuhinja, ki zadovolji še tako izbirčnega sladokusca. Ribe, raki, specialitete na ražnju

HRANILNI IN POSOJILNI KONZORCIJ

Kreditna zadruga državnih uslužbencev v Ljubljani, Gajeva ulica št. 9 — v lastni hiši

Najstarejša kreditna zadruga v Jugoslaviji, ustanovljena leta 1874. Poštni čekovni račun št. 10.681. Telefon št. 3413. Posojila do Din 10.000— vsem javnim nameščencem po 7% proti zaznambi na plačo na prvem mestu in poroštvo.

Priporoča se za cenjeni obisk

gostilna

„PRI KOLOVRATU“

Ljubljana — Pred Škofijo

IN GOSTILNA V
ŠTEPANJI VASI

Kregar Franc

Priporoča se **GOSTILNA**

»KOROŠKI DOM«

Izborna kuhinja, izvrstna kapljica, vedno sveže pivo
LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 11

Dobri naočniki — dober vid — ali samo s kristalno čistimi optično brušenimi stekli, ki Vam jih nudi v veliki izbiri:

FR. P. ZAJEC

IZPRAŠAN OPTIK IN URAR

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA ŠTEV. 6
pri frančiškanskem mostu,

kjer dobite tudi vsakovrstne daljnogledne, toplomere, barometre, mikroskope itd. Raznovrstne ure, zlatnina in srebrnina. Kvalitetno optika. Ceniki brezplačno

KEMIČNA ČISTILNICA vsakovrstnih oblek

Parno likanje

Pralnica, svetlolikalnica

ŠIMENC

Kolodvorska ulica 8

Sprejemališče v Frančiškanski pasaži

Restavracija »Pri Sokolu«

LJUBLJANA, Pred Škofijo

se priporoča cenjenemu učiteljstvu

Cene solidne, postrežba točna

Ravnokar **otvorjeni**

HOTEL »SLON« nudi sobe

po din 45:50 in din 71:50
v starem traktu din 32:50

ki je najmodernejše urejeni hotel v Ljubljani

● V cenah so upošteti
prav vsi dodatki in takse

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

priporočata veliko izbiro damskega in moškega blaga, preproge, zastore, odeje, perje, puh itd. Postrežba solidna!

APARTNE NOVOSTI

za dame in gospode

Modna manufaktura

Lončar-Raška-Starè

Ljubljana, Frančiškanska ulica

Priporoča se

GOSTILNA A. NOVAK ŠTEPANJA VAS POD GOLOVCEM

Restavracija

»NOVI SVET«

LJUBLJANA, Gosposvetska cesta 14

Senčnat vrt. Posebne sobe za sestanke in seje. Izborna kuhinja. Vedno sveže pivo in izvrstna vina. — Znano nad 50 letno zbirališče učiteljstva. — Priporoča se za nadaljnji cenjeni obisk Ivana Gorže

CVETLIČARNA »SPLIT«

sprejema naročila vsakovrstnih šopkov, žalnih in jubilejnih ven-
cev ter vsa v to stroko spadajoča dela. Društva imajo popust!

IVANKA BENEDIK, LJUBLJANA

FRANČIŠKANSKA ULICA 8

KLISJEJE VSEH VRST
IZDELUJE **KLISARNA**
LJUBLJANA, DALMATINOVA 13 ST. IDEU

Največji slovenski pupilarnovarni zavod

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Stanje vlog preko din 420,000.000—

Lastne rezerve nad „ 28,650.000—

Dovoljuje posojila proti vknjižbi

Za vse obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

Z a d r u g a

„Dom učiteljic“

v Ljubljani

ima namen, zbirati sredstva za gradnjo doma učiteljic. V domu bi imele stanovanja učiteljice, nekaj sob bi bilo na razpolago onim, ki se mude samo začasno v mestu. Če bodo dovoljevale razmere, se bo domu priključila gospodinjska šola za učiteljske abiturientke in internat za deklice, ki bi nudil našemu ženskem naraščaju zavetje. Torej naš dom ni le zadeva učiteljic, temveč tudi učiteljskih družin, postal bi središče našega gospodarskega in kulturnega udejstvovanja. — Prvi korak do uresničenja naših načrtov je narejen. Da nadaljujemo in dovršimo nesebično delo naših predhodnic, je potrebno sodelovanje vseh tovarišic. Naše število nam omogoča z neznatnimi žrtvami posameznic izvršiti veliko delo.

Drage tovarišice! Povsod ste delavne in požrtvovalne. Oddolžite se tudi svoji lastni ustanovi, ki je navezana le na našo podporo! Dokazimo svojo zrelost in stanovsko samozavest s takojšnjim pristopom!

»UCITELJSKI TOVARIS«

Štev. 1., 2. in 3.

SODOBEN ČLOVEK
nije

Kneippovo
SLADNO KAVO

Telefon 23-60

Gostilna

»Pri figovcu«
Ljubljana, Tyrševa cesta 13
Shajališče dobrovoljnih ljudi

Se priporoča France Hočevar

Restavracija

»Pri 6ici«
Ljubljana, Tyrševa cesta
(nasproti Nebotičniku)

Za nadaljnji obisk se cenjenemu učiteljskou priporočata
Albin in Ana Izlakar, restavracija

je ob priliki zborovanj
in skupščin
ZBIRALISTVA,
UCITELJSTVA,
ki se počuti na senčnem
vrtu, v verandi, salonu
in številnih sobah udob-
no, ker je solidno po-
streženo z izbornimi
gorkimi in mrzlimi
jedili, svežim pivom in
rujno vinsko kapljico
po zmernih cenah

Do 5% Vam obrestujemo
prihranke, ki jih naložite
pri nas

**Mislite na
bodočnost**

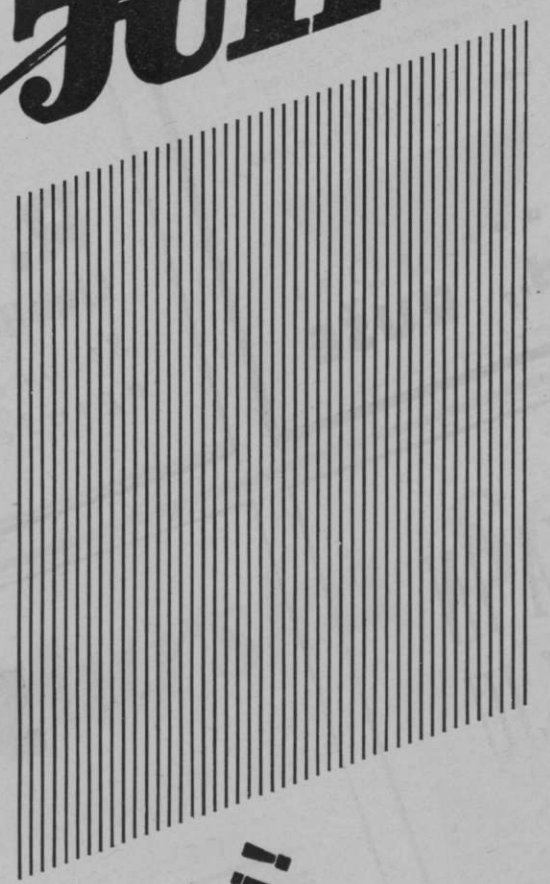
in začnite vlagati tudi Vi

Za vse naše obveznosti
jamči z vsem premože-
njem in davčno močjo
Dravska banovina

**HRANILNICA
DRAVSKE BANOVINE
LJUBLJANA**

JUTRO

Največja slavenska

publikacijska sila!

Sijajni oglasni uspehi!

UČITELJSKI DOM

zadruga z omejenim jamstvom

V ROGAŠKI
SLATINI

vzdržuje in oskrbuje v Rogoški Slatini svoj dom, ki omogoča zadružnikom zdrav-
ljenje in letovanje.

Zadružniki lahko postanejo učitelji(ice) vseh šol, njih rodbinski člani in
sorodniki, učiteljske stanovske organizacije in gospodarske ustanove ter osebe,
ki jih sprejme upravni odbor.

Okoliš zadruga obsega kraljevino Jugoslavijo.

Vsak novi zadružnik mora podpisati predpisano pristopno izjavo, vpisati
in plačati najmanj en delež po din 25 — in din 15 — pristopnine.

Upravni odbor, sestojč iz treh zadružnikov, ne dobiva za svoje poslovanje
nobene plače, nagrade ali tantiem.

Eventualni prebitek iz dohodkov doma se porabi le za vzdrževanje doma.

Kdor hoče pristopiti, se mora prijaviti predsedniku upravnega odbora (An-
tonu Gnusu, šolskemu ravnatelju v pok., Dol pri Hrastniku) ali upravi doma
(podpredsedniku Ivanu Glinšku, šolskemu upravitelju v p., Rogoška Slatina).

Članstvo začne z dnem, ko zadruga pisмено obvesti sprejetega zadružnika.

Vsak zadružnik je upravičen, posluževati se vseh pravic in zadrughih naprav
ter uživa vso sezono 50 % popust na zdraviliški in godbeni taksi.

Svoje priobčitve razglša zadruga v »Učiteljskem tovarišu«.

Klišeje

eno- ali večbarvne za časopise,
knjige, razglednice itd., izdeluje

K l i š a r n a

„Jugografika“

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23

MERCINA IN DRUG

trgovina s papirjem na veliko

LJUBLJANA
KOLODVORSKA ULICA 8

Učiteljski dom

v Ljubljani

V dijaški internat »Učiteljski dom«, Ljubljana VII, Žibertova
ulica 27 (Spodnja Šiška), se sprejemajo za šolsko leto 1939/40. na
stanovanje in v popolno oskrbo glede prehrane in učenja dijaki
gimnazijci - nižješolci, dijaki meščanskih šol in učenci ljudskih šol od
III. razreda dalje. Prošnje, pisne ali ustne, za sprejem fantov v
internat sprejema domova uprava, ki daje vsa potrebna pojasnila
glede prehrane, stanovanja, pranja perila, oskrbnine itd. Izdatno in
zdravo hrano dobe gojenci v domu petkrat na dan. Pranje perila
oskrbuje zavod sam. Gojencem, ki so vedno pod nadzorstvom, nudijo
pri pouku pomoč domovi prefekti s fakultetno izobrazbo. Letna
oskrbnina se plača v devetih zaporednih mesečnih obrokih, počenši
s septembrom. Mesec junij je oskrbnine prost. Na željo staršev pre-
skrbimo fantom tudi učne knjige in druge šolske potrebščine. Uprava
oskrbuje tudi prijave k sprejemnemu izpitu za prvi gimnazijski razred
ter vpisovanje učencev vseh razredov ob pričetku šolskega leta, se-
veda vse dogovorno s cenjenimi starši. Oglasite se v domu za naš
prospekt, odnosno ga zahtevajte pismeno. — Cenjene družine tova-
rišev učiteljev še posebej opozarjamo na tri brezplačna mesta v
domu, ki se vzdržujejo iz socialnega fonda. Do teh treh mest imajo
pravico učiteljski sinovi - sirote. Če bi sirot ne bilo, razdelimo nji-
hova tri mesta na šest mest s polovično letno oskrbnino. Na teh
šest mest pa lahko reflektira šest učiteljskih sinov, ki so pridni ter
vredni in potrebni take ustanove. Vložite prošnje na upravo doma.

Pravila za gnojenje z umetnimi gnojili na 1 ha = 10.000 m²

Kultura	na lahki zemlji		na srednje težki zemlji		na težki zemlji	
	gnojimo z	kg	gnojimo z	kg	gnojimo z	kg
PŠENICA ¹	Nitrofoskal II	500	Nitrofoskal III	400	Nitrofos	400
RŽ ¹	Nitrofoskal II	500	Nitrofoskal III	400	Nitrofos	400
JECMEN ¹	Nitrofoskal III	500	Nitrofoskal III	400	Nitrofos	400
OVES ²	Nitrofoskal I	500	apn. dušik	300	apn. dušik	300
KORUZA ³	Nitrofoskal II	600	apn. dušik	400	apn. dušik	400
KROMPIR ⁴	Nitrofoskal I	600	Nitrofoskal II	600	Nitrofoskal II	500
LAN	Nitrofoskal II	500	Nitrofoskal III	400	Nitrofoskal III z Nitro-	400
KONOPLJA	Nitrofoskal I	600	Nitrofoskal II	600	Nitrofoskal II foska-	500
PROSO	Nitrofoskal II	500	Nitrofoskal III	500	Nitrofoskal III lom I	400
TRAVNIK in PASNIK ⁵	Nitrofoskal I	800	Nitrofoskal I	800	apn. dušik	600
AJDA	Nitrofoskal III	400	Nitrofos	300	Nitrofos	300
REPA, PESA	Nitrofoskal I	500	Nitrofoskal I	500	apn. sečnina	400
VINOGRAD ⁶	Nitrofoskal I	800	Nitrofoskal I	700	Nitrofoskal I	600
SADONOSNIK	Nitrofoskal I	1000	Nitrofoskal I	1000	Nitrofoskal I	1000
HMELJ ⁷	Nitrofoskal I	1000	Nitrofoskal I	1000	Nitrofoskal I	1000
ZELENJADNI VRT ⁸	Nitrofoskal I	1000	Nitrofoskal I	1000	Nitrofoskal I	1000

¹ V jeseni pred setvijo raztrosi na surovo brazdo polovico tega gnojila, drugo polovico pa raztrosi po
ozimnih zgodaj spomladi „na glavo“.

² Z neoljen. apn. dušikom se uniči divja repica in drug plevel.

³ Apn. dušik uničuje „drotarja“.

⁴ Raztrosi pred saditvijo na surovo, nato njivo pobranaj. V brazdo, kamor se sadi krompir, ne smeš
trositi Nitrofoskala.

⁵ Porabi pozno v jeseni polovico, spomladi pa drugo polovico gnojila.

⁶ Boljša je uporaba v jeseni, pred okopavanjem, kot spomladi.

⁷ Dodaj še konec maja apneno sečnino, 20-50 gr za sadiko.

⁸ Dobro učinkuje tudi 40 odst. sečnina, raztopljena v vodi za zalivanje.

Vsa ta gnojila izdeluje in dobavlja:

TVORNICA ZA DUŠIK d. d., RUŠE

Klavirje, violine,
Hohner harmonike,
Jazz instrumente
in vse kar za muzi-
ciranje potrebujete,
vam nudi v najboljši
izdelavi in najceneje

R. WARBINEK

Ljubljana, Miklošičeva cesta 4

Strokovnjaško popravilo in
uglaševanje vseh glasbil

UČITELJSKA GOSPODARSKA IN KREDITNA ZADRUGA V CELJU

registrovana zadruga z omejeno zavezo

daje posojila proti poroštvu in proti zaznambi
na plačo. — Obresti 8%. — Sprejema hranilne
vloge. — Izplačila promptna.

Ustanovljena leta 1910.

Siemensovi kozarci

za uporabo najboljši, v kvaliteti prvovrstni, v ceni
znatno nižji od drugih. Poznana znamka. Lonci
za vkuhanje sedaj din 120 — po komadu

PINTER & LENARD

veletrgovina z železnino

MARIBOR

SAMOPOMOČ UČITELJSKIH OTROK

V LJUBLJANI

DELUJE ŽE OD LETA 1932. IN JE DO DANES IZPLAČALA NA ODPRAVNINAH IN POSMRTNINAH ŽE 147.000 DIN. LAHKO BI PA BILA TA VSOTA ŠTIRIKRAT TOLIKŠNA, ČE BI BILI VPISANI VSI UČITELJI IN UČITELJICE, KI IMAJO OTROKE. SPREJEMA OTROKE OD IZPOLNJENEGA 3. LETA DO 10. LETA STAROSTI. PRISPEVKI SO MINIMALNI. PRISTO PAJTE K ZADRUGI.

Naročite „Slovenca“!

Zakaj? Ker je najboljši slovenski dnevnik in ker ste zavarovani za 10.000 din za primer smrtne nezgode.

Oglašujte v „Slovencu“!

Zakaj? Ker je največji in najbolj razširjen slovenski dnevnik ter imajo zato oglasi v njem najzanesljivejši uspeh.

Naš najcenejši popoldnevnik „Slovenski dom“

(na mesec stane le 12 dinarjev) je dober informativni dnevnik, ki ga priporočamo vsakomur, zlasti pa vsem tistim, ki ne zmorejo naročnine za „Slovenca“.

Časopise naročate lahko pri vseh naših podružnicah v Ljubljani, Mariboru, Celju, Ptuju, Kranju, Novem mestu in na Jesenicah in pa pri glavni upravi v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna.

Učitelji, opozarjajte svoje učence na gospodarske, kulturne in socialne koristi tujskega prometa

Prodaja vse vozne karte za tu- in inozemstvo po originalnih cenah, brez vsakega pribitka; prireja priljubljene izlete in študijska potovanja v tu- in inozemstvo; kupuje in prodaja vse valute po najugodnejših dnevnik cenah; prodaja srečke drž. razr. loterije; brezplačno deli prospekte, daje informacije ter sestavlja programe za potovanja itd.

Vsi dohodki so namenjeni propagandi za naše turistične kraje

Tujskoprometni zvezi v Ljubljani in Mariboru vzdržujeta turistične urade in propagandno informacijske poslovalnice v sledečih krajih:

Ljubljana, Maribor, Bled, Celje, Dravograd, Gornja Radgona, Jesenice, Jezerski vrh, Korensko sedlo, Kranjska gora, Planina p. Rakeku, Ptuj, Rateče-Planica, Rogaška Slatina, Sv. Janez v Bohinju, Št. Ilj

KRAŠNJA

MIRKO

K R Z N A R

LJUBLJANA,

FRANČIŠKANSKA

ULICA ŠT. 1

TELEFON 41-71

Vam nudi najugodnejši nakup vsakovrstnega krzna

Strojenje in barvanje kož

Šramba čez poletje

HRANILNICA IN POSOJILNICA

„UČITELJSKEGA KONVIKTA“

V LJUBLJANI, FRANČIŠKANSKA ULICA 6,

posojuje proti poroštvu in zastavi vrednostnih listin po 7% z nepretrganim mesečnim vračanjem. — Hranilne vloge obrestuje po 4%, vezane po 5%

Vsak dan
sveže pražena

MOTOHOVA KAVA

je najboljša!

BOGOMIR MOTOH

Ljubljana, Krekov trg št. 11

TELEFON ŠT. 25-77

Vedno v zalogi tudi vsakovrstno špecerijsko blago

Jos. Benko, Murska Sobota

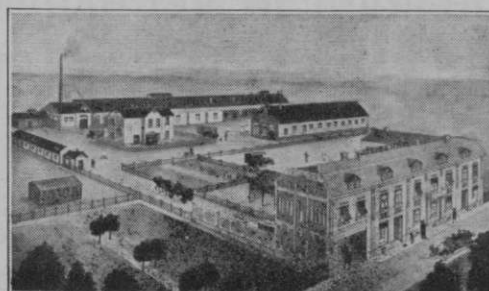
Tovarna mesnih izdelkov in mesnih konzerv

I. jugoslovanska proizvodnja bakonov in eksportno podjetje

priporoča svoje priznane najfinejše mesne izdelke in konzerve, kakor:

šunke a la Praha, raznovrstne specialne mesne rolade, različne pastete, konz. šunke, konz. hrenovke itd.

Cene so konkurenčne — postrežba solidna!

Prodajalne:

Maribor,
Glavni trg 16

Maribor,
Aleksandrova cesta 19, in

Gornja Radgona

Priporočamo obisk

AVTOMATIČNEGA BUFFETA

„DAJ-DAM“

LJUBLJANA

ALEKSANDROVA CESTA

Telefon št. 23-08

Moderno urejeni
damski česalni
salon in brivnica

GJUD ALEKSANDER

LJUBLJANA
Kongresni trg št. 6
(poleg kina Matice)

se cenj. učiteljstvu še
nadalje priporoča za
vsa v to stroko spada-
joča dela. — Postrežba
prvovrstna in solidna!

TELEFON ŠT. 37-28

KOH-I-NOOR

zlatim
pečatom-
vsled tega
odporen proti
klimatskim vplivom!
Zdaj v novi, moderni opremljeni.

L. & C. HARDTMUTH

NARODNA TISKARNA

Če potrebujete plakate, kataloge, tiskovine, prospekte v različnih barvah, se blagovolite obrniti na naše podjetje. Vsa grafična dela izvršujemo v najkrajšem času

ENOBARVNI IN VEČBARVNI TISK, OSMRTNICE, JEDILNI LISTI, VABILA, LETAKI, PROSPEKTI, SLIKE IN VIZITKE

Tiskarna izvršuje: različne tiskovine, časopise, diplome, revije, pisma, koledarje, razglednice, vrednostne papirje, srečke, knjige, računske zaključke, cenike, ovitke, slike itd.

UČITELJSKA SAMOPOMOČ

registrovana zadruga
z omejenim jamstvom

V LJUBLJANI
Frančiškanska ulica št. 6

sprejema

za člane učitelje, učiteljice, profesorje in njih soproge
od vstopa v službo do 45. starostnega leta;

izplačuje

posmrtnine — danes v znesku nad din 13.000—;

izdaja

v socialnih potrebah brezobrestna posojila;

oprošča

najstarejše člane vseh članskih vplačil.

Vsa pojasnila dobite v združni upravi.

HOTEL METROPOL MIKLIČ

nasproti glavnemu kolodvoru

150 sob, 200 postelj

Prvovrstna restavracija, naj-
modernejša kavarna, dvorane
za seje in prireditve. Garaže

**NIZKE
CENE!**

TELEFON hotel 2737, kavarna 2022

Že 300 let zdravi ROGAŠKA SLATINA

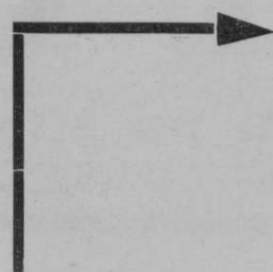
Slaviti zdravilni vrelci:

s čudodelno močjo svojih mineralnih voda vse bolezni
želodca, jeter, žolčnika, ledvic, mehurja i. dr.

Raznovrstna terapevtska sredstva zdravljenja. Najmoder-
neje urejeni hoteli. Prvovrstna godba in druge prireditve
za zabavo in kratek čas. Veliko športno kopaljšče. Tenis.
Izleti itd. — V predsezoni in posezoni znatni popusti.
Odprto tudi po zimi.

Prospekte in vse informacije daje brezplačno:
ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA SLATINA

TEMPEL •
STYRIA •
DONAT

T. KORN

J. TRG. DRUŽBA

LJUBLJANA

Centralne kurjave
Prezračevalne in klimatizijske naprave
Vodovodne instalacije
Sanitarne opreme
Kleparstvo
Krovstvo
Strelovski
Kritja s strešno lepenko,
opeko, skriljem in lesnim cementom

Ustanovljeno 1852. — Račun poštne
hranilnice, podruž Ljubljana, št. 11.006
— Telefon interurban št. 20-14 —
Brzjavke: Korn — Ustanovljeno 1852.

A. ŽIBERT

trgovina s čevlji
Ljubljana, Prešernova ulica

priporoča cenj. občinstvu svojo veliko
zalogo prvovrstnih, najmodernejših
čevljev najboljših tvrdk za dame in
gospode ter za deco v vseh velikostih,
kakor tudi prvovrstne gozjerice in
športne čevlje po zmerno nizkih
cenah. — Oglejte si izložbe!

Tudi za učiteljstvo je

„Zadruga državnih uslužbencev za nabavo potrebščin v Ljubljani“

(Nabavljalna zadruga)

Vodnikov trg 5

Stanovska dolžnost vsega zavednega učiteljstva bi morala biti,
da se včlani v to zadrugo in da kupuje v njej vse svoje
potrebščine. Deleži a din 100—, vpisnina din 5—. Blago
prvovrstno, postrežba točna, cene konkurenčne, ob koncu
leta ristorno. — Vpišite se takoj. — Telefon št. 44-21

TELEFON TISKARNE 2312

TELEFON KNJIGARNE 3397

Najmodernejša tiskarna, ki more izvrševati vsa tiskarska dela v enem in večbarvnem tisku.

V lastni tvornici izdeluje vse vrste zvezkov, dnevnikov, blokov, beležnic za šolsko in privatno rabo. V lastni knjigovoznici izvršuje vsakovrstna knjigoveška dela. Izdeluje svetlo-pisni papir "Jasnit" za kopiranje. V lastni kopirnici kopira načrte, skice, slike itd. —

Knjigarna Učiteljske tiskarne v Ljubljani in podružnica v Mariboru imata največjo zalogo šolskih, mladinskih, strokovnih, pedagoških, znanstvenih in leposlovnih knjig, potem veliko izbiro vsakovrstnega papirja, tiskovin in pisarniških potrebščin za šole, urade, pisarne, društva, trgovce in privatnike. Nabavlja po naročilu vsa potrebna učila za šole. —

UČITELJSKA TISKARNA

LJUBLJANA

FRANČIŠKANSKA ULICA 6